

Det 5. korstog

Speciale udarbejdet af: Anders Juul Laesen

Historiestudiet, Aalborg Universitet, november 2006

Vejleder: Torben K. Nielsen

Dansk Titel: Det 5. korstog

Engelsk Titel: The Fifth Crusade

Vejleder: Torben K. Nielsen

Sidetal: Dette speciale består af 254.346 tegn svarende til 95 sider. (2700 tegn pr. side)

Bilag: 9 sider

Afsluttet: november 2006

Anders Juul Laesen

Forord

Som hjælp til udarbejdelsen af dette speciale vil jeg først og fremmest takke min vejleder Torben K. Nielsen for kyndig vejledning gennem hele specialeskrivningen.

Jeg vil også gerne sende en tak til Iben Fønnesberg Schmith og Helge Gamrath som har været behjælpelig med diverse spørgsmål.

En tak sender jeg også til studiesekretær Ellen Nyrup for at være behjælpelig med aflevering af specialet.

Desuden vil jeg også gerne takke Andreas og de øvrige specialestuderende fra specialegangen, min kæreste Louise og Anders Mark Andersen for deres forskellige former for hjælp, især i de sidste uger op til afleveringen af specialet.

Aalborg, november 2006

Anders Juul Lauesen

Indholdsfortegnelse

1. Problemstilling	Side 6
1.1 Problemformulering.....	Side 10
2. Metodeafsnit	Side 11
3. Forskningsdiskussion	Side 15
3.1. Korstogsforskning.....	Side 15
3.2. Værker.....	Side 18
3.3. Diskussion.....	Side 22
4. Pavernes rolle	Side 24
4.1. Tiden fra Innocens´ s udnævnelse til pave og frem til det 5. korstogs ankomst til Nordafrika i 1218.....	Side 24
4.2. Innocens og Honorius.....	Side 30
5. Jean, Pelagius, Frederik og de afgørende tidspunkter i korstoget	Side 44
5.1. Tiden fra korsfarernes ankomst til Nordafrika i 1218 og til korstogets afslutning i 1221.....	Side 44
5.2. Pelagius.....	Side 51
5.3. Frederik 2.....	Side 53
5.4. Jean de Brienne.....	Side 53
5.5. Tiden omkring det første fredsforslag fra sultanen til korsfarerne.....	Side 55
5.6. Tiden kort efter korsfarernes erobring af Damietta.....	Side 64
5.7. Situationen i foråret/forsommeren 1220	Side 66
5.8. Tiden omkring det andet fredsforslag fra sultanen til korsfarerne.....	Side 70
6. Den logistiske analyse	Side 83
6.1. Skibenes betydning for korsfarerne under det 5. korstog.....	Side 83
6.2. Korsfarernes og muslimernes antal.....	Side 92
7. Hovedkonklusion	Side 106

8. Summary	Side 118
9. Litteraturliste	Side 120
10. Bilag	
Personregister.....	Side 125
Kort over Levanten omkring år 1200.....	Side 131
Kort over Nildeltaet ved det 5. korstog.....	Side 132
Kort over Damietta ved det 5. korstog.....	Side 133

1. Problemstilling

I slutningen af august år 1221 stod 3 mænd i spidsen af en korstogshær i Nordafrika. De var i en desperat situation. Som ledende skikkelser af det 5. korstog var disse tre personer nu i en situation, hvor de skulle afgøre, om man skulle fortsætte kampene mod sultan al-Kamil's tropper og derved risikere døden, eller om man skulle vælge at overgive sig, inden det var for sent.

De tre personer var Jean de Brienne, konge af Jerusalem, Pelagius, kardinal og pavelig udsending på det 5. korstog, og Ludvig¹, som var ambassadør for den tyske kejser Frederik 2.²

En måned forinden i juli 1221 havde en del af korstogshæren forladt den nordafrikanske havneby Damietta, som korsfarerne havde erobret 2 år tidligere. Korsfarerne begav sig nu sydpå langs Nilen for at angribe sultanens hær nær byen Mansurah. I stedet blev korsfarerne fanget imellem to af Nilens bifloder. Muslimerne omringede korstogshæren og åbnede flere af de sluser, som de kontrollerede længere sydpå. Dette medførte, at korsfarerne strandede imellem de store vandmasser. Situationen var mere end alvorlig for korsfarerne, og faren for den totale udryddelse af den uddragne korstogshær fra Damietta var overhængende.

De historiske hændelser op til og under det 5. korstog kan trækkes tilbage til det 4. korstog, blandt andet fordi de begge blev proklameret af pave Innocens III.³ Han blev valgt til pave i 1198, og et af hans første mål var at samle folk til et nyt korstog for at befri den hellige by Jerusalem fra muslimerne.⁴ Da det 4. korstog dog aldrig opnåede at befri Jerusalem, ønskede Innocens at et nyt og 5. korstog skulle stables på benene, så Jerusalem endelig kunne blive befriet fra de vantro.

I foråret 1213 udsendte Innocens derfor en korstogsbulle kaldet "Quia maior", som omhandlede hans planer om et nyt korstog. Kort tid efter indkaldte Innocens også til det 4. laterankoncil, som skulle finde sted i Rom i år 1215. Ved dette laterankoncil ville Innocens for anden gang i sin tid som pave proklamere et korstog, denne gang det 5.

I "Quia maior" havde Innocens skrevet, at Islam var lig med dyret i biblens kapitel om Johannes åbenbaring. Dette dyr ville gå til grunde efter 666 år, og da der i 1213 næsten var gået 600 år, siden profeten Muhammed startede islam, ville det 5. korstog derved, ifølge Innocens, blive begyndelsen på enden for denne trosretning.

¹ Fremover nævnt som blot Ludvig

² Fremover nævnt som blot Frederik.

³ Fremover nævnt som blot Innocens.

⁴ Powell, 1986, s. 6. Saladin havde erobret byen fra de kristne i 1187.

Erfaringerne rigere fra det sidste korstog forsøgte Innocens denne gang fra start at undgå de samme problemer som sidst. For det første ville han sikre sig, at dette korstog kom under pavelig autoritet⁵ og samtidig undgå, at antallet af fremmødte korsfarere ikke var så lavt som sidst.

I november 1215, foregik det 4. laterankoncil, hvor der blandt andet blev diskuteret udenrigspolitik og afviklingen af det 5. korstog, som blev sat til at begynde den 1. juni 1217.⁶

Dette nåede Innocens dog aldrig at opleve, idet han døde i Perugia i foråret 1216. Derfor blev det i stedet en opgave for den nye pave Honorius III.⁷ Det var nu op til Honorius at videreføre planlægningen af det 5. korstog.

I bullen "Ad liberandam" havde Innocens beskrevet, at han håbede på, at korsfarerne kunne mødes i Messina på Sicilien inden deres afrejse.⁸ Her havde han forestillet sig, at en leder af korstoget skulle udpeges af ham. Dette blev dog aldrig opnået inden Innocens død i 1216 og heller ikke efter af Honorius. I stedet blev den tyske konge Frederik omdrejningspunktet for det 5. korstog. Det var først, når han ankom med sin hær til korsfarernes lejr, at man kunne tale om, at selve korstoget var begyndt. Intet fast tidspunkt lå dog fast for, hvornår det skulle være, og blandt andet kong Andres 2. af Ungarn og hertug Leopold 6. af Østrig rejste allerede af sted i efteråret 1217. Samme år var fredsaftalen mellem kongeriget Jerusalem og muslimerne ophørt.⁹ Sammen med Jean af Brienne som var konge i kongeriget Jerusalem, begyndte de at angribe de muslimske stillinger i Palæstina. Kongeriget Jerusalem var efter Saladins erobring af byen Jerusalem i 1187 et indskrænket lille område omkring havnebyen Acre, nordøst for Jerusalem. (Se bilag 2).

De første korsfarere opnåede dog aldrig nogle afgørende resultater i Palæstina - dertil var størrelsen af deres hær for lille.¹⁰ Samtidig hermed drog Kong Andres den 2. af Ungarn hjem til Europa, allerede i starten af år 1218, til trods for trusler om bandlysning.¹¹

Tilbage i Europa var man i gang med at samle det der skulle vise sig at blive den egentlige korstogshær. Da korsfarere ankom til Acre, besluttede de sig for at angribe den nordafrikanske havneby Damietta ved Nilens bred som var kontrolleret af muslimerne. Dette fordi de mente, at det ville være nemmere at erobre Damietta end Jerusalem da sidstnævnte var omgivet af ørken. Når Ægypten var erobret, kunne man derfra let indtage Jerusalem.

⁵ Brundage 1976, s. 213.

⁶ <http://www.ewtn.com/library/COUNCILS/LATERAN4.HTM>

⁷ Honorius III som inden hed Cencio Savelli, blev den 177. pave. Han vil fremover blive nævnt som Honorius.

⁸ Jensen, 2005, s. 147.

⁹ Jotischky, 2004, s. 214.

¹⁰ Powell, 1986, s. 128.

¹¹ Powell, 1986, s. 133.

I foråret 1218 ankom de frisiske flåder til Acre¹². Efter et kort ophold begav de sig sammen med blandt andet Jean de Brienne og hertug Leopold den 6. af Østrig samt tempelridderne afsted til Damietta i Ægypten. I maj 1218 ankom størstedelen af korstoget så til den Nordafrikanske by, som var blevet valgt til mål frem for Jerusalem, og her begyndte de at angribe byen. Powell skriver på baggrund af ”L’Estoire d’Eracles empereur” at der på dette tidspunkt blev besluttet, at Jean de Brienne skulle være leder af korstoget.¹³

Kort tid efter ankom et større antal korsfarere fra både Frankrig, England og Italien, medbringende kardinal Pelagius,¹⁴ mens den nye leder for muslimerne i Ægypten blev Al-Kamil, som var søn af den fornyligt afdøde sultan al-Adil.

Fra oktober og frem begyndte korsfarerne deres forsøg på at indtage Damietta, dog uden held. Lederne af korstoget med Jean de Brienne i spidsen begyndte at spørge Pelagius til råds. I løbet af sommeren 1219 ankom der flere korsfarere til Damietta, dog uden at deres antal kunne ændre situationen. Samtidig fik man besked om, at Frederik havde udsat sin ankomst til Nordafrika indtil marts 1220, fordi der stadig var usikkerhed omkring hans kroning som tysk kejser.

I august 1219 indtræf et vigtigt tidspunkt for det 5. korstog. Sultanen sendte korsfarerne et fredstilbud. Flere måneders belejring havde medført, at byens befolkning havde nået et kritisk stadie, og al-Kamil forsøgte sig derfor med dette fredsforslag. Han tilbød blandt andet korsfarerne Jerusalem, Jesus kristi kors og frigivelsen af kristne fanger til gengæld for, at korsfarerne forlod Ægypten.

Dette tilbud skabte splid i den kristne ledelse. Jean de Brienne gik sammen med blandt andet de nordeuropæiske korsfarere ind for forslaget, mens kardinal Pelagius sammen med blandt andet tempelridderne og italienerne var imod og stadig ønskede at fortsætte korstoget. Sidstnævnte fik sin vilje, og fredsforslaget blev afvist.

Den 5. november 1219, to måneder efter sultanens fredsforslag, faldt Damietta uden kamp til korsfarerne. Pelagius og Jean de Brienne røg i den forbindelse i totterne på hinanden, idet de ikke kunne blive enige om, hvem der skulle kontrollere byen. Jean de Brienne truede med at forlade korstoget, hvilket fik Pelagius til at give efter og give kontrollen af byen til Jean de Brienne, indtil pave Honorius kunne afgøre sagen for dem.

Korsfarerne forblev, efter erobringen af Damietta, i byen i længere tid. De ventede på Frederiks ankomst, som var forventet i nærmeste fremtid. I mellemtiden forlod Jean de Brienne

¹² Jensen, 2005, s. 149-150.

¹³ Powell, 1986, s. 141.

¹⁴ Powell, 1986, s. 144.

korsfarerne, idet Armeniens kong Leo II var død. Jean de Brienne håbede på, at han gennem sit 2. ægteskab med kong Leos datter, Stephanie kunne bestige tronen i Armenien.¹⁵

På den baggrund blev Pelagius ene om at være ledende skikkelse af korstoget. Han ønskede, at korsfarerne skulle angribe muslimerne, inden Nilen igen ville få sin årlige oversvømmelse fra ca. juli til november måned. Desværre for Pelagius var der for få der støttede hans forslag.

I november 1220 blev Frederik langt om længe kronet til tysk kejser af pave Honorius i Rom, og i maj 1221 ankom hertug Ludvig der skulle være Frederiks repræsentant i korstogshæren, indtil Frederik selv kunne ankomme til Damietta.¹⁶ Ludvig blev derpå, som repræsentant for den tyske kejser, ny verdslig leder af korstoget i maj-juni 1221.¹⁷ Kort tid efter Ludvigs ankomst blev ham og Pelagius enige om at angribe sultanens lejr.¹⁸

Forberedelsen til angrebet begyndte, men det var først i begyndelsen af juli 1221, at man var klar. Det var også der, Jean de Brienne vendte tilbage til lejren med et større antal tropper.¹⁹ Til trods for at det var ved at være for sent for et angreb, idet Nilen i løbet af en måned, med stor sandsynlighed ville gå over sine breder, begav en del af korsfarerne sig af sted efter næsten 2 års venten i Damietta. Da de var undervejs, valgte sultan al-Kamil at tilbyde korsfarerne Jerusalem i bytte for Damietta men ligesom ved det første fredstilbud, valgte korsfarerne at afslå.²⁰

I stedet fortsatte korsfarerne deres felttog sydpå ned langs Nilen, hvilket dog hurtig viste sig at være en skæbnesvanger beslutning. Det lykkedes muslimerne at omringe korsfarerne og samtidig åbne flere sluser langs med Nilen, hvilket medførte, at korsfarerne blev fanget af de store vandmasser. Korsfarerne forsøgte derpå at kæmpe sig vej tilbage til Damietta, men deres forsøg var dårligt planlagt, og det hele endte med, at Pelagius, Ludvig og Jean de Brienne valgte at overgive sig.

Dette skete den 30. august 1221, hvor korsfarerne accepterede sultanens krav om at opgive Damietta til muslimerne og samtidig skrive under på en 8-årig fredskontrakt. Derudover skulle alle tilfangetagne soldater på begge sider udveksles.²¹ Derpå sluttede det 5. korstog uden at have opnået noget af betydning. Korsfarerne måtte rejse hjem til Europa igen, og Damietta blev på ny muslimsk.

¹⁵ Jeans første kone, Maria som havde skaffet ham titlen som konge i Jerusalem, var død i 1212, og derved have Jean endnu engang giftet sig, denne gang med Stephanie, datter af Leo II af Armenien.

¹⁶ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 111.

¹⁷ Powell, 1986, s. 184.

¹⁸ Powell, 1986, s. 185.

¹⁹ Peters, 1991, s. 112.

²⁰ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 124.

²¹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 132.

1.1 Problemformulering

Tilbage stod spørgsmålet om, hvem og hvad der var skyld i, at korsfarerne var endt i denne situation?

Pave Honorius beskyldte Frederik, idet hans konstante udsættelse af sin afrejse havde betydet, at korsfarerne aldrig fik de nødvendige forstærkninger. Samtidig bebrejdede Honorius sig selv for at have accepteret Frederiks konstante udsættelser.²²

Men selv uden den tyske kejsers ankomst må andre faktorer i Nordafrika både af politisk og logistisk karakter uomtvisteligt have spillet ind, for at det 5. korstog endte med at overgive sig ved Nilens bred i 1221, i stedet for hverken at erobre Ægypten eller Jerusalem. Spørgsmålet er hvilke?

Umiddelbart forekommer det mig, at der var 5 afgørende tidspunkter i perioden 1215 til 1221. Det første tidspunkt var forberedelsestiden, som blev ledet af paverne Innocens og Honorius. Derefter følger 4 afgørende tidspunkter i løbet af det 5. korstog, som eventuelt også kunne have ændret korstogets udfald. Disse fire tidspunkter er: Første gang sultanen tilbyder korsfarerne fred i 1219. Det andet tidspunkt er umiddelbart efter korsfarernes erobring af Damietta. Det tredje tidspunkt er foråret/forsommeren 1220, hvor korsfarerne havde mulighed for at angribe de muslimske tropper som havde forskanset sig sydpå. Og det sidste tidspunkt er tiden omkring det 2. fredsforslag fra sultanen. På disse 4 tidspunkter blev der truffet nogle valg af forskellige personer, og spørgsmålet er, hvad der var årsagen til, at disse valg blev truffet, og om udfaldet af det 5. korstog havde været anderledes, hvis korsfarernes valg havde været et andet.

Kort fortalt lyder problemformuleringen i dette speciale således:

I august 1221 måtte korsfarerne af det 5. korstog overgive sig til sultan al-Kamil. Derved lykkedes det dem aldrig at generobre den hellige by Jerusalem eller Ægypten som i første omgang havde været målet.

Spørgsmålet er derfor: Hvor blev der, set ud fra såvel en politisk som en logistisk synsvinkel, foretaget eventuelle forkerte beslutninger, der medførte det 5. korstogs nederlag?

²² Powell, 1986, s. 196.

2. Metodeafsnit

I dette afsnit vil der blive givet en oversigt over, hvad de forskellige afsnit i specialet repræsenterer, og hvorledes de vil blive brugt i forhold til besvarelsen af problemstillingen.

Det første afsnit, som kaldes for **problemstilling**: Her gives der først et historisk tilbageblik, hvor formålet er at skabe en undren hos læseren om, hvorfor det 5. korstog endte, som det gjorde.

Det historiske tilbageblik er en beskrivelse af situationen i Europa i tiden efter det 4. korstog i 1204 og frem til Innocens´ s proklamation af det 5. korstog på det 4. laterankoncil i 1215. Derefter følger en kort historisk gengivelse af, hvordan det 5. korstog forløb fra det begyndte i 1217 og frem til dets endeligt i Nordafrika i 1221.

Afsnittet afsluttes med specialets **problemformulering**.

Efter dette **metodeafsnit** følger en **forskningsdiskussion**. Dette afsnit vil bestå af tre dele. Den første indeholder et overblik over korstogsforskningen fra 1100-tallet og frem til i dag.

Næste del er en præsentation af de hovedværker som er blevet brugt i specialet. Her vil de vigtigste bøger blive beskrevet og forskellige forfattersynspunkter blive inkluderet.

Derudover vil der også blive givet et indblik i de anmeldelser, som hovedværkerne har været underlagt. Det sidste afsnit er en reel forskningsdiskussion, hvor tidspunktet for sultan al-Kamils første fredstilbud vil blive diskuteret. De forskellige forskeres synspunkter vil kort blive præsenteret, hvorefter min personlige vurdering af disse vil komme til udtryk.

Efter forskningsdiskussionen følger selve analysen i specialet. Analyseafsnittene er opdelt i 3 kategorier kaldet for:

1. Pavemagten

2. Jean, Pelagius, Frederik og de afgørende tidspunkter i korstoget

3. Den logistiske analyse.

Pavemagten:

Dette afsnit vil omhandle en analyse af både pave Innocens som udskrev det 5. korstog og pave Honorius som var fungerende pave under det.

Først og fremmest er det ønskerne, om hvordan det 5. korstog skulle ledes der vil blive analyseret. Dette vil blive gjort blandt andet ved hjælp af en analyse af Innocens's håndtering af det 4. korstog i begyndelsen af 1200-tallet. Formålet med at se nærmere på disse ønsker er at søge en eventuel forklaring på, hvad der fik Innocens til at udarbejde den politik, han havde for det 5. korstog. Efter Innocens havde mistet grebet om det 4. korstog, må han uden tvivl have haft et konkret ønske om, hvordan det 5. korstog skulle foregå.

Her kan blandt andet nævnes hans forsøg på at samle så mange korsfarere som overhovedet muligt, og hans ønske om at fremstå som den øverste leder af det 5. korstog.

Da Innocens døde i 1216 blev det i stedet op til Honorius at videreføre denne politik.

Analysen af Honorius kommer derfor både til at omhandle hans håndtering af de ting, Innocens havde påbegyndt omkring det 5. korstog og hans håndtering af selve korstoget, da det begyndte. Der er tale om en analyse af, hvordan Honorius videreførte rekrutteringen af korsfarere, og det lederspørgsmål som åbnede sig for det 5. korstog ved Innocens's død i 1216. Formålet med denne analyse er at undersøge, om de to pavers forberedelse havde en betydning for korstogets beslutninger som eventuelt medførte dets nederlag,

De næste 2 analyseafsnit, **Jean, Pelagius, Frederik og de afgørende tidspunkter i korstoget**, og **Den logistiske analyse** har begge 4 afgørende tidspunkter i det 5. korstog som omdrejningspunkt. Disse 4 tidspunkter er:

- 1) Da sultanen første gang tilbød korsfarerne fred i september 1219.
- 2) Da Damietta blev erobret af korsfarerne i november 1219.
- 3) I foråret/forsommeren 1220 hvor korsfarerne havde mulighed for at angribe de muslimske tropper som havde forskanset sig sydpå og
- 4) Da sultanen for 2. gang tilbød korsfarerne fred i sommeren 1221.

Grunden til at netop disse 4 tidspunkter er valgt skal blandt andet ses i sammenhæng med specialets problemformulering som går på, hvorfor korstoget ikke erobrede hverken Jerusalem eller Ægypten?

Jean, Pelagius, Frederik og de afgørende tidspunkter i korstoget:

Dette afsnit består af en beskrivelse af de 3 mest centrale personer i korstoget og en analyse af deres handlingsmønstre.

De 3 personer er: Jean de Brienne, konge i kongeriget Jerusalem. Kardial Pelagius, pavens udsending og Frederik, tysk konge og senere kejser.

Disse 3 personer var de mest magtfulde skikkelser der var involveret i det 5. korstog. Det var ofte en af dem som enten direkte eller indirekte stod bag beslutningerne om, hvad korsfarerne skulle gøre. Derfor vil en præsentation og en analyse af, hvem de 3 personer var, og hvem af dem der fik gennemført hvilke ordrer, komme til at indgå som en del af dette analyseafsnit.

Den logistiske analyse:

Den logistiske analyse har 2 underpunkter som til sammen vil udgøre afsnittet. Disse 2 punkter er:

A. Skibenes betydning for korsfarerne under det 5. korstog

Skibene havde stor betydning for det 5. korstogs manøvreedygtighed og kampevne. Skibene bragte ikke alene korsfarerne fra Europa til Nordafrika men blev også brugt til at sejle på Nilen, både da man skulle angribe Damietta og dets forsvarsværker, og da korsfarerne skulle angribe videre sydpå. Derfor må skibenes antal også have spillet ind i korsfarernes kampevne. Dette afsnit i analysen vil derfor komme til at omhandle dette element.

B. Korsfarernes og muslimernes antal

Antallet af korsfarere og muslimske tropper i Nordafrika skiftede hele tiden. Korsfarerne fordi deres afsejlingstidspunkter fra Europa var forskellige.

Da der samtidig også døde en større del af korsfarere i Nordafrika, enten pga. kampe med muslimerne, sygdom eller oversvømmelser fra Nilen, var antallet gennem det meste af det 5. korstog stærkt varierende.

Dette har uden tvivl haft betydning for korstogets handlingsmønster. Antallet af korsfarere vil blive analyseret med henblik på at undersøge, hvilken indvirkning dette har haft på forløbet af det 5. korstog. Da størrelsen af muslimernes hær også varierede undervejs gennem korsfarernes tilstedeværelse i Nordafrika, vil deres antal også være genstand for analysen.

Begge hæres størrelse vil blive sat i relief med de 4 afgørende tidspunkter der er nævnt tidligere i afsnittet.

Meningen med analysen af både skibene og hærenes størrelse er, at de til sammen skal udgøre hele det logistiske analyseafsnit og derved forhåbentlig være med til at forklare, hvorfor det 5.korstog forløb og sluttede, som det gjorde.

Efter analyseafsnittene vil specialets **Hovedkonklusion** følge.

Denne hovedkonklusion vil blive skrevet på baggrund af de ovennævnte analyseafsnit. Den vil indeholde et svar på hvor skylden for det 5. korstogs nederlag i 1221 kunne placeres.

Derefter følger et **Summary**, som giver et resume af specialet på engelsk, og en **Litteraturliste**.

Til sidst kommer specialets **bilag**, som består af et personregister og diverse kort.

3. Forskningsdiskussion

3.1. Korstogsforskningen

Forskningen indenfor korstogene har i dag den samme fokusering, som da den startede i 1099 som følger af det 1. korstog. Begge tidspunkters korstogsforskning bærer præg af, at det var Guds vilje der drev korsfarerne.²³ I mellemtiden har korstogsforskningen dog været meget forskellig, hvilket har påvirket forskningsresultaterne i forskellige retninger.

Allerede kort tid efter det 1. korstog oplevede man en ændring i korstogsforskningen i forhold til den forskning som fandt sted i slutningen af 1000-tallet. Denne ændring blev personificeret i Folques af Chartres.²⁴ Hvor hans første korstogshistorie var baseret på Guds påvirkning, blev hans senere version i stedet beskrevet som noget der var påvirket af Baldwins krigsførelse. Frankerne fik nu en ledende rolle i korstogsbeskrivelserne, også selvom andre folkeslag uden tvivl også deltog. Årsagen til dette skal ifølge Kurt Villads Jensen lektor i middelalderhistorie ved Odense universitet findes i, at datidens historikere var ansat af stormænd og derved skulle skrive lige præcis deres historie. Kurt Villads Jensen nævner i den sammenhæng, at dette har påvirket korstogsforskningen indtil for ganske nyligt.²⁵

Korstogsforskningen ændrede fra 1700-tallet og frem til ca. 1970 flere gange fokus afhængigt af samtidens påvirkning. Først var der oplysningstiden i Europa hvis kritik og afstandstagen fra kirken gjorde, at korstogene i 1700-blev set som religiøst fanatiske og menneskeligt tåbelige.

I 1800-tallet påvirkede romantikken korstogsforskningen i modsatte retning. Nu blev korstogene istedet beskrevet som noget ædelt, hvilket bedst blev illustreret i J-F. Michauds korstogshistorie fra 1812-1817. Han skrev, at korstogene kunne have gjort Mellemøsten til et fredeligt fransktalende område, hvis de var lykkedes. Og selvom de ikke lykkedes, skriver Michauds, at de stadig forhindrede islam i at rende Europa over ende.²⁶

I 2. halvdel af 1800-tallet ændrede korstogsforskningen sig dog igen. Denne gang til en mere moderne og kritisk korstogsforskning. Baggrunden for dette var en række forelæsninger af Leopold von Ranke der inspirerede hans elever til at være mere kildenære og kildekritiske i deres behandling af korstogskilderne. Dette medførte den første gyldne epoke for korstogsforskningen, hvor flere korstogshistorikere gik sammen om at lave "Receuil des historiens des croisades" som udkom i 12 bind i årene 1844-1906. Disse er først blevet afløst af nyere udgaver i løbet af de

²³ Jensen, Kurt Villads, Den Jyske Historiker nr.89, juni 2000, s. 25-26.

²⁴ Jensen, Kurt Villads, Den Jyske Historiker nr.89, juni 2000, s. 9.

²⁵ Jensen, Kurt Villads, Den Jyske Historiker nr.89, juni 2000, s. 10-11.

²⁶ Jensen, Kurt Villads, Den Jyske Historiker nr.89, juni 2000, s. 12.

seneste år.²⁷ Historikeren Van Cleve, hvis afsnit er benyttet til udarbejdelsen af dette speciale, benytter flere gange kilder som er at finde i ”Receuil des historiens des croisades”.

I begyndelsen af 1900-tallet var korstogsforskningen beskeden. Villads Jensen peger på, at en del af årsagen til dette bunder i, at religiøse fænomener såsom korstogene ikke længere blev fundet interessante. Hovedårsagen hertil skulle findes i at selskabet ”Societe de l’Orient latin”, som var opstået i den sidste halvdel af 1800-tallet, gik fallit i 1911. Baggrunden for dette skulle ses i lyset af, at færre mennesker interesserede sig for korstogene i den periode.²⁸

Da man nåede til mellemkrigstiden var det social og økonomisk historie der var i højsædet. Opfattelsen af korsfarernes valg om at drage på korstog var nu den, at Mellemøsten var et område, hvor man i modsætning til Europa kunne skabe sig en formue. Dette fordi Mellemøsten var et rigt område, hvor især yngre sønner, som ikke stod til at arve noget hjemme i Europa, kunne søge den rigdom, de ikke havde mulighed for i Europa. I Mellemkrigstiden oplevede man også opståelsen af en ny kulturhistorie indenfor middelalderforskningen som beskæftigede sig med åndshistorie, teologi og spiritualitet i denne tidsperiode.²⁹ Især en bog af Carl Erdmann fra 1935 med teorier om, at blandt andet krig fik stor indflydelse på den stadigt stigende korstogsforskning.

Efter 2. verdenskrig oplevede korstogene moralsk fordømmelse fra forskerne på området, hvilket bedst kommer til udtryk i Steven Runcimans korstogsværker fra 1951 til 1954, hvoraf den ene er brugt til udarbejdelsen af dette speciale.

Den moralske fordømmelse prægende korstogsforskningen frem til 1970’erne, hvor man så i stedet begyndte at fokusere på korstog og mission som ’en og samme ting. Dette kom først og fremmest til udtryk i Benjamin Z. Kedars bog ”Crusade and Mission” fra 1984. Da Kedar i hans bog kunne bevise, at der var en utrolig stor sammenhæng mellem disse to aspekter, vendte korstogsforskningen fuldstændig.³⁰ Det var nu opfattelsen, at det hverken var økonomi eller sociale aspekter der drev korsfarerne men i stedet religiøse årsager. Dette var også opfattelsen for de korstogsbeskrivelser som fremkom kort tid efter det 1. korstog i slutningen af 1000-tallet.

I 1986 betegnede Jonathan Riley-Smith³¹ i sin bog ”The first Crusade and the idea of Crusading” korstogene som et rullende kloster. Denne tankegang har medført, at undersøgelser af

²⁷ Jensen, Kurt Villads, Den Jyske Historiker nr.89, juni 2000, s. 14.

²⁸ Jensen, Kurt Villads, Den Jyske Historiker nr.89, juni 2000, s. 14.

²⁹ Jensen, Kurt Villads, Den Jyske Historiker nr.89, juni 2000, s. 14-15.

³⁰ Jensen, Kurt Villads, Den Jyske Historiker nr.89, juni 2000, s. 16.

³¹ Professor i historie ved Bedford New College i London.

korsfarernes krige nu blev set ud fra både en fysisk og en åndelig side. Det var nu korsfarernes personlige motivation som var i højsædet.

Samtidig tilføjer Kurt Villads Jensen at ændringen i fokuseringen på korsfarernes motivation har medført en udvidelse af korstogsbegrebet. Efter 1970'erne vandt ideen om at blandt andet felttog i Spanien, Sydfrankrig og Østersøområderne også var korstog frem. Kurt Villads Jensen som selv tilhører denne gruppe jvf. hans bog "Politikkens bog om korstogende", kalder dem for inkluvisisterne. Deres modsætning kalder Villads Jensen for ekskluisisterne, idet disse forskere underlader at definere felttog som ikke gik mod Jerusalem som korstog.³² Det er især de tyske historikere der tilhører denne del, anført af den tyske historiker Hans Eberhard Mayer som mener, at alle andre korstog end ekspeditionerne til Jerusalem var perverteringer og misforståelser af selve korstogsbegrebet.³³

Eftersom inkluvisisterne vinder frem, er der som før nævnt sket en udvidelse af definitionen af korstog, men også af tiden for korstogene afslutning. Hvor det tidligere var i 1291 med Acres fald, var det nu helt op til slutningen af 1400-tallet, at man kunne definere krige som korstog.³⁴

For at opsummere det hele kan man citere Kurt Villads Jensens 9 punkter som betegner ændringen i korstogsforskningen siden år 1970.

1. *Definitionen af korstog*: Korstog bliver ikke længere set som militære forsøg mod Jerusalem men i stedet som et felttog, der gav mulighed for aflad af synder.
2. *Motivationen*: Den personlige motivation for at tage på korstog ændrede sig, idet de økonomiske aspekter i stedet blev afløst af først og fremmest religiøse årsager og ønsket om at være en del af et korsfarernetværk som nød pavelig bevågenhed.
3. *Flere korstog*: Korstogene i både Spanien og Østersøområdet blev nu også inkluderet til at være korstog, hvor det før kun var dem der gik til Mellemøsten/Jerusalem der havde denne betegnelse.
4. *Korstogenes organisering*: En ny forskningsretning er opstået som beskæftiger sig med korstogsprædikanter og deres indhold og med den pavelige korstogsbeskatning.
5. *Indflydelsen på samfundene hjemme i Europa*: Ny forskning omkring de forskellige Vesteuropæiske regioners tilknytning til de fjerntliggende magtcentre er opstået.

³² Jensen, Kurt Villads, Den Jyske Historiker nr.89, juni 2000, s. 22.

³³ <http://www.sdu.dk/Hum/kvj/SEMINAR2.htm>

³⁴ Jensen, Kurt Villads, Den Jyske Historiker nr.89, juni 2000, s. 22-23.

6. *Religiøse og politiske blandingsamfund*: Forskning der fokuserer på samspillet mellem muslimer og kristne er vundet frem siden 1960'erne.
7. *Fjendebilleder og polemisk litteratur*: Siden 1960'erne har flere middelalderlige polemiske og intolerante tekster efterfulgt hinanden især i Sydeuropa.
8. *Militærhistorie*: Taktikken, borgene, ridderordnen og udrustningen er blevet moderne at beskæftige sig med.
9. *Korstogsarkitektur og korstogskunst*: Dette har fået en langt større bevågenhed i den moderne korstogsforskning.³⁵

3.2. Værker

Ser man nærmere på forskningen brugt til udarbejdelsen af dette speciale, er det begrænset med bøger der udelukkende beskæftiger sig med det 5. korstog. Overordnet findes der i dag kun to engelsk-skrevne værker som næsten udelukkende beskæftiger sig med dette korstog. Disse 2 værker er Joseph P. Donovans "Pelagius and the fifth Crusade" fra 1950, og James M. Powells "Anatomy of a crusade 1213-1221" fra 1986.

Udover disse to bøger er der dog andre værker som beskæftiger sig med det 5. korstog, men disse behandler ikke kun det 5. men alle korstogene. De mest benyttede til dette speciale er Kenneth M. Settons "A History of the Crusades, Volume II The later Crusades, 1189-1311" fra 1969 og Steven Runcimans "A History of the Crusades Volume III The Kingdom of Acre and the Later Crusades" fra 1966 samt Hans Eberhard Mayers "**The Crusades**" fra 1972.

Desuden findes der på dansk også Kurt Villads Jensens "Politikkens bog om korstogene" fra 2005, der i lighed med de engelske værker forsøger at dække alle korstogene, og ikke kun det 5. specifikt.

Fælles for de fleste af de engelske værker er, at de bruger forskellige kilder fra og beretninger af personer der selv har deltaget i korstogene. Af de beretninger som har overlevet til vores tid er kun en enkelt oversat til engelske. Denne beretning er Oliver af Paderborns "The Capture of Damietta" som er blevet oversat af Joseph J. Gavigan i "*Christian society and the Crusades 1198-1229*" der er redigeret af Edward Peters, hvis 2. udgave er fra 1971.

³⁵ <http://www.sdu.dk/Hum/kvj/SEMINAR2.htm>

Der er dog stor forskel på, hvad de enkelte forskere konkluderer på det 5. korstog, hvilket en nærmere beskrivelse af hovedværkerne vil uddybe. Først vil en beskrivelse af, hvordan værkerne er blevet brugt blive nævnt.

Edward Peters (Red.), *Christian society and the Crusades 1198-1229* (2. edition, 1971).

Dette værk indeholder hele Joseph J. Gavigans oversættelse af Oliver af Paderborns beretning fra det 5. korstog. Da Joseph J. Gavigans hidtil er den eneste der har oversat Oliver's beretning til engelsk, er Edward Peters bog essentiel for udarbejdelsen af specialet. Foruden oversættelsen har Gavigan tilføjet grundteksten med utallige informative fodnoter som kun forbedrer dette værk. Peter Charanis som har anmeldt Gavigans oversættelse i *Speculum* skriver også at: *"This translation of the Capture of Damietta by Oliver of Paderborn offers to the undergraduate and the general reader one of the most interesting first hand accounts of the Fifth Crusade."*³⁶

Dette værk er derfor uundværligt for specialet og danner baggrund for mange af mine delkonklusioner.

James M. Powell, *Anatomy of a crusade 1213-1221*.

Denne bog af James M. Powell der er professor i historie ved universitet i Syracuse, er ligesom "Christian society and the Crusades 1198-1229" et af hovedværkerne i udarbejdelsen af specialet. Powells bog der udelukkende beskæftiger sig med det 5. korstog er opdelt i 2 dele, med forberedelsestiden som den første del og selve korstoget som den sidste. Især forberedelsesdelen har Powell gjort meget ud af. Powell fokuserer i denne del af sin bog blandt andet på rekrutteringen af korsfarerne, finansieringen af korstoget, lederspørgsmålet og ankomst og afrejsetidspunkter for forskellige fraktioner af korsfarerne. Ingen anden forsker kommer i nærheden af en sådan grundighed omkring disse områder, hvorfor Powells bog er essentiel for udarbejdelsen af specialet.

Den anden del af bogen som omhandler selve forløbet af korstoget belyser også i rigt omfang begivenhederne som korsfarerne blev udsat for i perioden 1217-1221. Powell benytter foruden Oliver af Paderborns også Jacques de Vitrys og John de Tulbias beretninger fra korstoget som belæg for sine påstande.

Powells bog er blandt andet blevet anmeldt af Jonathan Reily-Smith som både har ris og ros til overs for den. Blandt andet skriver han om Powell:

³⁶ Charanis, 1949, s. 284.

*“His treatment is sensitive and thoughtful, although he is inclined to exaggerate the novelty of Innocent’s programme: the Church’s understanding of crusading had already been transformed in the traumatic months that had followed the arrival of the news of the loss of Jerusalem in 1187.”*³⁷

Donald Queller har også anmeldt Powells bog i *Speculum* i 1989, og skriver:

*”Powells chapter on the leadership question may well be his most important, for he challenges his predecessors who attributed the failure of the crusade to the poor leadership of John of Brienne, king of Jerusalem, and especially the pope’s legate Cardinal Pelagius. Powell on the other hand perceives the structural weakness of a crusading army, especially this crusading army. His data on arrivals and departures become crucial for his argument, because contingents came and went according to the will and necessities of their leaders, sometimes unpredictably”*³⁸

Joseph P. Donovan, *Pelagius and the Fifth Crusade.*

Donovans bog beskæftiger sig udelukkende med Pelagius’ liv før, under og efter det 5. korstog. Dette gør bogen til en vigtig del af udarbejdelsen af specialet, idet kardinalen havde en hovedrolle i forløbet af korstoget. Den største last bogen har, er, at den er af ældre dato, hvilket betyder, at han ikke har haft hverken Runciman eller Van Cleves’ forskning at forholde sig til. Dette betyder, at han ikke kan diskutere nogle af de andre vigtige værker som er blevet brugt i specialet. Stadigvæk er Donovans bog et udmærket værk, idet han ikke fokuserer udelukkende på kardinal Pelagius og dennes skyld for det 5. korstogs nederlag. Dette kunne man ellers frygte, men Donovan vælger i stedet at inddrage forskellige faktorer som er med til at vise, at nederlagt ikke kun kunne blive lagt på Pelagius’ skuldre. Derfor er bogen, til trods for at den er skrevet for over et halv århundrede siden, et vigtigt værk i udarbejdelsen af specialet. Underligt nok er bogen ikke anmeldt nogen steder, hvilket betyder, at andre forskeres vurdering af den ikke er mulig at erhverve sig.

³⁷ Riley-Smith, 1990, s. 157.

³⁸ Queller, 1989, s. 208.

Steven Runciman, *A History of the Crusades Volume III The Kingdom of Acre and the Later Crusades. (2. edition 1955)*

2. udgave af Runicmans 3. og sidste bind i hans store korstogstriologi som kom i 1955 omhandler tiden fra det 3. korstog og fremefter. I forhold til både Powells og Settons bøger er Runcimans bog ikke i samme grad vigtig for udarbejdelsen af specialet.

For det første mente Runciman, at det 5. korstog fejlede, fordi det ikke var i besiddelse af en klog og respekteret leder i Nordafrika.³⁹ Dette har efter min mening gjort hans forskning for ensrettet, idet han ikke vælger at kigge nærmere på de logistiske elementer som efter min opfattelse også spillede en stor rolle i det 5. korstog. Samtidig er anmeldelserne af hans bog heller ikke alle lige positive. A. C. Krey viser det blandt andet i sin anmeldelse i "The American Historical Review", hvor han siger: "*His discussion of "The Commerce of Outremer" is too limited and quite inadequate; that of architecture and the arts somewhat better, though not sufficiently comprehensive.*"⁴⁰

Samtidig er Runciman også for påvirket af 2. verdenskrig i sin skrivning. Hans bog som kom kun et årti efter afslutningen på den 2. verdenskrig bærer tydeligt præg af forfatterens foragt for krig og derved også korstog, hvilket kommer bedst til udtryk i hans opsummerende afsnit sidst i bogen. Her skriver han blandt andet, at hele korstogsbevægelsen var en fiasko,⁴¹ og at korstogene var en tragisk og destruktiv periode.⁴² Blandt andet på den baggrund er Van Cleve og Powells forskning mere benyttet i specialet end Runcimans.

Kurt Villads Jensen, *Politikens bog om korstogene.*

Ligesom Settons og Runcimans føromtalt bøger er danske Kurt Villads Jensens bog også et værk der beskæftiger sig med mere end blot det 5. korstog. Forskellen lægger i, at Kurt Villads Jensens bog for det første kun består af et bind og for det andet, at han også fokuserer på de korstog som fandt sted i Østersøområdet i 1200-tallet.

Torben Kjersgaard Nielsen har anmeldt Villads Jensens bog på historie-online og har næsten udelukkende ros tilovers for den. Torben Niensens eneste kritikpunkt går på, at bogen savner en litteraturliste⁴³, hvilket jeg giver ham ret i. Som specialeskriver synes jeg, det er utrolig

³⁹ Runciman, 1966, s. 169-170.

⁴⁰ Krey, 1955, s. 592.

⁴¹ Runciman, 1966, s. 469.

⁴² Runciman, 1966, s. 480.

⁴³ <http://www.historie-online.dk/nyt/bogfeature/polkorstog.htm>

ærgeligt, at en sådan ikke har fodnotehenvvisninger til, hvor de forskellige oplysninger stammer fra eller en dertilhørende litteraturliste.

Selvom Kurt Villads Jensens bog ganske detaljeret fortæller forløbet af det 5. korstog, er disse mangler med til, at bogen kun er brugt som backup til de andre hovedværker.

Kenneth M. Setton (Red.), *A History of the Crusades, Volume II The later Crusades, 1189-1311 (2. edition 1969)*.

Dette værk er sammen med Powells "Anatomy of a Crusade" det mest benyttede til udarbejdelsen af specialet. Redaktør Kenneth M. Setton har samlet 18 forskellige historikere der har skrevet de i alt 22 kapitler, som bogen indeholder. Thomas C. Van Cleve har skrevet afsnittet "The Fifth Crusade", og selvom hans afsnit kun er fordelt over 52 sider, formår han alligevel at give et utrolig godt billede af både forberedelserne til og forløbet af det 5. korstog. Især hans mange fodnotehenvvisninger fra både kristne og muslimske kilder er utrolig informative og brugbare til udarbejdelsen af specialet. Der er ikke nogen anmeldelse som specifikt vurderer Van Cleves afsnit i bogen, men R. C. Smail har i "The English Historical Review" anmeldt de tre første bind i serien og skriver følgende om blandt andet delen med det 5. korstog:

"...in the third follow in splendid succession the expeditions of Barbarossa and Coeur de Lion; the conquest and sack of Constantinople; the attacks on Egypt of the fifth crusade between 1218-21 and those of St. Louis a generation later...."

3.3. Diskussion

Der er en enkelt begivenhed i løbet af det 5. korstog, som de forskellige forskere er uenige i. Begivenheden der er tale om er det første fredstilbud, som sultan al-Kamil kommer med i 1219. Den ene halvdel af forskerne mener, at fredstilbudet kom i foråret 1219 mens den anden halvdel siger, at det skete i efteråret 1219. Det er sidstnævnte tidspunkt, som jeg holder fast ved i specialet. Forskerne som påstår, at fredstilbuddet fandt sted i foråret er: Van Cleve⁴⁴, Mayer⁴⁵ og Kurt Villads Jensen.⁴⁶ På den anden side står Runciman⁴⁷, Powell⁴⁸ og Donovan⁴⁹ som alle mener, at fredstilbuddet kom i efteråret 1219.

⁴⁴ Van Cleve i Setton, 1969, s. 409.

⁴⁵ Mayer, 1972, s. 213.

⁴⁶ Jensen, 2005, s. 152.

Helt sikkert er det, at der kom to fredstilbud fra sultan al-Kamil, inden korsfarerne erobrede Damietta. Da korsfarerne ikke accepterede det første tilbud, forøgede al-Kamil sit bud ved, ifølge Van Cleve, også at inkludere 30.000 bezanter som kompensation for borgene Kerak og Krak de Montreal.⁵⁰

Afgørende for mit valg af tidspunktet er Oliver af Paderborns beretning fra det 5. korstog. Oliver som godt nok kun beretter om et fredstilbud skriver, at det kom i efteråret 1219. Oliver nævner aldrig noget om et tilbud i februar måned, og da fredstilbuddet han beretter om i efteråret ikke på nogen måde refereres til som ”endnu et tilbud”, har jeg valgt at tro, at fredstilbuddet først kom i efteråret 1219.⁵¹ Dette virker også meget mere logisk, idet al-Kamil ikke havde nogen grund til at tilbyde korsfarerne fred i foråret 1219. Dette havde han derimod i efteråret, hvor han vidste, at situationen i Damietta var ved at være kritisk samtidig med, at han ikke kunne komme dens befolkning til undsætning grundet korsfarernes solide forsvar af deres lejr som var placeret mellem sultanens egen lejr og Damietta. I foråret var al-Kamil ikke klar over, at han ville få disse problemer med at komme Damietta til undsætning, og samtidig var situationen i Damietta ikke kritisk på dette tidspunkt.

Van Cleve skriver, at hans oplysning om at de første fredstilbud skulle have fundet sted i foråret kommer fra ”L’Estoire d’Eracles empereur” af Jacques de Vitry. Han tilføjer, at dette er den eneste kilde der nævner foråret som tidspunktet for det første fredstilbud men at ”History of the Patriarchs of Alezandria” refererer til at fredstilbuddet i efteråret ikke er det første.

Da disse kilder ikke findes i hverken engelsk eller dansk udgave, er det mig ikke muligt at vurdere, om der er hold i Van Cleves påstand. Derfor må jeg i stedet på baggrund af både Olivers beretning og min påstand om, at der ikke var grundlag for et fredstilbud i foråret 1219 konkludere, at fredstilbudene fandt sted i efteråret 1219. Det skal samtidig nævnes, at selvom fredstilbudet, i modsætning til min vurdering, skulle have fundet sted i foråret 1219 ikke ville ændre noget på specialets konklusion. Det essentielle lå i, at Kerak og Krak de Montreal ikke var inkluderet, og dette er forskerne alle enige om.

⁴⁷ Runciman, 1966, s. 160-161.

⁴⁸ Powell, 1986, s. 159-161.

⁴⁹ Donovan, 1950, s. 62-63.

⁵⁰ Van Cleve i Setton, 1969, s. 409.

⁵¹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 85-86.

4. Pavernes rolle

To paver var involveret i det 5. korstog. Den ene var Pave Innocens som udskrev korstoget og udformede politikken omkring det. Den anden var hans efterfølger Honorius som fik til opgave at videreføre både planlægningen og forløbet af korstoget efter Innocens's død i 1216.

For Innocens blev det 5. korstog derved det andet korstog, han udskrev i sin tid som pave. Det første var det 4. korstog, men dette blev aldrig nogen succes, tværtimod. Alligevel er det nødvendigt at kigge nærmere på hans planlægning og forløbet af både det 4. og det 5. korstog for at få en forståelse for og et indblik i hans politik og forberedelse. Samtidig vil det også være nødvendigt for at se, om de problemer det 5. korstog fik, var noget Innocens kunne lastes for, fordi han eventuelt ikke havde lært af fejlene fra det 4. korstog.

4.1. Tiden fra Innocens's udnævnelse til pave og frem til det 5. korstogs ankomst til Nordafrika i 1218.

I 1198 var den dengang kun 37 årige Lotaria da Segni blevet valgt til ny pave.⁵² Han tog pavenavnet Innocens III, og kort tid derefter proklamerede han det 4. korstog. Innocens som selv ønskede at stå for den overordnede del af korstoget planlagde, at korsfarerne skulle sejle til Nordafrika fra den norditalienske havneby Venedig.

Byen som på det tidspunkt var en magtfuld og rig handelsby var under ledelse af den over 90 år gamle doge Dandolo, og det var med ham, at man skulle udarbejde en aftale om korsfarernes transport.⁵³ Ifølge historikeren Mayer var det Innocens's ønske, at de europæiske konger ikke skulle involveres i korstoget, idet han ville have, at det skulle være under fuld pavelig kontrol.⁵⁴

*The kings were supposed to make peace with one another so that their quarrels would not disturb the preparations for the crusade, but they received no call to take part.*⁵⁵

Mange krige og stridigheder prægede det europæiske kontinent på dette tidspunkt, hvilket gjorde det svært at samle mandskab til korstoget. Innocens begyndte derfor at føre en politik der søgte

⁵² Jensen, 2005, s. 114.

⁵³ Queller, 1997, s. 9.

⁵⁴ Mayer, 1972, s. 183.

⁵⁵ Mayer, 1972, s. 184.

at stabilisere disse krige og stridigheder, så befolkningerne i stedet kunne koncentrere sig om deres deltagelse i korstoget.⁵⁶

En af de mest magtfulde mænd i Frankrig til at tage korset var grev Tibald af Champagne som sammen med blandt andet grev Louis af Blois blev en af de ledende figurer i det 4. korstog. Allerede her blev Innocens mere og mere sat til side i vigtige beslutninger, og som Donald Queller og Thomas Madden skriver, begyndte Innocens' ønske om et paveligt ledet korstog at blive mere og mere urealistisk.⁵⁷

I vinteren 1200-1201 tog nogle af de ledende personer af korstoget⁵⁸ til Venedig for at få forhandlet en aftale på plads med doge Dandolo om at fragte korsfarerne til Nordafrika ved hjælp af venezianske skibe.⁵⁹

Meningen var, at hver korsfarer som mødte frem i Venedig på afrejsetidspunktet, skulle betale et fastsat beløb for at blive fragtet til Nordafrika.⁶⁰ Det skulle dog vise sig, at det antal korsfarere, som lederne opgav til dogen, og som de selv regnede med ville møde frem var stærkt overdrevet, i forhold til det antal som viste sig at ankomme i Venedig i 1202 og som nu skulle til at drage af sted mod Ægypten.⁶¹

Denne store mandskabsmangel medførte, at de fremmødte korsfarere var ude af stand til at betale venezianerne de penge, som de var blevet lovet for at fragte dem til deres mål. Venezianerne havde nemlig overholdt deres del af aftalen og bygget de skibe der var påkrævet af dem.⁶²

Det var på den baggrund, at korsfarerne i stedet angreb den kristne by Zara.⁶³ Dette gjorde de som betaling til venezianerne for de penge, de skyldte dem. Dogen Dandolo havde nemlig indset, at han ikke kunne få de penge, korsfarerne skyldte ham, og havde derfor opstillet dette tilbud for korsfarerne, som de valgte at tage imod efter nogen overvejelse.⁶⁴

Pave Innocens, som havde fået viden herom, nægtede dem dette angreb, men uden held.⁶⁵ Innocens begyndte allerede her for alvor at miste grebet om korstoget til trods for hans ønske

⁵⁶ McNeal i Setton, 1969, s. 154.

⁵⁷ Queller, 1997, s. 8.

⁵⁸ Geoffrey Villehardouin og Conon af Bethune og 4 andre, var blevet udpeget Tibald af Champagne.

⁵⁹ Queller, 1997, s. 11.

⁶⁰ Queller, 1997, s. 11. Aftalen med Dandolo og Venedig gik på at hver af korsfarere skulle betale 4 mark pr. ridder, 4 mark pr. hest, og 2 mark pr. soldat der skulle transporteres til Nordafrika. Dette ville i alt give 94.000 mark i forhold til det antal Villehardouin og de andre riddere påstod, ville møde frem.

⁶¹ Queller, 1997, s. 42-43. Korsfarerne overdrev dog ikke med vilje, men var overbeviste om at det antal de nævnte, også var det antal som ville tilslutte sig korstoget.

⁶² Queller, 1997, s. 51.

⁶³ Queller, 1997, s. 55.

⁶⁴ Ikke alle korsfarere valgte at acceptere tilbudet, men valgte i stedet at rejse til Mellemøsten ved egen hjælp.

⁶⁵ Queller, 1997, s. 66. Innocens sendte et brev til korsfarerne med trusler om sanktioner hvis de valgte at angribe andre kristne. Brevet nåede korsfarernes lejr 2 dage før angrebet på Zara, men korsfarerne valgte at ignorere det.

om, at det skulle være paveligt ledet. Samtidig fik hans udsendte kardinal Capuano, som skulle have været hans talerør i korstoget, at vide, at venezianerne kun ville acceptere ham som præst og ikke pavens udsending.⁶⁶ Det blev dog endnu værre for Innocens, da korstogets angreb på kristne folk ikke sluttede i Zara.

I 1202 var det lykkedes den afsatte byzantinske prins Alexius at flygte fra sit fangenskab i Konstantinopel. Alexius var søn af Isaac II Angelus der indtil 1195 havde været kejser i Konstantinopel. Ved et kup havde Isaacs bror Alexius III taget magten og samtidig fængslet både Isaac og dennes søn, prins Alexius.

Efter sin flugt kom den unge prins i kontakt med pave Innocens, hvor han forsøgte at overtale ham til at få korsfarerne til at sejle til Konstantinopel, så han med deres hjælp kunne blive indsat som ny kejser over Byzans, uden at det ville komme til blodsudgydelser.⁶⁷ Ligesom med angrebet på Zara nægtede Innocens dette, men i lighed med første tilfælde fik hans indsigelser ikke nogen effekt. Alexius kom derimod i kontakt med korstogets nye leder, Bonefacio af Montferrat⁶⁸, og han var ikke sen til at se mulighederne i, at korstoget drog af sted til Konstantinopel.⁶⁹

Ligesom til pave Innocens lovede prins Alexius, at han som gengæld for denne omvej til Konstantinopel ville forsyne korsfarerne med mad, penge og soldater, så snart han var udråbt til ny kejser. Derefter kunne korsfarerne fortsætte deres færd til Nordafrika i endnu stærkere udgave. Så selvom pave Innocens afslog Alexius forslag herom, endte det alligevel med, at det 4. korstog sejlede mod den byzantinske hovedstad.

I 1203 ankom korsfarerne til Konstantinopel, men byens befolkning tog ikke imod prins Alexius, som han ellers havde håbet. I stedet endte det med, at korsfarerne måtte angribe og erobre byen for at få den unge prins installeret som kejser. Efter hårde kampe lykkedes det, men den nu tidligere kejser Alexius III var inden da flygtet fra byen med så megen værdi som overhovedet muligt.⁷⁰

⁶⁶ Queller, 1997, s. 49.

⁶⁷ Queller, 1997, s. 35.

⁶⁸ Bonefacio af Montferrat var italiensk markis, og han i familie med den gamle leder Tibald af Champagne, som var død i 1200.

⁶⁹ Queller, 1997, s. 29. Bonefacios bror Renier var nogle år forinden, blevet dræbt i Konstantinopel efter en magtkamp mellem ham og den dengang siddende kejser Andronicus Dette havde ifølge Queller givet Bonefacio denne hævntrøst.

⁷⁰ Queller 1997, s. 130

Det var blandt andet på den baggrund at Alexius, som nu havde fået titlen Alexius IV, i skikkelse af byzantinsk kejser ikke var i stand til at holde sit løfte til korsfarerne om betaling⁷¹, og dette skabte utilfredshed blandt soldaterne i korstogshæren.

Korsfarerne var dog ikke de eneste der var utilfredse i Konstantinopel, også indbyggerne var stærkt irriterede over førstnævntes tilstedeværelse og deres konstante krav om blandt andet penge, som Alexius IV nu ikke længere kunne imødekomme. Indbyggerne i Konstantinopel besluttede sig derfor for at væltet deres nye kejser og indsætte en ny som ikke stod i gæld til korsfarerne.

Alexius IV og hans far Issac II blev myrdet ved en revolution i januar 1204, hvorpå Mourzouphlos blev kronet som ny byzantinsk kejser.⁷² Han ragede dog hurtigt uklar med korsfarerne som havde slået lejr uden for byen, og for anden gang inden for kort tid besluttede korsfarerne sig for at angribe Konstantinopel. I april 1204 indtog de efter hårde kampe endnu engang byen, og denne gang viste de ingen nåde men hærgede og plyndrede den for værdigenstande i flere dage.

Derefter blev korsfareren Balduin af Flanderen kronet til ny kejser over Byzans, mens korsfarerne aldrig nåede til hverken Jerusalem eller Nordafrika. Såvel manglende vilje som manglende soldater var med til at gøre dette umuligt.⁷³

Tilbage i Italien måtte Innocens sande, at hans kontrol over det korstog, som han selv havde proklameret, var gledet fuldstændig ud af hans hænder, men han ønskede stadig at se den hellige by komme under kristent herredømme, hvilket måtte ske gennem et nyt korstog.

Inden det kunne komme så vidt, var det dog andre korstog mod muslimer og kættere som prægede pavemagten og de kristne i Europa. Et af dem var Albigenserkorstoget som fandt sted den første 1/3.-del af 1200-tallet. Dette bestod af en række felttog i det sydlige Frankrig blandt andet i og omkring byen Provence. Formålet med dette såkaldte korstog var at komme kætterbevægelser og deres beskyttere i det sydlige Frankrig til livs. Albigenserkorstoget sluttede

⁷¹ Queller, 1997, s. 142.

⁷² Queller, 1997, s. 165.

⁷³ Jotischky, 2004, s. 170.

i 1229, da der i Paris blev underskrevet en fredsaftale, hvor Raymond 7. fuldstændig underkastede sig kirken og den franske konge.⁷⁴

I Spanien fandt der også et korstog sted. Den såkaldte ”Reconquista”, hvor de kristne kæmpede mod de muslimske maurere, var ved at tippe over i de kristnes favør blandt andet takket været sejren ved Las Navas de Tolosa i juli 1212.⁷⁵ Sejren i Spanien betød også, at Innocens tilbagekaldte al form for korstogsafled i området, idet han mente, at de spanske konger selv var i stand til at bekæmpe muslimerne i Spanien og Portugal.⁷⁶

Foruden korstogene på den Iberiske halvø og i Sydfrankrig fandt der også korstog sted i Østersøområdet mod hedninge. I 1206 under ledelse af ærkebiskop og pavelig legat Anders Sunesen imod esterne og i 1210 under ledelse af den danske konge Valdemar imod preusserne.⁷⁷

Innocens støttede disse korstog, men det var dog stadig befrielsen af Jerusalem og det hellige land der stod øverst på pavens ønskeliste, og belært at fejlene fra det 4. korstog besluttede han sig i 1213 for at forsøge igen.

I foråret 1213 offentliggjorde Innocens derfor for 2. gang i sin tid som pave, at han ønskede et korstog mod det hellige land. Dette skulle så blive det 5. korstog. Meddelelsen kom i middelalderens store korstogsbulle ”Quia maior”.

I ”Quia maior” nævnte Innocens, at der endnu ikke skulle fastlægges noget tidspunkt for afrejsen eller for samlingen af dette korstog. Korstoget skulle først forberedes i samarbejde med, hvad han kaldte for kloge mænd og deres råd.⁷⁸

For at få så stor tilslutning som overhovedet muligt ønskede Innocens, at folk fra alle samfundslag skulle have mulighed for at tage korset.⁷⁹ Korstogs-prædikanter såsom Robert af Courcon og Jacqus de Vitry blev derfor sendt ud i Europa for at overtale folk til at deltage i korstoget.⁸⁰

⁷⁴ Jensen, 2005, s. 135.

⁷⁵ Jensen, 2005, s. 140. Det skal dog noteres at de kristne på den iberiske halvø først fik erobret de sidste muslimske besiddelser i Granada i 1492.

⁷⁶ Jensen, 2005, s. 141..

⁷⁷ Jensen, 2005, s. 141-142.

⁷⁸ Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 29, s. 31. Disse mænd Innocens snakker om var: Ebrihardus af Salem, Petrus fra Neuburg, og Conradus fra Ausburg.

⁷⁹ Powell, 1986, s. 20.

⁸⁰ Jensen, 2005, s. 147.

Næsten samtidig med "Quia maior" udsendte Innocens også indkaldelsen til det 4. laterankoncil som skulle afholdes den 1. november 1215 i Rom. I denne indkaldelsesbulle nævnte Innocens, at et af punkterne som skulle diskuteres på dette laterankoncil ville være det 5. korstog.⁸¹

Da det 4. laterankoncil begyndte i 1215, fremlagde Innocens sin endelige korstogspolitik som blev nedskrevet i et dekret kaldet for "Ad Liberandam".

Fredsprogrammet som kort var blevet nævnt i "Quia Maior" blev uddybet i "Ad Liberandam". Der stod, at der i Europa skulle holdes fred i en periode af 4 år, og at biskopperne skulle sørge for, at de som var i konflikt med hinanden afsluttede deres stridigheder. Nægtede nogle af de stridende parter dette, skulle de bandlyses, og deres landområder skulle beslaglægges.⁸²

Innocens nåede dog aldrig at opleve det 5. korstog. For i juli 1216 døde han i byen Perugia. Innocens havde været på vej til det nordlige Italien for at arrangere en fred mellem de to handelsbyer Genova og Pisa.⁸³ Nu blev det i stedet op til den nye pave Honorius.⁸⁴

Honorius havde oprindeligt været kardinal præst og blev den 24. juli 1216 udpeget som pave i Perugia, hvor pavevalget havde fundet sted. Han overtog Innocens's korstogsprogram, dog ikke uden problemer.

Det var nemlig kun en mindre del af korsfarerne der begav sig af sted til Acre i juni 1217 med kong Andres 2. af Ungarn og hertug Leopold 6. af Østrig i spidsen. Deres succes i det hellige land var også begrænset grundet en miserabel høst i Syrien det år. Dette havde medført, at hungersnød hærgede området, og at korsfarerne ikke havde forsyninger nok til et felttog der inkluderede alle deres soldater. En stor del af korsfarere var derfor nødtvunget til at rejse hjem igen, mens andre døde af sult.⁸⁵ Blandt andet på den baggrund blev denne del af korstoget aldrig til den overordnede del af det 5. korstog.

En anden vigtig faktor var, at den tyske konge, Frederik i forbindelse med sin kroning i Aachen i 1215 havde valgt at deltage i korstoget. Dette betød, at det først var, når Frederik ankom med sin hær, at det 5. korstog for alvor ville begynde.

Politiske problemer i Tyskland udskød dog Frederiks afrejse, men størstedelen af korsfarerne begyndte i 1218 at ankomme til Acre. Korsfarerne traf her valget om ikke at angribe Palæstina

⁸¹ Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 32, s. 34..

⁸² Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 270.

⁸³ Powell, 1986, s. 69.

⁸⁴ Hans oprindelige navn var Cencio Savelli.

⁸⁵ Van Cleve i Setton, 1969, s. 389.

men i stedet at følge et forslag af Oliver af Paderborn, som Jacques de Vitry har beskrevet således:

*One day, then when all the commanders were in council, this schoolmaster urged them to do something on behalf of his followers, and inspired by the Holy Spirit, they decided unanimously to go to Cairo.*⁸⁶

I første omgang sejlede korsfarerne til havnebyen Damietta, som de så planlagde at erobre, inden de kunne fortsætte til Cairo.⁸⁷

Omkring dette tidspunkt valgte Honorius, kardinal Pelagius som paveligt legat til det 5. korstog. Frederik derimod var som nævnt stadig opholdt af politiske episoder i Tyskland, hvilket blev ved med at udsætte hans afrejse. Jean de Brienne og kardinal Pelagius fik derfor muligheden for at kontrollere det 5. korstog, hvilket udviklede sig til en magtkamp. Denne magtkamp og Frederiks rolle er af yderst afgørende karakter for det 5. korstog og vil blive behandlet i det næste afsnit. I dette afsnit vil der derimod blive kigget på om pavemagten, repræsenteret ved Innocens og Honorius, begik nogle fejltrin som senere hen fik betydning for det 5. korstogs nederlag i 1221.

4.2. Innocens og Honorius

Starter man analysen kronologisk med Innocens, var hans første gerning at proklamerede et nyt korstog i 1213. Han ventede med at offentliggøre de fleste informationer omkring det, heriblandt afrejsetidspunktet. Dette kom først i 1215 i forbindelse med det 4. laterankoncil. Her informerede Innocens om, at afrejsen ville finde sted i Syditalien den 1. juni 1217.⁸⁸ Derved fik korsfarerne ca. halvandet år til at forberede sig, idet lateran konsiliet fandt sted i november 1215. Ser man på figuren nedunder, vil man se, at det 2. og 3. korstog også havde omkring halvanden års forberedelsestid, mens det 1. korstog kun havde ca. 9 måneder. På den baggrund vil det være nærliggende at forsvare den forberedelsestid, Innocens satte for det 5. korstog, men ser man nærmere på de andre korstog, vil man derimod se, at forberelsestiden ikke var afgørende for resultatet, positivt såvel som negativt.

⁸⁶ Hallam, 2000, s. 252.

⁸⁷ Hallam, 2000, s. 252.

⁸⁸ Jensen, 2005, s. 147.

Korstog.	Tidspunkt det blev proklameret.	Korstogets afrejsetidspunkt.
Det 1. korstog	27. november 1095	15. august 1096
Det 2. korstog	1. december 1145	Maj 1147.
Det 3. korstog	Oktober 1187	Maj 1189
Det 4. korstog	15. august 1198	Juni 1202 (Juli 1199*)

*= Det 4. korstogs oprindelige afrejsetidspunkt, som aldrig blev opnået.

For det 2. og det 3. korstog blev aldrig nogen succes. Begge fejlede i at nå deres mål. Det 2. korstog fik aldrig erobret Damaskus men led i stedet store tab og blev nærmest opløst til sidst. Det 3. korstog fik aldrig generobret Jerusalem, som Saladin havde indtaget i 1187.

Halvanden års forberedelse var derfor ikke et nødvendigt udtryk for succes og endnu længere tid var slet ikke.

Da Innocens udskrev det 4. korstog i august 1198 var hans plan, at korsfarerne skulle være klar til afrejse 11 måneder senere, men det blev de som bekendt aldrig.⁸⁹ I stedet skulle der gå næsten fire år, før en i øvrigt alt for lille hær kunne drage af sted til Nordafrika, og det 4. korstog blev som bekendt en endnu større fiasko end de foregående. Disse ting giver en opfattelse af, at en lang forberedelsestid ikke var en afgørende faktor for hverken succes eller fiasko for korstogene. Derved kan man også hurtigt afgøre, at årsagen til det 5. korstogs fiasko ikke var et resultat af den forberedelsestid der blev givet af Innocens.

Men hvad så med det katastrofale resultat af det 4. korstog? Burde det ikke have sat nogen alarmklokker i gang hos Innocens, om at de europæiske befolkninger ville have fået en negativ indstilling til korstogene og derved fravælge sig at deltage? Set med nutidens øjne ville det nærmest være utopi at tro, at man kun 11 år efter et totalt mislykket felttog ville have befolkningens opbakning til et nyt af samme karakter.

Dette var ikke tilfældet hos Innocens, og det er forståeligt nok, hvilket der er flere grunde til.

For det første var resultatet af det 4. korstog meget hurtigt vendt fra noget negativt til i stedet at være en strålende og hæderfuld sejr for franskmændene.⁹⁰ På den måde er det rimeligt at sige, at det 4. korstog ikke var en last for Innocens's rekruttering til det 5. korstog.

⁸⁹ Mayer, 1972, s. 185.

⁹⁰ Jensen, 2005, s. 123. (del af billedtekst)

Samtidig var kirkens popularitet i højmiddelalderen meget stor. Kirken oplevede en genoplivelse i den periode, og den gregorianske revolution efter pave Gregor VII, pave fra 1073 til 1085, var med til at gøre paven politisk aktiv indenfor kristendommen i Vesten.⁹¹ Disse reformer som medførte, at kirken blev en sidste retsinstans for de kristne i Europa gjorde, at kirken og derved også pavens ønsker havde enorm betydning for befolkningen i Europa. Dette var ikke undtagelsen, da Innocens var pave, tværtimod. McKay beskriver det også meget rammende:

*In the High Middle Ages, the Church exercises general leadership of European Society. The Crusades exhibited that leadership, though their consequences for Byzantine-Western and Christian-Muslim relations proved disastrous.*⁹²

Kirkens, og derved også korstogenes popularitet i den første halvdel af 1200-tallet var stadig til stede, ligesom da Urban II udskrev det 1. korstog i 1095.

Den europæiske måde at tænke på havde ændret sig siden 800-tallet. Nu var folk meget optagede af det at være syndere og af at blive rensset herfor. En måde at blive det på var korstogene der søgte at befri byen Jerusalem, som havde fået en langt større betydning op gennem 1000-tallet.⁹³

Samtidig skriver Jonathan Reley-Smith også, at korstogene var mest populære i perioden fra 1187 og frem til 1400.⁹⁴ Så selvom Innocens kort tid forinden havde, hvad der med nutiden øjne må ses som et totalt mislykket korstog som last, påvirkede det ikke korstogsentusiasmen. Etikken var i højsædet i højmiddelalderen, og Innocens mente, at korstogets succes afhang af, om Gud ville skænke dem en sejr. Noget som krævede, at folk tilfredsstillede Gud gennem moralsk reformation af deres liv.⁹⁵

I ”Quia maior” kan man også læse, at Innocens netop brugte Gud og Jerusalem som overtalelse til at få folk til at deltage i korstoget og Jerusalems befrielse. For som han skriver:

”Således vil kongernes konge den herre Jesus Kristus, som har skænket jer legeme og sjæl og alt andet godt, fælde dom over jer på grund af lastefuld utaknemmighed og forbryderisk utroskab,

⁹¹ McKay m.fl., 1999, s. 280.

⁹² McKay m.fl., 1999, s. 295.

⁹³ Jensen, 2005, s. 7.

⁹⁴ Riley-Smith, 1992, s. 67.

⁹⁵ Powell, 1986, s. 19.

*hvis I forsømmer at komme til undsætning for ham, der så at sige er fordrevet fra det rige, som han har erhvervet ved at betale med sit blod.*⁹⁶

Havde Innocens nogen skyld i, at det 5. korstog gik galt, var det hverken på grund af forberedelsestiden eller fordi, han havde overvurderet entusiasmen for korstog.

Spørgsmålene der rejser sig i forbindelse med forberedelsen til det 5. korstog er:

1. Hvorfor Innocens planlagde korstoget på det tidspunkt, han gjorde?
2. Hvad var hans plan til forberedelserne af det 5. korstog, set ud fra korstogsbullen ”Quia maior” og dekretet ”Ad liberandam”? Og hvad var baggrunden for disse planer?
3. Var det Innocens der ikke var grundig nok i sine forberedelser af det 5. korstog, hvilket medførte, at korsfarere ikke var klar til at rejse afsted den 1. juni 1217 som planlagt? Eller var det korsfarerne selv, som var for langsomme i deres forberedelser?

Svaret på det første spørgsmål er, at der i 1217 ophørte en våbenstilstand mellem muslimerne og de kristne i Mellemøsten, og at netop dette højst sandsynlig har været årsagen til Innocens' hast med at få sendt korstoget afsted. Denne våbenstilstand, som havde varet i 5 år var, ifølge historikeren James M. Powell, sket efter befaling fra Innocens til Jean de Brienne, og blev udarbejdet i 1212 i samarbejde med muslimernes leder al-Adil.⁹⁷ Powell skriver dog ikke, hvorfra han har disse oplysninger, men hans kollega Steven Runciman skriver, at oplysningerne om freden stammer fra en kilde ved navn ”L'Estoire d'Eracles empereur”. I modsætning til Powell mener Runciman dog, at freden skulle have opstået på foranledning af sultan al-Adil⁹⁸ og ikke af Innocens eller Jean de Brienne, som Powell skriver. Uanset hvad tilfældet var, så ophørte freden i 1217, og det var derfor, at det nu var tid til et nyt korstog på netop dette tidspunkt. Ved at vente til et senere tidspunkt udsatte man kongeriget Jerusalem for unødigt risiko

Det kan man også se at Innocens var klar over, idet han i indkaldelsen til det 4. laterankoncil mere udtrykte sine bekymringer angående det hellige land end mod befrielse af Jerusalem. Her skrev han, at de kristne folkeslag skulle undsætte det hellige land i stedet for befrielsen af Jerusalem som på dette tidspunkt ikke var under kristent herredømme.⁹⁹

⁹⁶ Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 29, s. 27.

⁹⁷ Powell, 1986, s.19.

⁹⁸ Runciman, 1966, s. 133.

⁹⁹ Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 29, s. 27 og 28.

På baggrund af den afsluttende våbenstilstand var det derfor nærmest en nødvendighed for Innocens at vælge korsfarernes afreisetidspunkt til juni 1217. En forlængelse af våbenstilstanden var det eneste alternativ, og det var ikke engang sikkert, at sultan al-Adil¹⁰⁰ ville underskrive en sådan aftale. Samtidig ville det også betyde, at befrielsen af det hellige land ville vare endnu længere, og dette er jeg overbevist om, at Innocens på igen måde kunne acceptere baseret på hans brændende ønske om Jerusalems befrielse.

Derfor måtte man fra Europæernes side være hurtig til at komme kongeriget Jerusalem til undsætning, ellers kunne man frygte, at de sidste besiddelser i og omkring Acre ville blive erobret af muslimerne (se bilag 2).

Dette ville også medføre, at korsfarerne mistede en vigtig flådebase i Mellemøsten. Samtidig hermed kunne Acre også bruges til at holde muslimernes tropper koncentreret på to fronter og derved aflaste korstogshæren, hvis de skulle vælge at angribe muslimerne i Nordafrika, som tilfældet havde været med planen for det 4. korstog.

En anden årsag til at Innocens valgte at arrangere endnu et korstog var en bibelsk tolkning. Ifølge biblens afsnit om Johannes's åbenbaring, ville der gå 666 år før dyrets udryddelse vil finde sted. I 1215 var det næsten 600 år siden, at den "falske" profet, Muhammed, som Innocens kaldte ham, skabte islam¹⁰¹. Derved må Innocens have været overbevist om, at det 5. korstog i det mindste ville blive begyndelsen på enden af islam.

Hvad var så Innocens's konkrete plan for det 5. korstog?

På baggrund af ovennævnte afsnit i biblen er det min overbevisning, at Innocens så det 5. korstog som et meget afgørende korstog. Ikke alene ville det generobre den hellige by Jerusalem, men det ville også fjerne islam fra verdenskortet, fordi det i 1200-tallet var omkring 600 år siden, islam var opstået som trosretning.

Innocens beskrev dog i "Quia maior", at han først skulle planlægge korstoget i samråd med, hvad han kaldte for kloge mænd. Efter min mening et fuldt forståeligt valg, når man kigger på det 4. korstogs katastrofale resultat.

Allerede inden samrådet havde Innocens i "Quia maior" valgt at fokusere på flere forskellige ting.

¹⁰⁰ Al-Adil var bror til legendariske Saladin som havde erobret Jerusalem i 1187, og skabt et enormt muslimsk rige, som al-Adil nu var hersker over.

¹⁰¹ Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 29, s. 28.

For det første skulle dem som lod sig korsfare sørge for, at flere ting blev opfyldt inden eller under deres deltagelse i korstoget. Til gengæld herfor ville de få nogle privilegier.

Starter man med privilegierne ville de som deltog i det 5. korstog få fuldstændig tilgivelse for deres synder og få nogle finansielle fordele. Ved det 4. korstog havde finansieringen været et stort problem, og denne gang ville Innocens undgå en lignende situation. De som lod sig korsfare og samtidig havde gæld, ville få deres renter sat i bero. Derudover skulle korsfarenes gods komme under kirkens beskyttelse, mens de deltog i korstoget, så man ikke behøvede at bekymre sig om økonomi, mens man var af sted.¹⁰²

Innocens havde ved det 4. korstog forsøgt at undgå de europæiske kongers deltagelse, hvilket også lykkedes. Derved havde han dog også frasagt sig deres økonomiske råderum som ellers kunne ellers have gavnet korsfarerne, da de stod og ikke kunne betale dogen i Venedig, inden de skulle til at begive sig af sted.

Alligevel ønskede Innocens heller ikke denne gang, at kongerne i Europa skulle involveres. Han udtrykte det ikke direkte i "Quia maior" men skrev:

*....og vi udbeder os dette samme af konger og fyrster, grever og baroner og andre stormænd, som måske ikke tager af sted i egen person i den Korsfæstedes tjeneste.....*¹⁰³

Kongerne og de andre herskere i Europa fik ikke en invitation som alle andre, men skulle derimod støtte korstoget med andre midler.

For at sikre sig, at der var penge nok skrev Innocens i "Quia maior", at indtægtskilden fra kirkens side skulle være de penge, man kunne indsamle gennem indsamlingsbøsser der var opstillet i kirkerne rundt omkring i Europa. Disse indsamlingsbøsser skulle være sikret med 3 nøgler, hvoraf en skulle gives til en præst, en til en from lægemand og en til en klostergiven.¹⁰⁴

En anden ting som skulle sikre, at korstoget fik indtægter nok var, at næsten alle slags folk kunne lade sig korsfarere. Skulle man være forhindret i at deltage, når korstoget begyndte, kunne man gennem apostolisk betaling til kirken slippe for det uden at blive straffet. Dette var nyt i forhold til tidligere tiders korstogsbuller, og det betød, at kirken ville få en del flere indtægter end tidligere. Disse ting skulle være med til at undgå de finansielle problemer som ved det sidste korstog.

¹⁰² Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 29, s. 29.

¹⁰³ Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 29, s. 29.

¹⁰⁴ Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 29, s. 31.

Til gengæld skrev Innocens også i bullen, at man fra kirkens side ønskede:

”et passende antal krigere med nødvendige forsyninger til tre år i overensstemmelse med hver enkelts evne..... ”¹⁰⁵

Samtidig truede Innocens med bandlysning af folk der handlede med våben, jern og tømmer til muslimerne. Han tilbagekaldte de syndsforladelser som midlertidigt var blevet givet til de som havde valgt at deltage i korstogende i Spanien mod Maurerne eller i Provence mod kætterne.¹⁰⁶ Dette for at så mange som muligt valgte at deltage i det korstog, som han så som det vigtigste af dem alle.

Sidst men ikke mindst skrev Innocens i ”Quia maior”, at han ønskede at byerne ved kysterne skulle være behjælpelige med rejsen til søs.¹⁰⁷ Belært af sidste korstog gjorde han højst sandsynligt dette, for at undgå at være afhængig af en bestemt handelsby som Venedig der var blevet valgt ved det 4. korstog. Dengang var korsfarerne ikke i stand til at betale venezianerne den aftalte sum for at fragte dem til Nordafrika, fordi det ringe antal soldater der mødte frem ikke kunne skaffe penge nok. Derved var korstoget blevet sendt af sporet næsten allerede fra start.

Alt i alt var Innocens allerede i ”Quia maior” meget velforberedt på det kommende korstog

I 1215 blev det 4. laterankoncil afholdt som planlagt. Punkt 71 på konciliet var ekspeditionen til generhvervelsen af det hellige land. Her blev den endelige korstogsplan offentliggjort.

I dekretet ”Ad Liberandam” stod der, at de korsfarere der havde valgt at tage søvejen skulle være klar til at sejle afsted fra havnebyerne Brindisi i Syditalien og Messina på Sicilien den 1. juni 1217 og, at dette skulle ske under pavens overværelse. De som valgte at rejse over land skule gøre opmærksom herpå og skulle også være klar 1. juni 1217. Samtidig skulle de som rejste over land ledsages af en legat på deres rejse.¹⁰⁸

Innocens’s plan med selv at være tilstede, når korsfarerne skulle rejse afsted havde ud fra min vurdering to aspekter. For det første ville han sende et signal om, at det var ham der var øverste

¹⁰⁵ Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 29, s. 29.

¹⁰⁶ Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 29, s. 30.

¹⁰⁷ Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223, nr. 29, s. 29.

¹⁰⁸ Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 267.

leder af korstoget, så ingen skulle komme i tvivl, og derved vælge at trodse hans ordre ligesom ved det 4. korstog, hvor de kristne byer Zara og Konstantinopel var blevet angrebet. Selvom Innocens ikke selv skulle med på korstoget, var det hans ønske, at han i havnebyerne skulle udpege en militær leder.¹⁰⁹ Netop udpegelsen af en leder var den anden årsag til, at han valgte at være til stede i de to havnebyer.

Foruden lederspørgsmålet bliver der i ”Ad Liberandam” også nævnt korsfarernes skibstransport. Ligesom i ”Quia maior” siger Innocens her at:

”We wish to share in this remission not only those who contribute ships of their own but also those who are zealous enough to build them for this purpose.”¹¹⁰

Desuden valgte Innocens at indskyde 30.000 pund til de romerske korsfareres armering af deres skibe.¹¹¹ Der er efter min mening ingen tvivl om, at Innocens ved dette korstog ville undgå, at korsfarerne skulle få de samme problemer som ved det 4. korstog. Der havde venezianerne udnyttet korsfarernes mangel på skibe og i stedet afledet korstoget til et angreb på byen Zara.

I forhold til ”Quia maior” var der i ”Ad Liberandam” en del gentagelser. Innocens udtrykte på ny sine trusler om bandlysning til de som solgte varer til muslimerne, og de som hjalp piraterne i farvandene omkring det hellige land¹¹². Desuden gentog han, at de som havde gæld skulle have sat deres renter i bero, også selvom disse renter skulle betales til jøder.¹¹³

Af nye ting i ”Ad Liberandam” var der forbudet mod at afholde turneringer i en periode på 3 år. Også her var truslen bandlysning, hvis det ikke blev overholdt.¹¹⁴

Innocens befalede endvidere, at regenterne i Europa skulle holde fred i en periode på mindst 4 år, så kirkens folk i samarbejde med regenterne kunne udarbejde en ukrænkelig og sikker fred. Igen var straffen for at modsætte sig ekskommunikation.¹¹⁵

¹⁰⁹ Powell, 1986, s. 111.

¹¹⁰ Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 268.

¹¹¹ Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 268.

¹¹² Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 270.

¹¹³ Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 269.

¹¹⁴ Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 270.

¹¹⁵ Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 270.

Jeg mener, at "Ad Liberandam" med stor tydelighed viser, hvor grundig Innocens var i sine forberedelser til det 5. korstog. Baggrunden var uden tvivl, at han ville undgå de problemer, han var stødt på ved det 4. korstog. Ud fra analysen af "Quia maior" og "Ad Liberandam", er der heller intet der tyder på, at hans forberedelse senere skulle blive skyld i, at mange af korsfarerne ikke var klar til at begive sig afsted den 1. juni 1217. Graden af den pavelige indblanding i de europæiske herskeres forberedelse til korstoget var på et minimum. Innocens satte blot tidsrammen, hvorefter det var op til korsfarerne selv at lave de nødvendige foranstaltninger og blive klar til afrejse den 1. juni 1217.

Dette nåede Innocens dog aldrig at opleve, idet han døde i 1216. I stedet blev det op til hans efterfølger Honorius at overtage hans korstogsprogram. Tilbage står spørgsmålet: Hvorfor var der så mange af korsfarerne som ikke overholdte den deadline, Innocens havde sat for det 5. korstogs afrejse?

Svaret er blandt andet, at de europæiske korsfarere blev forsinket, fordi de ikke var grundige nok i deres forberedelse. Flere hære fra de europæiske stater var for langsomme til at begive sig afsted og til at nå frem til kongeriget Jerusalem. Eksempelvis nåede et større antal korsfarere fra både Frankrig, England og Italien sammen med kardinal Pelagius først frem til korsfarernes lejr i Nordafrika i sensommeren 1218. Konklusionen er den, at Innocens's planlægning af det 5. korstog ikke var årsag til, at korsfarerne ikke overholdt deadline for afrejsen i juni 1217. Skylden lå heller ikke hos hans efterfølger Honorius men derimod hos korsfarerne selv.

Et bevis herpå er, at kong Andres 2. af Ungarn og Hertug Leopold 6. af Østrig ingen problemer havde med at nå frem til tiden. Når de kunne nå at mobilisere deres styrker til juni 1217, kunne de andre korsfarere sandsynligvis også have nået det, hvis de blot havde forberedt sig ordentligt og lagt eventuelle stridigheder med de omkringliggende nabostater på hylden.

Uanset hvad, så fik det konsekvenser for det 5. korstog, at korsfarerne aldrig mødtes i havnene i Brindisi og Messina. Selvom Innocens var død på det tidspunkt, hvor korsfarerne skulle mødes, ville hans efterfølger Honorius højst sandsynligt have valgt at være tilstede. Kutymen i højmiddelalderen var den, at alle paverne havde et brændende ønske om at se Jerusalem befriet fra muslimerne.

Honorius fortsatte også Innocens's program for korstoget som var blevet offentliggjort ved det 4. lateran koncil. For som Van Cleve også skriver om Innocens's efterfølger:

*His successor the aged but vigorous Honorius, devoted himself unsparingly to the realization of Innocent's plans. Despite infirmities, Honorius believed implicitly, according to a contemporary, that it was to be his God-given destiny to free the Holy Land.*¹¹⁶

Powell støtter også denne opfattelse af Honorius, og skriver på baggrund af "Recueil des historiens de Gaule et de France", at et forslag fra abbed Gervase af Premintré om at udsætte korstoget hurtigt blev forkastet af Honorius.¹¹⁷ Derfor vil jeg vove at sige, at Honorius også ville have været til stede i havnene i Brindisi og Messina, hvis bare korsfarerne havde mødt op. Ved at dette ikke skete, fik Honorius aldrig muligheden for at udpege en leder af korstoget, og derfor var lederspørgsmålet stadig uafklaret, da korsfarerne begav sig afsted fra Europa.

Det sidste spørgsmål der rejser sig i forbindelse med pavemagten er derfor, hvilken rolle pave Honorius fik i det 5. korstog, eftersom lederspørgsmålet ikke blev afgjort inden korsfarernes afrejse?

Når man kigger på lederspørgsmålet, er en meget afgørende faktor den, at den tyske kong Frederik i 1215 havde valgt at deltage i korstoget. To historikerne Hans Eberhard Mayer og Kurt Villads Jensen giver begge udtryk for, at Frederiks ønske om deltagelse set med pavens øjne var negativt.

Kurt Villads Jensen skriver, at Innocens's plan for det 5. korstog var, at det skulle ledes af pavelige legater¹¹⁸, hvilket ifølge ham ville give en interessekonflikt med Frederik, når han ankom til korsfarernes lejr.

Hans Eberhard Mayer skriver, at Innocens's frygt angående Frederik var, at sidstnævnte eventuelt ville følge i sin fars, Henrik 6.'s fodspor og udfordre pavemagten.¹¹⁹ Henrik havde i 1197 startet sit eget korstog, hvis oprindelige mål havde været erobringen af Byzans med hvem, han havde et udestående. Derimod endte hans korstog med at gå til det hellige land mest fordi, Innocens pressede på for det. Dette nåede Henrik dog aldrig selv at opleve, idet han døde den 28. september 1197. De tyske korsfarere der var rejst i forvejen vendte derfor hjem igen, efter at de havde erobret Sidon og Beirut.¹²⁰

¹¹⁶ Van Cleve i Setton, 1969, s. 384.

¹¹⁷ Powell 1986, s. 111.

¹¹⁸ Jensen, 2005, s. 147.

¹¹⁹ Mayer, 1972, s. 209,

¹²⁰ Mayer, 1972, s. 148.

Foruden Frederiks far, Henrik VI, havde Frederiks farfar, Frederik Barbarossa også været ledende figur i et korstog, nemlig det 3. På den baggrund kan man godt forstå Innocens's bekymring om et paveligt ledet korstog, efter at Frederik valgte at deltage i det 5.korstog.

Problemerne med Frederik og hans deltagelse i det 5.korstog er mere detaljeret end som så. Det skulle senere vise sig, at han blev ved med at udsætte hans afrejse til Nordafrika, hvor korsfarerne havde valgt at angribe muslimerne. Derved fik han aldrig overtaget den ledende rolle over korstoget, hvilket så igen gav Honorius muligheden for at gøre korstoget til et paveligt ledet korstog. Dette vil der blive vendt tilbage til i det næste afsnit i specialet.

I stedet vil der her blive kigget på Honorius's rolle i forhold til Frederik i forberelsestiden til det 5. korstog i årene 1216 til 1218.

Spørgsmålet er, om Honorius i den periode mistede magten over korstoget til den tyske konge, som Innocens må have frygtet kunne ske?

Umiddelbart vil man fristes til at svare nej, idet Frederik aldrig nåede at begive sig afsted til korsfarernes lejr, før de havde måttet overgive sig i 1221.

Kigger man derimod udelukkend på forberedelsestiden, er svaret i følge mig i stedet et ja.

Honorius fremstod i 1217, i hvert fald over for nogle af korsfarerne, ikke længere som det 5. korstogs omdrejningsfigur. Fra da af var det i stedet Frederik der udadtil kom til at fremstå som den der havde overtaget den ledende rolle af det 5. korstog.

Et bevis herpå var de tyske korsfareres ophold i Portugal i juli 1217. Van Cleve skriver på baggrund af en kilde ved navn "Chronicon" som er redigeret af L. Weiland i "Momumenta Germaniae historica", at de tyske korsfarere sammen med de frisiske flåder var sejlet afsted i juni 1217 fra Nordeuropa mod Acre. Da de nåede til den portugisiske by Lisabon, lod de tyske korsfarere sig overtale af den lokale kristne biskop, Suger til at hjælpe til med at angribe muslimerne som havde forskanset sig i en fæstning ved navn Alcacer do Sal. Ved fælles hjælp lykkedes det de portugisiske kristne og de tyske korsfarere at indtage befæstningen. De frisiske hære valgte i modsætning til de tyske korsfarere at sejle videre, så de kunne være fremme uden forsinkelser, som Innocens havde krævet det, dengang han forberedte det 5. korstog.¹²¹

¹²¹ Van Cleve i Setton, 1969, s. 395.

Grunden til at de tyske hære havde turdet trodse pavenes ordre fra "Ad Liberandam" var ikke Innocens's død, idet hans efterfølger Honorius som bekendt havde overtaget hans korstogsprogram. Årsagen var derimod, at de vidste, at Frederik på det tidspunkt først var sat til at ankomme til det hellige land året efter, i 1218.¹²²

Dette er også med at bevise tesen om, at Honorius ikke længere fremstod som den ledende figur af det 5. korstog. Det var i stedet den tyske konge der havde overtaget den rolle, i hvert fald i nogle korsfares øjne. Men hvordan havde Frederik overtaget denne rolle fra paven?

Svarene findes i breve, som Honorius sendte til den tyske konge. Den 8. april 1217 skrev Honorius et brev til Frederik, hvori han forsøgte at få den tyske konge involveret i korstoget.¹²³ Powell skriver på baggrund af en kilde ved navn "Gesta Crucigerroum Rhenanorum" som er at finde Reinhold Röhrichs "Quinti belli sacri scriptores minores", at dette udmundede i en aftale i sommeren 1217, om at Frederik skulle overtage ledelsen af korstoget.¹²⁴

Spørgsmålet er så, hvorfor Honorius gjorde dette? Innocens's plan havde jo været, at det skulle være et paveligt ledet korstog, men nu ikke alene inddrog Honorius den tyske konge, han gjorde også Frederik til leder.

Svaret er, at Honorius var nødt til at acceptere, at Frederik blev gjort til leder af korstoget. For som Powell skriver:

*While the timetable planned at the Fourth Lateran Council and the meeting at Messina had fallen by the way, Honorius had grasped the reins of the recruitment process and had moved to provide a "sound organization" for the crusade. In doing so, he had opened the way to Frederick's assumption of the leadership of the crusade.*¹²⁵

Powells teori er jeg enig i, idet jeg mener, at Honorius havde fået vanskeligheder med at fastholde seriøsiteten omkring det 5. korstog, efter at deadline for mødetidspunktet i Syditalien var overskredet.

Derfor mener jeg, det er sandsynligt, at Honorius frygtede, at det 5. korstog ville forløbe, lige som det 4.korstog havde gjort, hvor alt for få korsfarere tilsluttede sig - også selvom mange i optakten til det 5. korstog havde taget korset.

¹²² Van Cleve i Setton, 1969, s. 395.

¹²³ Powell, 1977, s. 526-527.

¹²⁴ Powell 1986, s. 112.

¹²⁵ Powell, 1986, s. 112.

Desuden mener Powell også, at Honorius så Frederik som den nye Barbarossa.¹²⁶ Barbarossa der var tysk romesk kejser og farfar til Frederik døde i 1190, hvor han havde været ledende figur i det 3. korstog. Hans død som fandt sted, inden han nåede frem til det hellige land betød, at den tyske del af det 3. korstog løb ud i sandet.

Honorius må efter min mening, i 1217 have indset, at det 5. korstog var ved at smuldre og håbende derfor på, at mulighederne for et succesfuldt korstog stadig kunne opnås, hvis han sikrede sig Frederiks deltagelse, fordi hans bedstefar havde haft en så ledende rolle under det 3. korstog. Samtidig ville Frederik også medbringe et stort antal tropper, så korstoget ikke ville lide af mandskabsmangel, som dets forgænger havde gjort. Honorius kunne med god grund frygte, at dette ville ske igen, eftersom deadlineen ikke var overholdt af særlig mange korsfarere.

Det lykkedes som bekendt Honorius at overtale den tyske konge til at tage lederrollen over korstoget, men det medførte samtidig, at paven blev reduceret til en slags organisator.

Det var også på den baggrund, at den første del af korstoget, der blev anført af kong Andres 2. af Ungarn og hertug Leopold 6. af Østrig, aldrig blev den overordnede del af det 5. korstog, om end de som nogle af de eneste netop overholdt den deadline, Innocens havde sat ved det 4. laterankoncil i 1215. Leopold 6. af Østrig havde også allerede i 1208 taget korset¹²⁷, inden Innocens overhovedet havde planlagt det 5. korstog, så det er højst sandsynligt derfor, han var i stand til at mobilisere sin hær så hurtig.

Opsummering:

Innocens havde gennem erfaringerne fra det 4. korstog været meget grundig med at forberede det 5. korstog. Da det så alligevel ikke lykkedes korsfarerne at begive sig af sted den 1. juni 1217, som Innocens havde besluttet, var det ikke noget paven kunne lastes for. Skylden var korsfarernes egen.

Innocens kunne ikke have placeret afrejsetidspunktet på andre tidspunkter, hvis han ville komme de resterende latinske områder i Mellemøsten til undsætning, inden det var for sent, idet våbenstilstanden med muslimerne ophørte i 1217.

Dette nåede Innocens dog aldrig for alvor at blive klar over, da han døde i 1216. Det var derfor hans efterfølger Honorius der erfarede, at korsfarerne ikke kunne overholde deadlineen.

¹²⁶ Powell, 1977, s. 524.

¹²⁷ Powell, 1986, s. 76.

Dette betød, at pavens mulighed for at stå i havnene i Brindisi og Messina og sende korsfarerne afsted forsvandt. Dermed mistede han muligheden for at fremstå som korstogets leder samt muligheden for at udpege en militær leder af korstoget.

Honorius kunne dog, ligesom Innocens, heller ikke have forhindret korsfarernes forsinkelser, hvorfor han i stedet måtte få den tyske kong Frederik til at overholde sit løfte om at tage på korstog for stadig at have et egentligt korstog at sende af sted til Mellemøsten.

Honorius var dog i 1218 stadig en afgørende faktor for korstogets fremtid, til trods for den reduktionen af magt, det havde medført, at Frederik nu var omdrejningspunktet for det 5.korstog. Dette især fordi Frederik i første omgang ikke valgte af rejse afsted med de fleste andre korsfarere som i 1218 endelig var blevet klar til at rejse til Acre.

På den baggrund opstod der en gråzone omkring lederspørgsmålet, da korsfarerne stod i Nordafrika. I 1218 valgte Honorius i overensstemmelse med Innocens's ønsker i "Ad Liberandam" at sende en kardinal til korsfarernes lejr. Valget faldt på Pelagius som ankom til lejren i Nordafrika i sommeren 1218.¹²⁸

Kort tid derefter begyndte magtkampen i korsfarernes ledelse mellem Pelagius og Jean de Brienne.

Både pavens udsending, kardinal Pelagius og kongen af Jerusalem, Jean de Brienne følte, at det var dem som var leder, indtil Frederiks ankomst. Dette udviklede sig til en regulær magtkamp, som blandt andet er genstand for det næste analyseafsnit.

¹²⁸ Powell, 1977, s. 527.

5. Jean, Pelagius, Frederik og de afgørende tidspunkter i korstoget

Næsten lige fra korsfarernes ankomst til Nordafrika i 1218 og frem til deres endelige nederlag i 1221 forblev ledelsen af korstoget stort set uafklaret. Den tyske konge og senere kejser Frederik 2. havde mere eller mindre overtaget lederrollen over korstoget fra pave Honorius, men Frederik blev ved med at udsætte sin afrejse til Nordafrika. Derpå valgte korsfarerne i stedet, Jean de Brienne til leder, indtil Frederik ville ankomme.

Noget tid efter denne udnævnelse af Jerusalems konge som leder af korstoget, ankom pavens udsendte kardinal, Pelagius derimod, og han havde en overbevisning om, at det var ham der skulle være den ledende figur. Dette udmøntede sig i en magtkamp, og lederspørgsmålet blev ikke mindre indviklet, da Frederiks udsending, Ludvig også ankom i 1221.

Dette afsnit vil indeholde en analyse af ledelsen af det 5. korstog for at se på, hvilken eller hvilke personer der var ansvarlig, for de beslutninger som blev truffet på 4 afgørende tidspunkter i løbet af det 5. korstog.

Først vil der blive givet et historisk tilbageblik, efterfulgt af et kort indblik i Jean de Briennes's, kardinal Pelagius's og Frederiks liv inden deres deltagelse i det 5. korstog.

5.1. Historisk tilbageblik fra korsfarernes ankomst til Nordafrika i 1218 og til korstogets afslutning i 1221.

I 1218 stod korsfarerne i Nordafrika, nær den Ægyptiske by Damietta som var kontrolleret af muslimerne. Det var blandt andet Oliver af Paderborn som havde overtalt korsfarerne til at rejse til Nordafrika for at angribe muslimerne. Baggrunden for Oliviers forslag til, hvorfor korsfarerne skulle vælge at angribe Ægypten i stedet for Palæstina, beskrev de i et brev til Frederik i juni 1218. Hermann Hoogeweg har på grundlag af Jacques de Vitry oversat dette til tysk. I brevet stod der:

„Wir wissen“, schrieben die Kreuzfahrer an Friedrich II., dass, solange die beiden reichen und mächtigen Reiche Damaskus und Aegypten, unter einem Herrscher vereinigt sind, wir über die Feinde Christi nicht obsiegen können, während andererseits die Vergangenheit lehrt, „dass, so lange die beiden Reiche getrennt und unter verschiedenen Herrschern bestehen, die Feinde das heilige Land nicht halten können“. Aegypten sei flach reich an Wasser und Lebensmitteln, leicht zugänglich und nur befestigt durch drei Stäte, Damiette, Cairo und Alexandria. Der Fall der einen würde den der anderen nach sich ziehen. Mit der Eroberung von Aegypten würde den

Sarazenen nicht nur der Hauptstapelplatz gegen Jerusalem genommen, sonderne den Christen auch der Weg zur heiligen Stadt von Süden her frei, wie ihn die Eroberung von Akka von Norden her geöffnet hatte. “¹²⁹

Da korsfarerne ankom til Nordafrika i maj 1218, var deres første forhindring Damiettass forsvarstårn som var placeret på en ø midt i Nilen uden for byens forsvarsmure (se bilag 4). At erobre tårnet viste sig at være en større udfordring, end korsfarerne havde forventet, og hele sommeren forsøgte de forgæves at indtage det. Det var først efter Oliver af Paderborn havde konstrueret et fartøj af 2 skibe, at det lykkedes korsfarerne at indtage tårnet den 25. august 1218.¹³⁰ Kort tid derefter ankom kardinal Pelagius til deres lejr.

Selvom Pelagius ankom sammen med et større antal tropper, blev den samlede korstogshær ikke meget større, idet de frisiske hære kort tid forinden havde forladt korstogshæren. Til trods for reduktionen af soldater begyndte korsfarerne på belejringen af Damietta by.

Umiddelbart efter korsfarernes erobring af Damiettass forsvarstårn var sultan al-Adil død i Syrien¹³¹. Dermed blev det rige, som al-Adils bror Saladin havde samlet tilbage i slutningen af 1100-tallet, nu delt i mellem al-Adils 3 sønner. Al-Mu'azzam fik kontrol med Syrien, al-Ashraf blev leder i Irak, og al-Kamil fik kontrol over Ægypten, hvor korsfarerne var.¹³²

Den nye sultan af Ægypten, al-Kamil havde erfaret, at en del af korsfarerne havde forladt lejren og forsøgte sig derfor med et overraskelsesangreb den 9. oktober 1218. Dette angreb blev dog slået tilbage blandt andet takket været Jean de Brienne som derved fik tilført muslimerne store tab.¹³³ Den 26. oktober forsøgte muslimerne igen at angribe korsfarernes lejr, men også denne gang fik de meget lidt udrettet og led igen selv svære tab.

Store tab blev korsfarerne også ramt af den 29. november 1218 og de efterfølgende dage. En kraftig storm ramte deres lejr, og den fik Nilen til at gå over sine breder. Korsfarerne havde, for at deres skibe uhindret kunne få adgang til Nilen, bygget en kanal ved navn al-Azraq kanalen syd for deres lejr (se bilag 3 eller 4), og Van Cleve skriver på baggrund af John de Tulbias beretning ”De domino Iohanne rege Jerusalem”, som Reinhold Röhrichts blandt andet har samlet i sit værk

¹²⁹ Hoogeweg, 1887, s.191.

¹³⁰ Jensen, 2005, s. 150.

¹³¹ Nogle mener at sultan al-Adil døde af sorg over tabet af Damiettass forsvarstårn, men dette kan ikke bekræftes.

¹³² Powell, 1986, s. 145.

¹³³ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 70.

”Quinti belli sacri scriptores minores”, at denne kanal var med til at føre noget af vandet væk fra lejren, så den derved ikke blev fuldstændig oversvømmet.¹³⁴

Pelagius, som flere af korsfarerne havde henvendt sig til i håb om at kunne blive reddet fra oversvømmelsen, beordrede, at der skulle være 3 dages fasten. Stormen varede dog ved, og den 3. dag henvendte korsfarerne sig igen til Pelagius, fordi panik nu var ved at bryde ud i lejren. På baggrund af Reinhold Röhrichts ”Quinti belli sacri scriptores minores” skriver Powell, at Pelagius derfor begyndte at bede til Gud, og netop som han var i gang, brød solen frem, og ro faldt igen over lejren.¹³⁵

Heldigvis for korsfarerne, var muslimernes lejr som var placeret på den anden side af Nilen også hårdt ramt, og derfor var de ikke i stand til at angribe den nu meget svækkede korstogshær.

Det blev dog endnu værre for korsfarerne i løbet af vinteren 1218-1219. En pest ramte korsfarernes lejr og dræbte mange af soldaterne. Kun de som stadig var i live, da foråret kom, blev reddet af det medfølgende varme vejr.¹³⁶ På grundlag af Jacobus de Vitriacos værk ”Lettres de Jacques de Vitry” skriver Powell, at det var specielt hårdt for moralen i korstogslejren, at korstogsprædikanten Robert af Courcon var blandt dem der døde.¹³⁷

Moralen var lav i lejren i foråret 1219, men de ledende figurer i korstoget havde stadig kontrol med situationen. Samtidig begyndte Pelagius nu i følge Powell også at få en mere prominent rolle i den forsamling som lederne havde dannet.¹³⁸

I løbet af natten til den 5. februar 1219 tog begivenhederne en ny drejning, da hele den muslimske hær forsvandt fra deres lejr på den østlige side af Nilen.¹³⁹ Det viste sig, at hæren var flygtet, fordi al-Kamil selv havde forladt lejren i løbet af natten, idet han havde hørt rygter om, at en intern opstand mod ham var ved at opstå.¹⁴⁰ Korsfarerne krydsede derfor Nilen uhindret og erobrede sultanens lejr. (Se bilag 4)

På grundlag af ”Historia Damiatina” skriver Van Cleve, at korsfarerne uforhindret kunne omringe Damietta, hvilket skulle foregå ved, at Pelagius og de romerske samt italienske korsfarer besatte området nord for byen, tempel- og hospitalsridderne det østlige område, og Jean de Brienne og de franske korsfarere sammen med korsfarerne fra Pisa det sydlige område.

¹³⁴ Van Cleve i Setton, 1969, s. 406.

¹³⁵ Powell, 1986, s. 148.

¹³⁶ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 72.

¹³⁷ Powell, 1986, s. 148.

¹³⁸ Powell, 1986, s. 149.

¹³⁹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 74.

¹⁴⁰ Jensen, 2005, s. 152.

Tilbage i lejren på den vestlige bred af Nilen var de resterende frisiske og de tyske tropper placeret.¹⁴¹ Van Cleve skriver på baggrund af en kilde ved navn "L'Estoire d'Eracles empereur" der er at finde i "Recueil des historiens des croisades", at der endvidere ankom forstærkninger fra Cypern under ledelse af Walter af Caesarea.¹⁴² Til trods for denne fordel var korsfarerne stadig ikke i stand til at indtage byen.

Den muslimske hær og al-Kamil vendte nemlig hurtigt tilbage til Damietta, da den ægyptiske sultans bror al-Muazzam fik forpurret opstanden. Al-Kamil forsøgte med det samme at fjerne korsfarerne fra den østlige side af Nilen, så deres belejring af Damietta ikke kunne fortsætte. Han satte flere angreb ind som kulminerede palmesøndag den 31. marts 1219, men korsfarerne havde bygget solide forsvarsværker syd for deres nye lejr på Nilens østlige bred, så det var meget svært for muslimerne at rykke ind i lejren. (se bilag 4). Kombinationen af disse forsvarsværker og en heroisk kæmpende hertug Leopold 6. af Østrig var skyld i, at det lykkedes for korsfarerne at holde stand og drive muslimerne tilbage. Desværre for korsfarerne, besluttede hertug Leopold 6. af Østrig i foråret 1219 at rejse hjem sammen med en del andre korsfarere, men heldigvis for korsfarerne ankom nye tropper med forsyninger og heste i maj 1219.¹⁴³

Stadig ude af stand til at indtage Damietta måtte korsfarerne i sommeren 1219 i stedet koncentrere sig om at slå muslimske angreb tilbage, og samtidig fik man nyheden om, at Frederik havde udsat sin ankomst til Nordafrika til marts 1220. Dette til trods for at hans rival til titlen som tysk kejser, Otto IV var død.¹⁴⁴

I august 1219 var moralen i korstogslejren meget lav. Van Cleve skriver på baggrund af en kilde ved navn "Gesta obsidionis Damiate", som Reinhold Röhrichs blandt andet har samlet i sit værk "Quinti belli sacri scriptores minores", at de mislykkede forsøg på at indtage Damietta havde gjort, at de forskellige fraktioner af hæren var ved at ryge i totterne på hinanden.¹⁴⁵

Hermann Hoogeweg skriver på baggrund af blandt andet "Gesta obsidionis Damiate" at korsfarerne forsøgte at grave sig ind under murerne som omgav Damietta, men det måtte opgives igen, da vand trængte ind i de gange, som korsfarerne lavede.¹⁴⁶ Moralens i muslimernes lejr var

¹⁴¹ Van Cleve i Setton, 1969, s. 409.

¹⁴² Van Cleve i Setton, 1969, s. 409.

¹⁴³ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 78-79.

¹⁴⁴ Powell, 1986, s. 157.

¹⁴⁵ Van Cleve i Setton, 1969, s. 413.

¹⁴⁶ Hoogeweg, 1888, s. 261.

dog ikke bedre, og i Damietta var sygdom ved at sprede sig blandt befolkningen i den belejrede by.

Sultan al-Kamil frarådede dog beboerne i Damietta at overgive sig og valgte i stedet at sende korsfarerne et fredsforslag, fordi han ville undgå at miste byen. Fredsforslaget gik på at sultanen:

*.....would give back the Holy Cross which had formerly been captured in the victory of Saladin, along with the Holy city, and all the captives who could be found alive throughout the kingdom of Babylon and Damascus, and also repair the walls of Jerusalem; in addition he would restore the kingdom of Jerusalem entirely except Krak and Montreal, for the possession of which he would offer tribute for as long as the truce would last..*¹⁴⁷

Desuden tilbød al-Kamil også en våbenhvile i en periode på 30 år.¹⁴⁸

Jean de Brienne, franskmændene og de tyske ledere mente, at forslaget skulle accepteres, mens Pelagius, ærkebiskopperne, biskopperne, tempel- og hospitalsridderne samt italienerne nægtede at acceptere.¹⁴⁹ Til trods for uenigheden omkring forslaget fik Pelagius og hans støtter deres vilje, og det blev besluttet at afvise al-Kamils tilbud. Van Cleve skriver på baggrund af kilden "L'Estoire d'Eracles empereur", at den ægyptiske sultan derfor forøgede sit tilbud, så det også indbefattede 30.000 bezanter som kompensation for Kerak og Krak de Montreal, men forslaget blev endnu engang afvist.¹⁵⁰

I september forsøgte sultanen derfor endnu engang med at angreb på korsfarernes lejr udenfor Damietta, men igen uden resultat. I november 1219 blev situationen for beboerne i Damietta som følge af sygdom så desperat, at al-Kamil forsøgte at komme byen til undsætning ved hjælp af forsyninger. En mindre del af de muslimske troppers forsøgte at trænge ind i byen medbringende mad, men Van Cleve skriver på baggrund af "L'Estoire d'Eracles empereur", at disse soldater blev opdaget af korsfarerne, og kun en mindre del nåede ind til byen, mens størstedelen blev dræbt.¹⁵¹

¹⁴⁷ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 85-86. Med Krak og Montreal mener Oliver Kerak og Krak de Montreal jvf. bilag 2.

¹⁴⁸ Jensen, 2005, s. 152.

¹⁴⁹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 86.

¹⁵⁰ Van Cleve i Setton, 1969, s. 409-410.

¹⁵¹ Van Cleve i Setton, 1969, s. 417.

Den 5. november 1219 ville korsfarerne endnu engang forsøge at angribe Damietta, men inden angrebet kunne begynde, opdagede nogle af de italienske korsfarere, at et af byens forsvarstårne ikke længere var bemandede og besluttede sig for at indtage det.

På baggrund af blandt andet en arabisk kilde af Abu-Shamahs som hedder "Kitāb Ar-raudatāin" og som er at finde i "Recueil des historiens des croisades" skriver Van Cleve, at korsfarerne derfra kunne erobre byen, hvilket blev gjort uden kamp, idet byens befolkning ikke magtede at kæmpe længere.¹⁵² Størstedelen af byens befolkning var således døde¹⁵³ eller sygdomsramte, da korsfarerne indtog byen.

Glæden over at have indtaget Damietta forhindrede dog ikke det anspændte forhold der var mellem Jean de Brienne og Pelagius i at forværres.

Pelagius mente, at han som kirkens repræsentant skulle have fuld autoritet over Damietta, mens Jean de Brienne mente, at byen skulle være en del af kongeriget Jerusalem, på sammen måde som Acre var det, og derved give ham til kontrol over Damietta. Afgørelsen kunne kun foretages af pave Honorius eller Frederik, men ingen af disse var til stede. Van Cleve skriver på baggrund af "De domino Iohanne rege Jerusalem", at Jean de Brienne truede med at forlade korstogshæren, hvis han ikke fik sin vilje, hvilket fik Pelagius til at opgive sit krav på byen, indtil man kunne få striden afgjort af pave Honorius.¹⁵⁴

Donovan beskriver den samme episode, også på baggrund af "De domino Iohanne rege Jerusalem" af John de Tulbia men siger her at det var Frederiks afgørelse, man ville vente på og ikke Honorius's, som Van Cleve beretter. Det mest sandsynlige er dog efter min mening, at man ville afvente både Honorius's og Frederiks fælles afgørelse for, hvad der skulle ske med Damietta. Indtil da lod Pelagius modvilligt Jean de Brienne være herre over byen.

På baggrund af "Historia Damiatina" af Oliver af Paderborn skriver Van Cleve, at korsfarerne den 2. februar 1220 efter at have ryddet byen påbegyndte fejringen af erobringen af Damietta.¹⁵⁵

Kort efter korsfarernes erobring af Damietta forlod Al-Muazzam Ægypten for i stedet at begynde at angribe de kristne besiddelser i Palæstina.¹⁵⁶ Korsfarerne, der siden erobringen af Damietta

¹⁵² Van Cleve i Setton, 1969, s. 418.

¹⁵³ I følge Oliver var antallet af døde 80.000.

¹⁵⁴ Van Cleve i Setton, 1969, s. 420.

¹⁵⁵ Van Cleve i Setton, 1969, s. 420.

¹⁵⁶ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 99.

kun havde erobret byen Tinnis, øst for Damietta, havde ikke fortsat deres felttog.¹⁵⁷ I stedet valgte Jean de Brienne nu at forlade Damietta for at rejse tilbage til Acre sammen med en del af korsfarerne.¹⁵⁸ På baggrund af kilden ”Testimonia Minora de Quinto Bello Sacro”, som Reinhold Röhrich har redigeret i ”Publications de la Société de l’Orient latin”, skriver Donovan, at Jean de Brienne forlod korstogshæren for at gøre krav på den armenske trone, hvis konge, Leo II, var død.¹⁵⁹

Foruden de korsfarere som forlod Damietta sammen med Jean de Brienne, rejste også en del franske korsfarer hjem. Disse blev dog i løbet af sommeren 1220 erstattet med korsfarere fra Norditalien og budbringere for Frederik som informerede om, at han snart selv ville ankomme til Nordafrika.¹⁶⁰ Alligevel skete der intet, og korsfarerne forblev i Damietta helt frem til maj 1221. Her ankom Frederiks ambassadør, Ludvig. Pelagius, som i længere tid havde forsøgt at overtale korsfarerne til at fortsætte deres angreb mod Cairo, fik nu støtte i sine planer af netop Ludvig. Han ønskede dog, i modsætning til Pelagius, ikke at angribe Cairo men i stedet sultanens lejr, hvilket så blev tilfældet.

Den 7. juli vendte Jean de Brienne tilbage fra Acre uden at have haft held med at blive kronet til ny armenske konge.¹⁶¹ Jean de Brienne ønskede ikke, at korsfarerne skulle drage afsted på dette felttog, men det var dog blevet for sent til, at han kunne nå, at få dem til at ombestemme sig.

Den 18. juli nåede korsfarerne byen Sharamsah, og tyrkerne som var i området flygtede.¹⁶² Inden korsfarerne fortsatte deres felttog, sendte sultan al-Kamil dem endnu engang et fredsforslag hvor korsfarerne nu kunne få Jerusalem i bytte for Damiette. Igen modsatte korsfarerne sig og begav sig sydpå langs med Nilen, fulgt af en masse af korsfarernes skibe.¹⁶³ Da de nåede til byen Mansurah, slog de lejr på en halvø som var omgivet af Nilen og en af dens bifloder på tre sider.¹⁶⁴

Kort tid forinden var det dog lykkedes al-Kamils brødre al-Muazzam og al-Ashraf, som var kommet deres bror til undsætning fra Syrien og Irak, at afskære korsfarernes vej tilbage til

¹⁵⁷ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 97. Oliver kalder stedet for Tanis.

¹⁵⁸ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 101-102.

¹⁵⁹ Donovan, 1950, s. 69.

¹⁶⁰ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 102.

¹⁶¹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 111-112.

¹⁶² Powell, 1986, s. 188.

¹⁶³ Jensen, 2005, s. 153.

¹⁶⁴ Jensen, 2005, s. 153.

Damietta.¹⁶⁵ Korsfarerne som nu begyndte at indse den truende situation, besluttede sig om natten den 26. august 1221 for at trække sig tilbage.

Tilbagetrækningen blev dog en katastrofe, blandt andet fordi en del af korsfarerne havde indtaget store mængder vin, for at det ikke skulle gå til spilde inden tilbagetrækningen. Dette betød, at flere af korsfarerne var umulige at vække fra deres søvn, og da muslimerne samtidig begyndte at angribe, begyndte det for alvor at se sort ud for korsfarerne. Som ekstra salt i såret åbnede muslimerne de sluser, som de kontrollerede ved Nilen, hvilket var med til at oversvømme korsfarernes lejr og gøre området, hvor de opholdte sig, til en mudret mark. Det endelige angreb, som muslimerne satte ind på korsfarerne, blev derfor kun sporadiske småkampe, og korsfarerne måtte overgive sig.¹⁶⁶

Pelagius og Jean de Brienne måtte som følge heraf underskrive en fred som indebar, at korsfarerne skulle forlade Damietta og Ægypten igen, og at der skulle holdes 8 års våbenhvile som kun måtte brydes, hvis en kronet konge drog på korstog. Desuden skulle fanger udleveres uden løsesum.¹⁶⁷ På den baggrund måtte korsfarerne igen forlade Nordafrika, og det 5. korstog sluttede uden at have fået befriet Jerusalem.

Inden selve analysen af ovennævnte periode begynder vil der først blive givet et kort indblik i de tre hovedpersoners liv forud for deres deltagelse i det 5. korstog.

5.2. Pelagius

Galvani Pelagius blev født i Spanien¹⁶⁸ i 1165 og døde i 1232 i Montecassino.¹⁶⁹

Gennem succesfuldt arbejde for kirken steg Pelagius som årene gik i graderne, hvilket resulterede i, at han i 1206 blev forfremmet af kirken til titlen som kardinal. Omkring 1210-1211 blev han udnævnt til kardinalpræst med titlen St. Caecilia, og i 1213 kardinalbiskop i Albano. Denne titel medførte i følge Joseph P. Donovan, at Pelagius højst sandsynligt blev en af pave Innocens's rådgivere.¹⁷⁰

¹⁶⁵ Van Cleve i Setton, 1969, s. 425.

¹⁶⁶ Powell, 1986, s. 189.

¹⁶⁷ Jensen, 2005, s. 154.

¹⁶⁸ Joseph P. Donovan mener han var portugiser, men siger samtidig at andre historiker mener han var spanier.

¹⁶⁹ Helmuth Lahrkamp i Bucheberger, 1963, s. 251.

¹⁷⁰ Donovan, 1950, s. 4-5.

I 1213 blev Pelagius sendt til Konstantinopel for at hjælpe til i afgørelsen om, hvem der skulle vælges til ny patriark i byen. Lige siden det 4. korstogs erobring af Konstantinopel i 1204 havde der været stridigheder mellem den græske og den latinske kirke i området. Ligesom sin forgænger lykkedes det aldrig den nye kejser i Konstantinopel, Henrik¹⁷¹, at få bugt med disse stridigheder.

Pelagius, som på dette tidspunkt allerede havde bevist sin kunnen i det pavelige retssystem, blev nu sendebud i Konstantinopel. Valget af ny en patriark blev dog ikke Pelagius's eneste opgave. Han skulle derudover også genopbygge den gejstlige orden i det nye latinske område og udarbejde et forlig mellem den romerske og den græsk-ortodokse kirke i området. Derpå håbede man, at det ville opbløde situationen mellem det nye græske område i Mellemøsten¹⁷² og det nye latinske område omkring Konstantinopel.¹⁷³

Det lykkedes dog aldrig Pelagius at opnå at få gennemført valget til den nye patriark, og Donovan skriver på baggrund af Petrus Pressuttis *"Regesta Honorii Papae III"* at han i 1216 vendte tilbage til Italien.¹⁷⁴

I 1217 blev Pelagius udnævnt til paveligt legat på det 5. korstog af den nye pave Honorius. Honorius gav Pelagius fuld pavelig autoritet over korstoget, hvilket også gejstligheden i Østen blev informeret om.

Powell skriver på baggrund af *"Annales Ecclesiastici"* der er redigeret af blandt andre Baronius, at Honorius informerede herskerne i Østen om, at han i overensstemmelse med *"Ad Liberandum"* sendte en kardinal i form af Pelagius og skrev:

*"...preceding the army of the Lord with humility, he may encourage those in agreement to remain in agreement and may recall troublemakers to peace"*¹⁷⁵

Van Cleve skriver på baggrund af *"Gesta obsidionis Damiate"* at det dog først var i slutningen af september 1218, at Pelagius ankom til korsfarernes lejr.¹⁷⁶ Det var næsten samtidig med, at de havde erobret Damiettas forsvarstårn der var placeret på en ø midt i Nilen, hvorfra en kæmpemæssig kæde hang og forhindrede videre sejlads mod byen.

¹⁷¹ Henrik havde efterfulgt Balduin af Flanderen som kejser i Konstantinopel.

¹⁷² Theodore Lascaris havde samlet de flygtede prinser fra Konstantinopel i et nyt græsk område kaldet Nicaea, efter det 4. korstogs erobring af Konstantinopel i 1204.

¹⁷³ Donovan, 1950, s. 15.

¹⁷⁴ Donovan, 1950, s. 23-24.

¹⁷⁵ Powell, 1977, s. 525.

¹⁷⁶ Van Cleve i Setton, 1969, s. 402.

5.3. Frederik 2.

Frederik blev født den 26. december 1194. Han var søn af Henrik 6. og Konstance af Sicilien som havde giftet sig i 1186. Dette giftermål havde betydet, at det normanniske kongerige på Sicilien blev samlet med det tyske hohenstaufiske kejserdømme. Imidlertid døde Frederiks far i 1197 og hans mor i 1198, hvilket medførte, at pave Innocens blev hans formynder.

I 1212 blev Frederik efter støtte fra Innocens valgt til tysk modkonge til Otto IV. Dette medførte, at Frederik i 1215 kunne lade sig krone i Aachen.¹⁷⁷ Dette skete fordi Otto IV i juli 1214 havde lidt et militært nederlag til Phillip 2. August af Frankrig der var Frederiks allierede.¹⁷⁸

Det var ved sin kroning, på Karl den Stores relikvier i Aachen, at Frederik sværgede at tage på korstog, hvilket kom til at ændre billedet af det 5. korstogs planlægning. Alligevel skulle der gå lang tid, før Frederik kunne være klar til at begive sig af sted.¹⁷⁹

Dette skete først i 1220, hvor Frederik blev kronet til tysk romersk kejser og igen tog korset.¹⁸⁰ Hans rival Otto IV var død allerede i 1218, hvilket havde fjernet hans konkurrent til titlen, men Frederik ville inden han lod sig krone til kejser sikre sig, at hans søn Henrik blev kronet til tysk konge. Blandt andet derfor trak hans afrejse til Ægypten ud.¹⁸¹

I stedet valgte Frederik at sende Ludvig af sted til Nordafrika som sin repræsentant, og han ankom sammen med forstærkninger i maj 1221.¹⁸² Frederik selv planlagde at ankomme til Nordafrika senere på året, men han nåede aldrig at begive sig afsted, før korsfarerne måtte overgive sig og slutte en 8 årig fred med sultan al-Kamil.

5.4. Jean de Brienne

Jean de Brienne som var fransk født, var blevet konge i kongeriget Jerusalem i 1210, da han giftede sig med Maria de Montferrat, med hvem han senere fik datteren Isabella¹⁸³. Da Jean de Brienne giftede sig med Maria var han over 60 år gammel.¹⁸⁴

Maria de Montferrat var datter af dronning Isabella de Montferrat og kong Konrad de Montferrat af Jerusalem. Jean de Briennes ægteskab med Maria var blevet arrangeret gennem den franske konge Phillip i 1210. På dette tidspunkt var Maria blevet 17 år, og man mente nu i kongeriget

¹⁷⁷ Linton, i Lund, 1997, s. 87.

¹⁷⁸ Powell, 1986, s. 29.

¹⁷⁹ Jensen, 2005, s. 147.

¹⁸⁰ Mayer, 1972, s. 217.

¹⁸¹ Powell, 1986, s. 112-113.

¹⁸² Powell, 1986, s. 184-185.

¹⁸³ Isabella havde også navnet Yolande.

¹⁸⁴ Runciman, 1966, s. 132.

Jerusalem, at tiden var inde for hende til at blive gift. Det var gennem den franske konge, at man håbede at finde en passende ægtemand til hende, men dette var ikke så nemt, som man havde forventet. Valget som faldt på Jean de Brienne var skuffende, idet han var en fattig mand som ifølge rygter havde haft en skandaløs affære med grevinde Blanche af Champagne.¹⁸⁵

I 1212 døde Maria, da hun fødte Jean de Brienne en datter ved navn Isabella. Dette betød, at den nyfødte pige arvede kongeriget Jerusalem.¹⁸⁶ På grund af Isabellas unge alder fortsatte Jean de Brienne dog med at være konge, indtil Isabella blev voksen. Efter Marias død giftede Jean de Brienne sig igen med den armenske kong Leo II's datter, Stephanie i 1214.¹⁸⁷

På baggrund af "L'Estoire d'Eracles empereur" skriver Runciman, at Jean de Brienne i 1212 underskrev en 5 årig våbenstilstand med den muslimske leder al-Adil, som sidstnævnte havde tilbudt Jerusalems konge.¹⁸⁸

Et år senere i 1213 bekendtgjorde Innocens sine intentioner om det 5. korstog der skulle begynde den 1. juni 1217. Da de første korsfarere ankom til Acre, blev de budt velkommen af Jean de Brienne, og sammen begyndte de og deres soldater at angribe de muslimske stillinger i Palæstina. Den 3. december 1217 angreb korsfarerne den muslimske fæstning Mt. Tabor som lå sydøst for Acre. Fæstningen havde 2000 muslimske soldater samt 77 tårne og var placeret på toppen af Tabor-bjerget.¹⁸⁹

Jean de Brienne beskrives her som heroisk kæmpende, men dette til trods lykkedes det ikke korsfarerne at indtage fæstningen.¹⁹⁰ Efterfølgende blev forsøget på at indtage den opgivet blandt andet på foranledning af Jean de Brienne men 6 måneder efter, forlod de muslimske styrker selv fæstningen. Udbyttet af den første del af korstoget var dog stadigt beskedent.¹⁹¹

Da forstærkningerne i form af frisiske og tyske korsfarere ankom til Acre i foråret 1218, begyndte det 5. korstog for alvor at tage form, og Jean de Brienne og de europæiske korsfarere, der ikke var rejst hjem igen, tilsluttede sig dem. Sammen besluttede de sig for at angribe Ægypten i stedet for Palæstina, hvilket især Jean de Brienne ønskede skulle ske med det samme. Dette blev pave Honorius informeret om.¹⁹²

¹⁸⁵ Runciman, 1966, s. 132-133.

¹⁸⁶ Runciman, 1966, s. 154.

¹⁸⁷ Runciman, 1966, s. 134.

¹⁸⁸ Runciman, 1966, s. 133.

¹⁸⁹ Powell, 1986, s. 131.

¹⁹⁰ Van Cleve i Setton, 1969, s. 391-392.

¹⁹¹ Powell, 1986, s. 132.

¹⁹² Van Cleve i Setton, 1969, s. 396.

Valget faldt på byen Damietta, ifølge Powell fordi den var mindre end Alexandria som lå længere mod vest, og samtidig var Damietta også nærmere Cairo som man ønskede at angribe derefter.

Den 27.maj 1218 gik korsfarerne i land ved kysten nær Damietta.¹⁹³ Ved ankomsten til Nordafrika blev Jean de Brienne valgt til leder af korstoget. En af grundene til at valget netop faldt på ham var, at han på dette tidspunkt var den eneste konge i korstogshæren¹⁹⁴. Det var normal procedure at korsfarerne, når de skulle vælge en militær leder, valgte den med den højeste titel.¹⁹⁵

I de efterfølgende måneder forsøgte korsfarerne at erobre det muslimske tårn i nærheden af Damietta, der var placeret på en ø midt i Nilen. Dette lykkedes først i slutningen af august 1218.¹⁹⁶ Ca. en måned derefter ankom Pelagius til korsfarernes lejr sammen med en større samling korsfarere.¹⁹⁷ Det var her Pelagius for første gang traf Jean de Brienne.

5.5 Tiden omkring det første fredsforslag fra sultanen til korsfarerne

Spørgsmålene der nu rejser sig er: Hvor traf korstogsledelsen forkerte beslutninger som medførte dets nederlag? Og lige så vigtigt: Hvem var ansvarlig for de fejl der blev begået?

Der er efter min vurdering, at der er 4 tidspunkter i løbet af det 5. korstog som fik afgørende betydning for dets udfald. Dette fordi ledelsen af korstoget stod i en situation af yderst afgørende betydning. Disse 4 tidspunkter var:

1. August 1219, hvor sultan al-Kamil første gang tilbyder korsfarerne fred i bytte for Jerusalem og de omkringliggende områder med undtagelse af Kerak og Krak de Montreal.

Dette tidspunkt er afgørende, fordi man ved at have accepteret sultanens forslag havde opnået en stor del, af det som var målet for det 5. korstog, nemlig erhvervelsen af den hellige by Jerusalem.

2. Vinteren 1219-1220 som var perioden, lige efter korsfarerne havde erobret Damietta.

¹⁹³ Powell, 1986, s. 138.

¹⁹⁴ Kong Andres den 2. af Ungarn var rejst hjem i begyndelsen af 1218.

¹⁹⁵ Powell, 1986, s. 141.

¹⁹⁶ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 63-68.

¹⁹⁷ Van Cleve i Setton, 1969, s. 402.

I denne periode havde korsfarerne efter min mening en mulighed for at fortsætte sine angreb imod de resterende muslimske tropper i Ægypten. I stedet ventede de, og muslimerne flyttede deres hær fra Fariskur og længere sydpå til Mansurah.

Ved at vente forpassede korsfarerne muligvis en mulighed for en afgørende sejr i Ægypten.

3. Foråret/forsommeren 1220 hvor den muslimske hær var blevet stærkt formindsket, efter sultan al-Muazzam havde forladt Ægypten til fordel for Palæstina. Her er spørgsmålet, om korsfarerne ville have haft succes med at angribe al-Kamils lejr der nu lå placeret nær byen Mansurah.

4. Sommeren 1221 hvor sultan al-Kamil endnu engang tilbød korsfarerne fred. Denne gang med forslaget om at korsfarerne skulle tilbagegive Damietta til muslimerne: Til gengæld skulle korsfarerne modtage Jerusalem og alt andet territorium, som Saladin havde erobret i Syrien, med undtagelse af Kerak og Krak de Montreal.

Igen kunne korsfarerne have fået Jerusalem udleveret uden kamp, men de valgte derimod at fortsætte deres påbegyndte felttog sydpå, hvilket resulterede i det totale nederlag og afgivelse af Damietta, igen uden bytte med den hellige by.

Starter man i kronologisk rækkefølge med det første tidspunkt, ser vi, at det blandt andet var kardinal Pelagius der modsatte sig fredsforslaget fra sultan al-Kamil. Jean de Brienne, der var korstogets udnævnte leder, forslog, at man skulle acceptere tilbuddet.¹⁹⁸

Umiddelbart ville man forvente, at Jean de Brienne som korstogets leder ville få sit ønske opfyldt, men sådan gik ikke. Det blev som bekendt pavens udsending, kardinal Pelagius, der fik sin vilje. Dette kan ved første øjekast virke mærkværdigt, men ser man nærmere på de begivenheder der udspillede sig fra Pelagius's ankomst til Nordafrika og frem til fredsforslaget, vil man hurtigt opdage, at kardinalen fik langt mere magt over korstoget, end han oprindeligt var tiltænkt.

En af grundene til dette var især, at ledelsen af korstoget var en gråzone, fordi det ikke længere fremstod som et paveligt ledet korstog. Lederrollen var ikke længere i hænderne på pave Honorius, men var overgået til Frederik. Han var dog endnu ikke rejst afsted fra Europa for at

¹⁹⁸ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 86.

deltage i korstoget, hvorfor Jean de Brienne gennem sin titel som konge i stedet for Frederik blev valgt som midlertidig leder af de andre korsfarere.

Joseph P. Donovan skriver på baggrund af ”Regesta Honorii Papae III”, at da Pelagius ankom til korsfarernes lejr i 1218, var han kun tiltænkt rollen som rådgiver. Donovan bygger denne teori på to breve fra pave Honorius. Det ene var et brev til korsfarerne og det andet et brev til Pelagius.

I brevet til korsfarerne skrev Honorius, at han sendte Pelagius som pavelig legat. Samtidig gav Honorius udtryk for, at han håbede på, at alle ville adlyde Pelagius, så han kunne etablere orden og sammenhold blandt korsfarerne.

I brevet til Pelagius skrev Honorius, at han gav ham fuld pavelig autoritet. Donovan forklarer i den sammenhæng, at der ikke er noget, der tyder på, at Pelagius blev gjort til leder af korstoget, men kun til en slags fredsmægler imellem de forskellige landes fraktioner af korstogshæren.¹⁹⁹

Tager man udgangspunkt i, at Donovans oplysninger er korrekte, er der intet der tyder på, at Pelagius's blev tildelt rollen som militær leder af det 5. korstog. Så når Honorius gav Pelagius pavelig autoritet, var det kun med henblik på rollen som fredsskaber i lejren, samt det som var blevet beskrevet i ”Ad Liberandam” i 1215. Der stod, at den kristne hær ville blive pålagt en ”legat a latere” som skulle hjælpe dem med gode råd og hjælp.²⁰⁰ Min konklusion er derfor, at Pelagius ikke var leder af korstoget i hvert fald ikke, da han ankom til Nordafrika i 1218.

Det er heller ikke meget der tyder at Pelagius havde en ledende rolle i de første måneder efter sin ankomst til Nordafrika. Han blev dog indlemmet i det råd, hvor vigtige beslutninger blev diskuteret og truffet, men ifølge Powell uden at blive en dominerende figur.²⁰¹

Alligevel endte Pelagius med at blive ledende skikkelse, allerede da man skulle beslutte sig for, om man ville afvise eller acceptere sultanens tilbud om fred mod at få overdraget Jerusalem.

Spørgsmålet er, hvad denne ændring i magtforholdet skyldtes?

Flere årsager ligger til grund herfor. For det første var Jean de Briennes rolle som militær leder af korstoget kun givet til ham af høflighed og ikke anerkendelse. Powell skriver, at det var normal procedure, at personen med den højeste status blev udnævnt til leder af korstoget.²⁰²

¹⁹⁹ Donovan, 1950, s. 44.

²⁰⁰ Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 267.

²⁰¹ Powell, 1986, s. 144-145.

²⁰² Powell, 1986, s. 141.

Men i virkeligheden var Jean de Brienne kun de facto regent over kongeriget Jerusalem, fordi hans datter Isabella, som var den retmæssige arving, endnu var for ung til denne opgave.²⁰³ Derfor så flere af korsfarerne ikke Jean de Brienne som den retmæssige leder af korstoget, heriblandt Pelagius, og det er efter min mening den ene grund til, at Pelagius kunne få den forøgede magt, han ønskede.

Runciman skriver også, at Pelagius ikke ønskede at tage ordre fra Jean de Brienne netop af den grund, at Jean de Brienne kun var konge gennem hans afdøde hustru.²⁰⁴

Min klare overbevisning er derfor, at Jean de Brienne led under det faktum, at han blot havde giftet sig ind i Jerusalems kongehus og samtidig også kun var de facto regent i kongeriget Jerusalem. Samtidig mener jeg også, at Jean de Brienne aldrig vandt den fulde respekt i korstoget, fordi han oprindeligt var en halv-fattig og muligvis også en skandaliseret mand i Frankrig, inden han giftede sig med Maria de Montferrat i 1210.²⁰⁵ Så selvom Runciman påstår, at Jean de Brienne blev en populær konge i Acre,²⁰⁶ er jeg overbevist om, at synet på ham fra Vesteuropæisk side af var mere moderat, hvilket har påvirket hans popularitet som leder af korstoget. Dette har blandt andet været årsag til, at Pelagius kunne overbevise korsfarerne om, at fredsforslaget skulle afvises.

Donovan skriver også på baggrund af "L'Estoire d'Eracles empereur" at:

*...King John and Pelagius had a dispute over the leadership of the army, and that Pelagius claimed supreme command because the crusade was the work of the Church.....*²⁰⁷

Det er korrekt, at det var Innocens's plan, at det 5. korstog skulle være et paveligt ledet korstog i modsætning til det 4., men som tidligere nævnt kunne denne ide ikke opretholdes, da korsfarerne ikke overholdt den deadline der var sat for afrejsen den 1. juni 1217. Det er min overbevisning, at da Frederik overtog ledelsen af korstoget, men stadig ikke dukkede op sammen med de andre korsfarere, så Pelagius sit snit til at vende tilbage til den oprindelige plan, som derved ville give ham mere magt i korstoget end egentlig tiltænkt. Dette krævede dog blandt andet, at Pelagius fik

²⁰³ Donovan, 1950, s. 47-48. Isabella havde arvet tronen til kongeriget Jerusalem efter hende mor Maria de Montferrat var død.

²⁰⁴ Runciman, 1966, s. 155.

²⁰⁵ Runciman, 1966, s. 132-133. Runciman skriver på baggrund af Estoire d'Eracles om Jeans liv inden han blev Jerusalems konge.

²⁰⁶ Runciman, 1966, s. 133.

²⁰⁷ Donovan, 1950, s. 48.

overbevist de andre korsfarere om, at Jean de Brienne ikke var den rette leder, hvilket Pelagius også forsøgte jvf. citatet, som Donovan nævner ovenfor.

Samtidig fik Pelagius også styrket sin egen popularitet, hvilket skete første gang i november 1218, da en kraftig storm ramte korsfarernes lejr. Med sig bragte stormen oversvømmelser fra Nilen som truede hele korsfarernes lejr. De ledende skikkelser med blandt andre Jean de Brienne og hertug Leopold 6. af Østrig henvendte sig derfor til Pelagius i den tro, at det var deres synder der var skyld i denne katastrofe. Pelagius begyndte at bede om, at vandene ville lægge sig og ifølge Powell, kom solen derefter frem, og håbløsheden hos korsfarerne forsvandt.²⁰⁸

*“It was during this disastrous storm also that Pelagius took a more active role as the leader of the crusading forces. In the partisan differences which arose between the supporters of king John and the newly arrived crusaders, it was inevitable that the papal legate should find active support among John’s opponents.”*²⁰⁹

I løbet af vinteren 1218-1219 begyndte Pelagius langsomt at få mere og mere magt. Donovan skriver på baggrund af blandt andre Oliver af Paderborn, at Pelagius i slutningen af oktober 1218 gik foran korsfarernes soldater med et kors, imod muslimernes angreb som blev drevet tilbage.²¹⁰ Dette må efter min mening også have øget kardinalens popularitet. Derudover mener Powell også, at Pelagius viste sig at have den stærkeste personlighed blandt lederne, hvilket gav mere tiltro til hans person.²¹¹

Det er min opfattelse, at Pelagius på baggrund af de ovennævnte episoder, fik muligheden for at erobre mere magt over korstoget. Det er samtidig også min opfattelse, at Pelagius var en meget kontroversiel og magtsyg person. Det sidste bygger jeg, på de beskrivelser som Donovan giver af Pelagius, på grundlag af Charles Du Fresne Du Changes værk ”Histoire de L’Empire de Constantinople sous les Empereurs Français jusqu’à la Conquete des Turcs”. Her skriver Donovan at, Pelagius i sin tid som pavelig legat i Konstantinopel, hvor hans mission blandt andet havde været at genopbygge den gejstlige orden i det nye latinske område, misbrugte den magt der var givet til ham.²¹² Også Runicman, som arbejder med Regesta Honorii Papae III, giver et

²⁰⁸ Powell, 1986, s. 148.

²⁰⁹ Van Cleve i Setton, 1969, s. 406.

²¹⁰ Donovan, 1950, s. 49-50.

²¹¹ Powell, 1986, s. 153.

²¹² Donovan, 1950, s. 16.

eksempel på Pelagius's kontroversielle person i forbindelse med hans ophold i Konstantinopel, årene forinden det 5. korstog. Angående dette ophold konkluderer Runicman følgende:

*He had been already employed to settle the question of the Greek Churches in the Latin Empire of Constantinople, and had only succeeded in making them more passionately hostile to Rome.*²¹³

Van Cleve giver også sin vurdering af Pelagius, som han kalder for både: herskesyg, stolt, egensindig og selvsikker. Desuden mener Van Cleve også, at Pelagius var for bevidst om sin rolle i det 5. korstog, efter Honorius havde tildelt ham denne rolle.²¹⁴

Billedet man kan tegne af Pelagius er, at han var en mand som ikke ville stå i anden række, og derfor ønskede han, at hans magt i korstogsledelsen skulle forøges, hvilket måtte ske på Jean de Briennes bekostning, idet Jerusalems konge oprindeligt var udpeget som leder.

Der var dog også et økonomisk aspekt der indvirkede på Pelagius's stigende magt over korstoget.

Ved at Frederik udskød sin afrejse til Nordafrika, forblev korstoget finansielt afhængigt af pavemagtens økonomiske støtte, idet korsfarernes egne penge ikke rakte til så langt et felttog, som det 5. korstog krævede.

Pavemagten havde pålagt gejstligheden en korstogsskat på en 1/20 af deres indtægter i en periode på 3 år²¹⁵, og disse penge var nu det økonomiske fundament for korsfarerne i Nordafrika. Da Pelagius kontrollerede denne formue, og Frederik ikke var ankommet med de penge, man kunne forvente, han ville medbringe, blev man mere og mere afhængig af pavemagtens penge, som Pelagius var herre over, og deraf steg kardinalens magt i korstogsledelsen.²¹⁶

Grundet Pelagius's kraftige forøgelse af magt var der derfor tale om en konfrontation imellem Jean de Brienne og Pelagius, hvilket første gang for alvor kom frem til overfladen, da man i august 1219 skulle beslutte sig for, om man ville acceptere sultanens tilbud om våbenhvile.

²¹³ Runicman, 1966, s. 155.

²¹⁴ Van Cleve i Setton, 1969, s. 403.

²¹⁵ Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 269.

²¹⁶ Powell, 1986, s. 165.

Jean de Brienne, som ønskede at acceptere forslaget havde på sin side franskmændene samt greven af Chester og de tyske ledere, mens Pelagius på sin side havde ærkebiskopperne, biskopperne, tempel- og hospitalsridderne og italienerne. Såfremt Pelagius havde valgt at støtte Jean de Brienne og de andre korsfarere i, at man skulle acceptere sultanens fredstilbud, er det min overbevisning, at det også er det valg, korsfarerne ville have truffet.

Samtidig er det bemærkelsesværdigt, at pave Honorius ikke bliver nævnt i denne sammenhæng. Hverken i Olivers beretninger eller nogle af de andre historiske værker nævnes paven og hans syn på fredstilbudet. Derfor kan baggrunden for det afviste fredsforslag ikke lægges hos Honorius. Skulle korsfarerne have spurgt Honorius til råds først, ville det også have taget over en måned, inden man kunne have fået svar tilbage, grundet den lange rejsetid der var imellem Rom og Nordafrika.

Konklusionen er derfor den, at Pelagius på dette tidspunkt udnyttede sin forstærkede position til at få sin vilje gennemført. Bakket op af blandt andet italienerne blev Jean de Briennes forslag om at acceptere fredstilbudet begge gange afvist. Så til trods for at Jean de Brienne var udnævnt til leder af korstoget, blev det Pelagius der fik sin vilje, og det var derved også ham som var hovedårsag til, at fredstilbuddet blev afvist.

Det næste spørgsmål er så, hvorfor forslaget blev afvist af Pelagius og hvilke konsekvenser, det fik for det 5.korstog?

Det er min opfattelse, at den afgørende årsag til at fredsforslaget blev afvist var, at sultanen fravalgte at give korsfarerne fæstningsværkerne Kerak og Krak de Montreal. Disse fæstningsværker var placeret henholdsvis sydøst og syd for det døde hav. (se bilag 2)

Oliver af Paderborn skriver, at de lå placeret i Arabien, og at dette område i alt havde 7 stærke fæstninger, som blandt andet muslimske pilgrimme passerede på deres vej til Mekka der var muslimerne helligste by. Mere interessant siger Oliver også, at de som var i besiddelse af dette område kunne ramme Jerusalem hårdt ved at angribe byens vin- og kornmarker.²¹⁷

Tager man udgangspunkt i, at det Oliver siger, er sandt, gjorde korsfarerne efter min mening det rigtige i at afvise sultanens tilbud. For selvom fredsforslaget fra al-Kamil også inkluderede en våbenhvile på 30 år, ville Jerusalem, når den tid var gået være i overhængende fare for igen at

²¹⁷ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 86.

blive erobret af muslimerne. Med 7 stærke fæstninger i området omkring Kerak og Krak de Montreal ville et felttog mod disse byer være overordentlig svært.

Beviset på hvor svært det var at fastholde Jerusalem under kristent herredømme kan ses i 1229, hvor det faktisk lykkedes Frederik at overtage Jerusalem gennem forhandlinger med al-Kamil. Til trods for en 10 årig fred derefter blev byen allerede i 1244 generobret af den ægyptiske hær.²¹⁸ Dette viser, hvor skrøbeligt forsvaret af Jerusalem ville være, hvis ikke den muslimske hær var overvundet, og store områder omkring byen var under kristent ledelse.²¹⁹

Samtidig må man også holde sig for øje, at korsfarerne var af den opfattelse, at man efter at have erobret Damietta ville have let ved også at indtage de to andre hovedbyer i Ægypten, Alexandria og Cairo. Desuden mener Hermann Hoogeweg også, at muslimerne ved en kristen erobring af Ægypten ville blive berøvet et vigtigt område, hvorfra de kunne angribe Jerusalem og derved genindtage byen.²²⁰

Et andet aspekt, som jeg mener, højst sandsynligt også har spillet ind i korsfarernes beslutning om at afvise forslaget, var krigsbytte. Damietta var en utrolig rig by, hvilket de mange rigdomme, som korsfarerne fandt efter erobringen af byen, også beviser. Disse rigdomme ville korsfarerne ikke kunne erhverve sig, hvis fredsforslaget blev accepteret, idet man så skulle forlade Ægypten som betaling for at få Jerusalem.

Selvom korsfarerne havde det religiøse aspekt som hovedgrund for deres deltagelse, var der uden tvivl også en økonomisk bagtanke hos en del af dem. Et bevis herpå var den kamp som brød ud mellem de italienske og franske korsfarere omkring delingen af krigsbyttet kort tid efter, Damietta var erobret.

Van Cleve hentyder også, at grunden til, at de italienske korsfarere støttede Pelagius i at afvise fredsforslaget muligvis var fordi, de havde handelsmæssige ambitioner for området, hvis det blev kristent kontrolleret.²²¹ Det kan dog diskuteres, om Van Cleve har ret i hans påstand, idet italienerne sagtens kunne finde på at handle med Damietta, selvom muslimerne besad byen. Eksempelvis havde venezianerne udarbejdet en handelsaftale med al-Kamil i 1208, og i 1215 var der ikke færre end 3000 europæiske købmænd i Ægypten.²²²

²¹⁸ Jensen, 2005, s. 168-171.

²¹⁹ Frederik fik foruden Jerusalem også Betlehem, Nazaret og dele af Galilæa-området. Til gengæld beholdt al-Kamil tempelpladsen i Jerusalem

²²⁰ Hoogeweg, 1887, s.191.

²²¹ Van Cleve i Setton, 1969, s. 410.

²²² Runciman, 1966, s. 151.

Alligevel vil jeg mene, at van Cleve har ret i sin pointe. For i 1215 ændrede situationen sig for de europæiske købmænd og derved også for italienerne. På det 4. laterankoncil i 1215 informerede Innocens, at det nu var forbudt at forsyne muslimerne med våben, jern og tømmer med truslen om bandlysning, hvis det ikke blev overholdt.²²³ Italienerne mistede derfor muligheder for i det mindste at lave en lovlig handel med de ægyptiske byer, og derfor mener jeg, at deres støtte til at afvise fredsforslaget kom. Italienerne har uden tvivl været klar over, at hvis Damietta ikke blev erobret af de kristne, var de i fare for at blive bandlyst, hvis de stadig ønskede at handle med byen.

Et gæt kunne være, at Pelagius har givet dem fordelagtige handelsaftaler, hvis de støttede ham i at afvise sultanens fredsforslag, men dette har jeg dog intet belæg for.

Overbevist er jeg dog om, at italienerne støttede Pelagius for blandt andet at sikre sig fortsat handel med de nordafrikanske byer. Det handelsmæssige aspekt var ofte vigtigere for de italienske havnebyer end det religiøse. Et godt eksempel var venezianernes påvirkning af korsfarerne på det 4. korstog som betød, at de angreb den kristne by Zara frem for Nordafrika, selvom paven havde truet med bandlysning, hvis dette skete.

De ovennævnte aspekter kan derfor også inddrages som årsag til, at fredstilbuddet blev afvist.

En sidste årsag til at korsfarerne og Pelagius ikke ville acceptere fredsforslaget fra al-Kamil var ifølge Hoogeweg, at man må have været klar over, at beboerne i Damietta ikke var langt fra at overgive sig efter mere end et års belejring.²²⁴ Så ved at erobre ”nøglen til Ægypten”, som Damietta blev kaldt, kunne korsfarerne sikre sig en vigtig base og et ekstra trumfkort i forhold til eventuelle fremtidige forhandlinger. Jeg støtter Hoogewegs teori om, at korsfarerne var klar over situationen i Damietta og derved afviste fredstilbudet. Olivier af Paderborn skiver nemlig tydeligt i sine erindringer, at tilstanden som beboerne stod i var kritisk, og at al-Kamil var bange for, at de snart ville dø.²²⁵ Også Donovan skriver på baggrund af ”Geste Obsidonis Damiete”, at Pelagius allerede den 9. juli 1219 fik rapporteret at mange af Damiettas beboere var døde.²²⁶

Konklusionen er derfor, at korsfarerne og Pelagius i særdeleshed gjorde det rigtige ved at afvise sultan al-Kamils tilbud om fred set ud fra et overordnet synspunkt.

²²³ Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V), s. 270.

²²⁴ Hoogeweg, 1888, s. 273.

²²⁵ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 84-85.

²²⁶ Donovan, 1950, s. 57.

5.6. Tiden kort efter korsfarernes erobring af Damietta

Det næste afgørende tidspunkt for det 5. korstog var tiden lige efter korsfarernes erobring af Damietta i vinteren 1219-1220.

I november 1219 lykkedes det for korsfarerne at indtage Damietta efter længere tids belejring.

Med erobringen af Damietta var korsfarerne kommet i besiddelse af en vigtig havneby, som samtidig kunne bruges som base til at angribe fra.²²⁷ Korsfarerne kunne i denne periode have fortsat deres angreb mod de resterende muslimske tropper i Ægypten, men dette skete ikke fordi der opstod intern splid blandt korsfarerne. I stedet gik der således omkring 3 måneder, fra korsfarernes erobring af Damietta og til deres fejring af denne erobring. Dette fordi der opstod intern splid i mellem korsfarerne, som havde sin rod to steder.

Det ene var i mellem de menige korsfarere da delingen af krigsbyttet skulle finde sted., og den anden var i ledelsen mellem Jean de Brienne og Pelagius om hvem der skulle kontrollere byen.

Oliver af Paderborn skriver dog ikke noget om nogen af disse episoder i hans erindringer, men nævner til gengæld, at de rigdomme, som blev fundet i Damietta, blev retfærdigt fordelt mellem gejstlige, riddere, kvinder og børn.²²⁸

Omvendt skriver Powell på baggrund af blandt andet ”Quinti belli sacri scriptores minores” at Jacques de Vitry både med foragt så på hvordan korsfarerne uplyndrede byen,²²⁹ og fortalte at der opstod et opgør mellem Jean de Brienne og Pelagius angående kontrollen over byen efter dens erobring.²³⁰

Jacques de Vitry der var biskop i Acre, og Oliver af Paderborn som var lærer, har altså hver deres beskrivelse af situationen i Damietta lige efter korsfarernes erobring af byen. Spørgsmålet er så hvem der har ret?

Det er min overbevisning at Jacques de Vitry har ret, og at disse episoder har fundet sted. For på grundlag af John de Tulbias ”De domino Iohanne rege Jerusalem” skriver Van Cleve også hvordan korsfarerne røg i totterne på hinanden efter erobringen Damietta grundet fordelingen af rigdommene.²³¹ Vi har altså her at gøre med endnu en beretning som fortæller om stridighederne

²²⁷ Powell, 1986, s. 175.

²²⁸ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 96.

²²⁹ Powell, 1986, s. 162.

²³⁰ Powell, 1986, s. 163.

²³¹ Van Cleve i Setton, 1969, s. 420.

som Oliver modsat ikke nævner. Chancen for at både John de Tulbia og Jacques de Vitry begge benytter sig af den samme opdigtede historie er ikke særlig sandsynligt, og derfor mener jeg også at man i denne sammenhæng skal se bort fra Olivers beretning, om at intet skete.

Stridighederne i mellem Pelagius og Jean de Brienne gik på kontrollen over byen. Jean de Brienne mente, at Damietta skulle være en del af Kongeriget Jerusalem på samme måde, som Acre var det. Dette ville betyde at Jean de Brienne fik kontrol over byen. Dette nægtede Pelagius med den begrundelse, at byen tilhørte de kristne i Vesten. Pelagius mente, at Damietta skulle ledes af ham selv, idet han var den vestlige kirkes repræsentant i korstoget.

Jean de Brienne truede med at forlade korstoget, hvis han ikke fik sin vilje, og i sidste ende gav Pelagius sig, og lod Jean de Brienne være midlertidig herre over Damietta, men kun indtil en afgørelse kunne blive truffet af pave Honorius.²³²

For korsfarerne var problemerne dog ikke overstået af den grund. De italienske korsfarere følte sig snydt med hensyn til delingen af krigsbyttet i Damietta, og kampe mellem dem og hospitals- og tempelriddere samt de franske korsfarere brød ud.

Det lykkedes dog Pelagius at holde sammen på korstoget, som ellers var i fare for at gå i opløsning. Kardinalen fik udarbejdet en ny og mere fordelagtig deling af krigsbyttet i forhold til de italienske korsfarere, og derved var problemet løst.

Det betød dog, at det først var den 2. februar 1220, at korsfarerne kunne fejre deres erobring af Damietta.²³³ Korsfarerne havde altså brugt næsten tre måneder på at overvinde deres interne stridigheder. Tre måneder som man i stedet kunne have brugt på at angribe al-Kamils tropper, hvis lejr var placeret ved Fariskur ikke så langt syd for Damietta.

Nu valgte muslimerne i stedet at forskanse sig ved Mansurah længere sydpå, hvor mulighederne i følge Powell var bedre for at forsvare sig.²³⁴

Kigger man udelukkende på moralen i det stridende parters lejr, vil det være nærliggende at konkludere at korsfarerne i vinteren 1219-1220 forspildte, en god mulighed for at overvinde den muslimske hær på afgørende vis. For det må have givet korsfarerne en enorm forøgelse af selvtilliden, at de havde erobret Damietta, mens muslimernes moral må have lagt på lavpunktet efter tabet af byen.

²³² Van Cleve i Setton, 1969, s. 419-420.

²³³ Van Cleve i Setton, 1969, s. 420.

²³⁴ Powell, 1986, s. 162.

Historikeren Joseph Donovan skriver dog på baggrund af ”De domino Johanne rege Jerusalem” at muslimerne var meget nedslået over begivenheden.²³⁵ Dette virker meget sandsynligt idet Damietta ikke alene var en stærk befæstet by,²³⁶ som nu blev meget svær for muslimerne at generobre, men også fordi dens betydning var meget stor. Den blev som bekendt kaldt for nøglen til Ægypten²³⁷, og med denne by i korsfarernes besiddelse, kan man forestille sig at muslimerne både var nedslået og bekymret for hvad fremtiden måtte bringe dem.

Til trods for at moralen hos korsfarerne på dette tidspunkt må have været meget højere end hos muslimerne, er det dog stadig svært at konkludere om et eventuelt angreb fra korsfarernes side af ville have været succesfuldt. For en anden og mere vigtig faktor var størrelsen af de to hæere. Dette vil der blive vendt tilbage til i det logistiske analyseafsnit, så en endelig konklusion på situationen omkring dette tidspunkt kan blive givet sidst i specialet.

Uanset hvor god muligheden for et angreb havde været så angreb korsfarerne aldrig muslimerne lige efter erobringen af Damietta, hvilket som sagt skyldtes det magtbegær, som Jean de Brienne og Pelagius havde, samt den grådighed som ramte folkene hos de kristne.

Derfor kan det konkluderes at korsfarerne havde intern splid, og at det først var i februar 1220, at man var klar til at gå i offensiven igen. På det tidspunkt havde al-Kamil og hans tropper forladt Fariskur og rykket til Mansurah længere sydpå (se bilag 2).

Hvor Fariskur i følge Oliver lå tæt på Damietta²³⁸, lå Mansurah derimod længere sydpå, hvilket må have betydet at korsfarerne ville have haft nemmere ved at nå frem til førstnævnte by i stedet for at skulle udvide sine forsyningslinjer fra Damietta, hvis de ønskede at angribe muslimerne i Mansurah.

5.7. Situationen i foråret/forsommeren 1220

Derved er man fremme ved det 3. afgørende tidspunkt i løbet af det 5. korstog, nemlig foråret/forsommeren 1220.

Korsfarerne valgte i den periode at forblive i Damietta i stedet for at angribe muslimerne, til trods for at Pelagius ellers foreslog et angreb. Spørgsmålene i dette afsnit er derfor **A**: Hvorfor korsfarerne ikke valgte at angribe al-Kamil og de muslimske tropper i Ægypten, efter de havde

²³⁵ Donovan, 1950, s. 68.

²³⁶ Donovan, 1950, s. 40.

²³⁷ Van Cleve i Setton, 1969, s. 396.

²³⁸ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 114.

flyttet deres lejr til Mansurah? Og **B**: Om de gjorde klogt i det, set ud fra et overordnet synspunkt?

Starter man med at kigge på grunden til at korsfarerne ikke angreb, vil man se at det skyldtes Jean de Brienne. Han havde forladt Nordafrika, for i stedet at vende tilbage til Acre. Han undskyldte sig med, at han skulle gøre krav på den armenske trone, idet hans svigerfar kong Leo II var død.²³⁹ Oliver af Paderborn mente, at Jean de Briennes afrejse blot var en undskyldning for at forlade korsfarerne, men Jean de Brienne lovede dog, at han ville vende tilbage til Nordafrika hurtigst muligt.²⁴⁰

På baggrund af ”Testimonia minora de quinto bello sacro” skriver Powell at Jean de Brienne dog ikke vendte tilbage lige med det samme, til trods for at hans chance for at bestige den armenske trone kort tid efter hans ankomst til Acre forsvandt.²⁴¹

Grunden til at Jean de Brienne forblev i Acre var at sultan al-Muazzam, efter Damiettas fald i november 1219, også havde forladt Ægypten for i stedet at vende tilbage til Syrien. Derfra begyndte han i følge Oliver en række angreb på kongeriget Jerusalem som medførte at muslimerne erobrede Caesarea og belejrede Acre.²⁴²

Dette må være årsagen til, at Jean de Brienne forblev i Palæstina. Han ønskede at forsvare resterne af hans kongerige, og vendte derfor ikke hurtigt tilbage til korsfarerne i Nordafrika, som ellers lovet.

Samtidig var Jean de Brienne og hans hær heller ikke de eneste der forlod korstogshæren i løbet af foråret 1220. Powell skriver på baggrund af ”Lettres de Jacques de Vtry” at især en del af de franske korsfarere forlod Nordafrika for at rejse hjem, og flere af tempelridderne rejste ligesom Jean de Brienne tilbage til Palæstina for at forsvare Acre mod al-Mu’azzams angreb.²⁴³

Til trods for reduktionen af soldater, forsøgte Pelagius alligevel at få korsfarerne til at angribe muslimernes hær. Umiddelbart ville man tro, at Pelagius ville have held til dette, idet Van Cleve på baggrund af Pressuttis ”Regesta Honorii papae III” brev 2338, skriver at Honorius kort tid efter Jean de Briennes afrejse havde skrevet til korsfarerne, både for at lykønske dem med

²³⁹ Donovan, 1950, s. 69. Jean havde i 1214 giftet sig med Stephanie der var datter af kong Leo II, og nu mente Jean at han skulle bestige tronen i Armenien grundet sit ægteskab med Stephanie, med hvem han havde en søn.

²⁴⁰ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 101-102.

²⁴¹ Powell, 1986, s. 176-177. Jean kone Stephanie og deres søn døde kort efter Jeans ankomst til Acre, og derved forsvandt Jeans mulighed for at bestige tronen i Armenien.

²⁴² Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 99.

²⁴³ Powell, 1986, s. 176.

erobringen af Damietta men også for at fortælle, at Pelagius nu var leder i både jordiske og åndelige anliggender.²⁴⁴

Powell mener dog at Van Cleve tager fejl, og at Pelagius ikke fik retten til at være leder over de jordiske anliggender, idet ordet "temporalia" i brevet kun henviste til de beføjelser Pelagius havde i forvejen.²⁴⁵ Det er for mig ikke muligt at afgøre hvem af de to historikere som har ret, men det virker mest sandsynligt at Pelagius beføjelser forblev de samme som de hele tiden havde været, og altså ikke blev udvidet som Van Cleve ellers påstår.

Dette fordi korsfarerne ikke ønskede at begynde et angreb uden Jean de Brienne, som stadig ikke var vendt tilbage fra Palæstina, selvom Pelagius beordrede dette.²⁴⁶ Havde Pelagius fået den fuldstændige magt over korstoget er jeg overbevist om at de ikke havde gået imod kardinalens ordre, men i stedet begyndt angrebet sydpå allerede i foråret 1220, også selvom de mente at antallet af korsfarere var for lavt.

Svaret på det første spørgsmål er altså at Jean de Briennes fravær var skyld i at korsfarerne ikke angreb muslimerne i foråret/forsommeren 1220. Korsfarerne ville ikke angribe uden at en ledende skikkelse var til stede, og da Frederik endnu ikke var ankommet til Nordafrika, og Jean de Brienne var bortrejst forblev de i stedet i Damietta.

Pelagius forsøgte dog at overtale dem til et angreb, men store dele af de ledende figurere så ham ikke som retmæssig leder, og derfor var kardinalens overtalelsesforsøg forgæves.

Spørgsmålet er som om korsfarerne forspildte en gylden mulighed for sejr i Ægypten ved ikke at angribe?

Tidsmæssigt gjorde korsfarerne klogt i at vente med at angribe, idet flere faktorer talte imod et succesfuldt angreb. Et angreb mod al-Kamil og hans tropper i syd ville have krævet, at korsfarerne undgik Nilens årlige oversvømmelser, som begyndte i slutningen af juli/begyndelsen af august og først sluttede i november. Et angreb som Hermann Hoogeweg beskriver som umuligt så længe oversvømmelsen stod på.²⁴⁷ Baggrunden for Hoogewegs teori må lægge i at strømningerne som Nilen hvert år fik grundet regnvandet fra de Etiopiske bjerge, gjorde det noget nær umuligt at navigere skibe sydpå, imod strømmen.

²⁴⁴ Van Cleve i Setton, 1969, s. 420-421.

²⁴⁵ Powell, 1986, s. 180.

²⁴⁶ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 102.

²⁴⁷ Hoogeweg, 1888, s. 432.

For som man kan se på det angreb som korsfarerne lavede i sommeren 1221, var de stærkt afhængige af deres skibe til at transportere deres forsyninger ned af Nilen fra Damietta og til Mansurah. Efter min overbevisning var det særdeles vanskelig når Nilens oversvømmelser stod på idet strømmen løb nordpå fra Etiopien til Ægypten og videre ud i Middelhavet. Når så korsfarerne skulle sejle sydpå og de i modsætning til muslimerne ikke var vant til at navigere i sådan et uroligt farvand, må det derfor efter min mening have været umuligt. På den baggrund var et succesfuldt angreb sydpå utopi fra ca. slutningen af juli måned og frem til november.

I marts 1220 ville dette dog stadig give korsfarerne ca. 4 måneder til at udføre deres angreb, men antallet af soldater var højst sandsynlig for lille, blandt andet fordi en del korsfarere forlod Nordafrika i løbet af foråret 1220.

Mandskabssituationen ændrede sig dog i løbet af sommeren 1220, idet flere korsfarere ankom fra Europa til Nordafrika.²⁴⁸ Samtidig skriver Powell på baggrund af ”Testimonia minora de quinto bello sacro” at Pelagius havde forbudt, dem som allerede var til stede i Nordafrika, at rejse hjem, til trods for, at flere af dem havde dette ønske.²⁴⁹

Dette betød, at Pelagius endnu engang forsøgte at få korstogshæren til at angribe, og Oliver beskriver, hvordan Pelagius mødtes med de forskellige nationers ledere for at overtale dem til et angreb sydpå. Ligesom i foråret var der dog flere af korsfarerne der talte imod sådan et angreb, fordi Jean de Brienne stadig ikke var vendt tilbage fra Palæstina.²⁵⁰

Samtidig var det i sommeren 1220 også alt for sent at begynde et angreb på al-Kamils lejr idet Nilens årlige oversvømmelse stod for døren. En oversvømmelse der som tidligere nævnt gjorde et angreb sydpå umuligt for korsfarerne.

Spørgsmålet der så står tilbage, er om korsfarerne kunne have haft succes med angrebet hvis de havde påbegyndt det allerede i marts måned. Dette vil der blive vendt tilbage til i det logistiske analyseafsnit, hvor antallet af muslimske og kristne tropper vil blive belyst. På nuværende tidspunkt i specialet er dette ikke muligt.

²⁴⁸ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 102. Blandt andet ankom der en del korsfarere fra Norditalien, under ledelse af ærkebiskoppen fra Milano.

²⁴⁹ Powell, 1986, s. 177.

²⁵⁰ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 103.

5.8. Tiden omkring det andet fredsforlag fra sultanen til korsfarerne

Derpå er man fremme ved det 4. og sidste af de afgørende tidspunkter for det 5. korstog. Sommeren 1221.

Oliver fortæller at sultanen i sommeren 1221 endnu engang tilbød korsfarerne fred, men fortæller dog ikke hvad fredstilbuddet denne gang indebar.²⁵¹ Mayer skriver dog at:

”.....talks broke down when the Franks demanded Transjordan as well.”²⁵²

Med Tansjordan menes der efter min opfattelse igen områderne ved Kerak og Krak de Montreal. På den baggrund mener jeg at al-Kamils fredstilbud i sommeren 1221, må have været noget nær det samme som det han kom med i efteråret 1219. Altså overdragelsen af Jerusalem, de omkringliggende områder, Jesus Kristi kors, og penge som kompensation for Kerak og Krak de Montreal.

Korsfarerne valgte dog ligesom i 1219 at afslå dette tilbud, og da de som bekendt kort tid efter led deres endelige nederlag, er det ikke svært at konkludere, at det ville have været mere fordelagtigt at tage imod dette tilbud.

Spørgsmålene der er relevante i denne sammenhæng er:

- A. Hvorfor tog korsfarerne ikke imod fredstilbuddet, og hvem var ansvarlig for at afvise dette tilbud?
- B. Hvem traf beslutningen om korsfarernes angreb sydpå i juli 1221, og med hvilken begrundelse?
- C. Hvad skyldtes nederlaget?

I 1221 havde korsfarerne opholdt sig i Damietta i halvandet år. Derfor var de efterhånden ved at blive utålmodige og moralen blandt dem var lav. Ludvig, som var Frederiks ambassadør, var ankommet til Nordafrika i maj 1221 og støttede Pelagius forslag om at angribe inden Frederiks ankomst. Den tyske kejsers ambassadør mente dog, at man skulle angribe sultanens lejr i stedet for Cairo som Pelagius ønskede, og sådan blev det.²⁵³ I den sammenhæng skriver Donovan at de korsfarere som tidligere havde været imod et angreb sydpå, idet Jean de Brienne var bortrejst,

²⁵¹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 124.

²⁵² Mayer, 1972, s. 217.

²⁵³ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 111.

ikke længere havde nogen undskyldning, idet Ludvig nu repræsenterede den tyske kejser Frederik, som var udset til at være korstogets rigtige leder.²⁵⁴

Den 6. juli 1221 som var dagen efter felttoget sydpå var begyndt skriver Oliver at Jean de Brienne vendte tilbage fra Palæstina medbringende talrige tropper.²⁵⁵ Donovan skriver på baggrund af "L'Histoire des Patriarches d'Alexandrie relatifs au siège de Damiette" som er oversat af Blochet i "Revue de l'Orient latin" at Jean de Brienne forsøgte at overbevise Pelagius om det forkerte ved denne mission, men at Pelagius ikke ville lytte, og Jean de Brienne blev endda truet på livet af korsfarerne hvis han ikke valgte at begive sig af sted sydpå sammen med dem.²⁵⁶ Netop det at korsfarerne truede kongen af Jerusalem, viser at de menige korsfarere var ved at tage en del af kontrollen over korstoget. Oliver beskriver nemlig at moralen i korsfarernes lejr i sommeren 1220 var meget lav, og at både prostitution, tyveri og druk var en del af hverdagen for den menige korsfarer i Damietta.²⁵⁷ Denne dårlige moral har efter min overbevisning kun forværret sig i løbet af det år der gik indtil angrebet i sommeren 1221. Korsfarerne havde simpelthen fået nok af og sidde og vente i Damietta, og angrebet sydpå, kom derfor mere end belejligt for dem. Det har blandt andet været på den baggrund at Jean de Brienne blev truet på livet, fordi han modsatte sig angrebet, selvom det var med god grund.

Samtidig med at korsfarernes angreb sydpå begyndte, tilbød sultan al-Kamil endnu engang korsfarerne fred, ved så til gengæld blandt andet at udlevere Jerusalem og omkringliggende områder.²⁵⁸ Oliver, som ved de første fredstilbud fra al-Kamil havde fundet det bedst at afvise dem, fortalte nu at:

...King John, reflecting more deeply on the matter, wisely showed that the proposal so often proffered by the enemy ought to be accepted, rather than that the people of the faithful, being led forth on a longer march, should be exposed to chance accidents. But the Supreme Pontiff

²⁵⁴ Donovan, 1950, s. 84.

²⁵⁵ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 112.

²⁵⁶ Donovan, 1950, s. 88-89.

²⁵⁷ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 106.

²⁵⁸ Det er ikke muligt at give et bestemt tidspunkt på hvornår tilbuddet fra al-Kamil opstod, men Powell mener at det var efter Jean de Briennes tilbagevenden til Nordafrika, og inden korsfarerne begav sig sydpå fra Fariskur lige syd for Damietta hvor de havde slået lejr.

*forbade any agreement without a special degree of the Roman Church; the Emperor, through letters sealed with gold would not permit peace or a treaty to be arranged with the Saracens.*²⁵⁹

Det Oliver siger her er, at både pave Honorius og Frederik havde beordret korsfarerne til ikke at slutte fred med muslimerne.

Powell mener, at det brev som Oliver omtaler i ovennævnte citat, er et der er dateret den 2. januar 1221. I dette brev vil man kunne se, at Oliver tager fejl med hensyn til budskabet, idet Honorius i stedet skulle have beordret Pelagius til at undersøge muligheden for en våbenhvile, og hvis det var tilfældet informere ham herom.²⁶⁰ Powell beskriver ikke hvor han har dette brev fra, men han har højst sandsynligt brugt Petrus Pressuttis værk "Regesta Honorii Papae III". Dette værk som er i to bind fra 1888 giver et indblik i de breve som Honorius havde med at gøre i sin tid som pave, deriblandt også brevet af 2. januar 1221 som har nummer 2940 i bind nr. 1.²⁶¹

Runciman støtter også Powells teori og siger at, Honorius selv efter og have kronet Frederik til kejser i Rom i november 1220 stadig ikke var overbevist om at Frederik ville holde sit løfte og rejse til Damietta i foråret 1221, som han ellers havde lovet. Derfor tilrådede han:

*"..... Pelagius not to turn down any peace proposition from the Sultan without referring it to Rome."*²⁶²

Honorius havde altså ikke beordret, at et fredstilbud skulle afvises, men i stedet skulle korsfarerne forsøge at vinde tid, eksempelvis gennem en korterevarende våbenhvile, indtil Frederik kunne nå at ankomme til Nordafrika.

Til gengæld mener Powell, at det er korrekt, at Frederik havde beordret sine repræsentanter til at afvise fredstilbudet fra sultanen med den begrundelse, at han selv planlagde at ankomme og tage kontrol over tropperne i korstoget.²⁶³

Fredstilbuddet blev altså afvist fordi Frederik havde nægtet korsfarerne dette, og til dels også fordi korsfarerne selv ønskede at begynde et angreb.

²⁵⁹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 124.

²⁶⁰ Powell, 1986, s. 186.

²⁶¹ Pressutti, 1978, s. 485.

²⁶² Runciman, 1966, s. 166.

²⁶³ Powell, 1986, s. 186.

Der er dog efter min overbevisning også en 3. mulig årsag til afvisningen af fredsforslaget.

Denne årsag skal findes i de profetier som Pelagius var kommet i besiddelse af efter erobring af Damietta.

Den ene profeti som hed ”Hannan, søn af Isaks profeti” var en forudsigelse af det 5. korstog, og den sagde at det skulle ledes af en mand der på beskrivelsen passede noget nær perfekt på Pelagius.

En anden profeti ved navn ”Sankt Peters Apokalypse” fortalte, at to kronede konger skulle komme fra Europa og færdiggøre felttoget mod islam, som derved ville blive udslettet.

Den 3. profeti som hed ”Beretningen om David” fortalte, at en mægtig kriger østfra havde besluttet sig for at komme korsfarerne til hjælp.²⁶⁴ Oliver fortæller endvidere at denne David, som i følge ham var en konge fra øst, skulle komme og hjælpe de kristne, det år hvor påsken faldt den 3. april.²⁶⁵

Det der taler for at profetierne også var skyld i at fredsforslaget blev afvist er en beretning af Jacques de Vitry. For på baggrund af ”Letters de Jacques de Vitry” skriver Powell at profetierne havde en betydelig rolle i afvisningen af al-Kamils fredsforslag.²⁶⁶ Korsfarerne havde også, på Pelagius foranledning, fået læst disse profetier højt for dem så de kendte til dem. Dette har uden tvivl også påvirket deres entusiasme for at begynde angrebet, i stedet for at støtte dem som gik ind for fredsforslaget. Derfor mener jeg at svaret på spørgsmål A er:

At det både var Frederiks snarlige ankomst og hans ordre om at afvise eventuelle fredstilbud og profetiernes påvirkning, der var baggrund for det afviste fredsforslag. Det er samtidigt vigtigt i den sammenhæng at pave Honorius ikke gav en sådan befaling. Han havde i stedet beordret Pelagius til at undersøge muligheden for en våbenhvile, dog uden det blev relevant. Desuden kan det heller ikke afvises, at fravælgelsen af Kerak og Krak de Montreal i sultanens fredstilbud har spillet ind, ligesom det gjorde første gang, al-Kamil tilbød fred.

Afvisningen af fredsforslaget var dog ikke ensbetydende med, at Frederik også var skyld i det 5. korstogs endelige nederlag i august 1221. For selvom Frederik havde beordret korsfarerne til ikke at slutte fred, var det ikke ensbetydende med, at Pelagius og Ludvig skulle begynde at angribe muslimerne.

²⁶⁴ Jensen, 2005, s. 153.

²⁶⁵ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 113.

²⁶⁶ Powell, 1986, s. 179.

Frederik, der på dette tidspunkt var blevet kronet til tysk kejser, havde forpligtet sig til at ankomme til Nordafrika i august 1221. Van Cleve skriver på baggrund af Jean Huillard-Breholles' "Historia Diplomatica Frederici Secundi" at Pelagius også blev informeret om dette af Honorius, den 15. december 1220.²⁶⁷

Det er selvfølgelig svært at spå om, Frederik denne gang ville have overholdt sit løfte, idet han så mange gange før havde udskudt sin afrejse til Nordafrika. Den hær Frederik ville sende i forvejen, medbringende blandt andre Ludvig, ankom også først i maj 1221, til trods for at den skulle have været ankommet to måneder tidligere.

Det er samtidig også mærkværdigt, at Frederik planlagde at ankomme i august, netop hvor Nilens årlige oversvømmelser begyndte. For såfremt man vælger at tage udgangspunkt i, at et angreb sydpå ville være særdeles vanskeligt om ikke umuligt, når denne oversvømmelse stod på, skulle Frederik og de andre korsfarere vente helt til november, før et nyt angreb, kunne sættes ind. På den baggrund kan det være forståeligt, at Pelagius og Ludvig ønskede at angribe, inden det blev for sent.

Der er dog efter min mening en mulig faktor der taler imod at Frederik var skyld i det fatale angreb sydpå. På baggrund af Roger of Wendovers værk "Flores historiarum" som er en del af "Rolls Series" skriver Van Cleve at tempelriddernes leder Peter af Montaigu har skrevet et brev hvori der stod at Frederik havde givet Ludvig direkte ordre om ikke at angribe før han selv kunne ankomme.²⁶⁸

Det er dog svært at spå om Frederik virkelig havde givet hans ambassadør Ludvig denne ordre, eller om Frederik blot, efter afslutningen på det 5. korstog, prøvede at frasige sig noget af den skyld som han blev pålagt grundet dets nederlag.²⁶⁹

Min overbevisning er dog at Frederik havde givet denne befaling til sin ambassadør, men at Ludvig alligevel gik imod en direkte ordre fra sin kejser, selvom det umiddelbart lyder utænkeligt. Baggrunden for denne påstand skal ses i lyset af at situationen hos korsfarerne i Damietta var ved at være kritisk. Som tidligere nævnt var moralen på et lavpunkt i sommeren 1221, grundet den lange ventetid som korsfarerne havde været udsat for. Samtidig var

²⁶⁷ Van Cleve i Setton, 1969, s. 423.

²⁶⁸ Van Cleve i Setton, 1969, s. 423-424.

²⁶⁹ Frederik blev beskyldt for at have svigtet korstoget, ved konstant og have udsat sin afrejse fra Europa, og derved aldrig og have nået frem i tide til at overvinde muslimerne.

korsfarerne også meget opstemte på at angribe, hvilket som tidligere nævnt, i følge Oliver blandt andet skyldtes de arabiske profetier, som Pelagius kom i besiddelse af efter erobringen af Damietta. Profetier som kardinalen havde sørget for blev læst højt for korsfarerne.²⁷⁰

Powell har i den sammenhæng en teori om at angrebet på al-Kamils lejr var resultatet af et kompromis mellem forskellige personer. For på den ene side ønskede Pelagius et angreb imod Cairo, som et led i at erobre hele Ægypten, og samtidig var mange af korsfarerne som før nævnt også utålmodige for at begynde et angreb.

På den anden side havde Honorius sagt til Pelagius at han skulle undersøge muligheden for en våbenhvile, mens Frederik havde beordret at intet angreb skulle ske før han ankom.²⁷¹ Kompromiset skulle så i følge Powell gå på at man angreb sultanens lejr, og derefter ventede på Frederik. På den baggrund ville de entusiastiske korsfarere få stillet deres sult efter og komme i kamp, og Frederik ville stadig have mulighed for at være med til at erobre resten af Ægypten når han ankom.

Denne teori støtter jeg idet det er min overbevisning at Pelagius og Ludvig ikke ville være i stand til at holde sammen på korstoget hvis ikke et angreb blev gjort inden Nilens oversvømmelser kom. Efter oversvømmelsen var begyndt ville et angreb være noget nær umuligt, og man ville så være tvunget til at vente indtil oversvømmelsen var overstået igen i november.

På den baggrund var Ludvig nærmest nødsaget til at gå imod Frederiks ordre om ikke at angribe, hvilket så fik ham til at komme med forslaget om et angreb på al-Kamils lejr i stedet for Cairo.

Derved kan man efter min mening også pålægge skylden for angrebet på Pelagius idet han både var initiativtager til angrebet, og samtidig havde gjort korsfarerne entusiastiske ved at oplyse dem om profetierne.

Hvis man kigger nærmere på profetierne er det dog ikke uforståeligt hvorfor de menige korsfarere højst sandsynlig troede på dem. Eksempelvis havde profetien med David, passager der kunne give korsfarerne tro på dem. For kongen fra øst kunne være Djengis Khan og hans mongolske hær, idet den gik fra sejr til sejr i Asien på samme tidspunkt som det 5. korstog og derved var en alvorlig trussel mod hele islam. I selv samme profeti var der dog også en passage som talte direkte imod et succesfuldt angreb, idet påsken i år 1221 ikke faldt den 3. april. Dette var først tilfældet året efter i 1222.²⁷²

²⁷⁰ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 113.

²⁷¹ Powell, 1986, s. 185.

²⁷² Donovan, 1950, s. 86.

I profetien om ”Hannan, søn af Isaks profeti” stod der også at det muslimske kongerige og deres hersken skulle gå til grunde i juli måned. Dette ville betyde at lederen af mulsimernes fjendens leder, hvis beskrivelse passede på Pelagius, ville blive set som en klog mand med stor visdom. Han ville først erobre Damietta og de omkringliggende egne, og derefter indtage Cairo, hvilket ville betyde at byen ville forsvinde.²⁷³ Netop det med juli måned har højst sandsynlig været baggrund for ønske om at angribe i juli 1221.

Alligevel er det mærkeligt at Pelagius, som var kirkens mand, alligevel troede på disse profetierne selvom de passede meget godt på korsfarernes situation. For profetierne var skrevet på arabisk, og det er efter min mening stærkt tvivlsomt om mand med en titel som kardinal i højmiddelalderen ville nedlade sig selv til at tro på skrifter fra islam, som jo var kristendommens fjende.

Årsagen til dette skal først og fremmest findes ved at kigge på profetiernes forfatter. Selvom teksten godt nok var på arabisk var de i følge Janet Shirley skrevet af en nestoriansk kristen,²⁷⁴ hvilket ændre perspektivet. For derved havde Pelagius alligevel en grundt til at tro på profetien hvis han var klar over dette.

Samtidig er Powell af den opfattelse at Pelagius og de andre religiøse ledere af korstoget også troede på det de læste fordi de havde et åbent sind over for det overnaturlige, uden dog at være lettroende.²⁷⁵

Oliver skriver også at profetien skrevet af Clement angiveligt skulle indeholde Sankt Peters egne ord efter han havde fået en åbenbaring af Gud selv. Desuden fortæller Oliver også hvordan profetien beskrev de ting som korsfarerne allerede havde oplevet. Samtidig fortæller Oliver også at da Pelagius kom i besiddelse af denne arabiske bog lod han den blive oversat fra arabisk og læst højt for korsfarerne så de kunne få indsigt i den.²⁷⁶

Jeg er af den opfattelse at Pelagius oprigtigt troede at profetierne ville gå i opfyldelse, og derfor fulgte han dem. At de så samtidig støttede hans plan om at angribe sydpå gjorde så kardinalens situation helt perfekt. Jeg mener derfor ikke at Pelagius brugte profetierne til at manipulere korsfarerne med, så hans ønske kunne blive opfyldt. Pelagius troede på dem, og for at overbevise

²⁷³ Shirley, 1999, s. 31-32.

²⁷⁴ Nestorianismen var en form for katolsk-kristens tro som fandtes i Mellemøsten allerede omkring år 600.

²⁷⁵ Powell, 1986, s. 179.

²⁷⁶ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 113.

korsfarerne lod han dem oversætte så de kunne få den samme indsigt som ham, og derved blive opstemt til at angribe al-Kamil og hans tropper sydpå.

Ud fra Olivers fortælling om profetierne mener jeg samtidig også at Oliver selv lod sig rive med af stemningen, og Powell skriver også på baggrund af "Lettres de Jacques de Vtry" at Jacques også lod sig gribe af stemningen idet han sendte en brev om det til pave Honorius.²⁷⁷

Svaret på spørgsmål b er derfor: At det var Pelagius og Ludvig der traf beslutningen om at angribe muslimerne i 1221 på trods af Honorius og Frederik havde ønsket det modsatte. Baggrunden var at man både var påvirket af de profetier man var kommet i besiddelse af og at man ikke turde vente til efter Nilens oversvømmelser havde lagt sig i november. Sidstnævnte faktor fordi korsfarernes moral var så lav, at de ønskede at angribe med det samme. På den baggrund giver det også mening at Pelagius kun medbragte en 1/3 af korsfarerne på dette felttog sydpå, mens resten forblev i Damietta. Kun overbevisningen om at profetierne ville gå i opfyldelse kunne efter min mening få kardinal Pelagius til at tro at en 1/3 af tropperne var nok til at erobre hele Ægypten.

Det var dog først den 17. juli, at korsfarerne begyndte felttoget sydpå, og den 21. juli kunne korsfarerne indtage byen Sharamsah efter at have mødt svag muslimsk modstand. I byen fandt korsfarerne også større mængder forsyninger, som de benyttede sig af.²⁷⁸ Den samme dag ankom al-Muazzam og al-Ashraf til Ægypten fra Syrien, hvilket betød en kraftig forøgelse af soldater i den muslimske hær.

Interessant i den sammenhæng er det, at dronningen af Cypern havde advaret Pelagius og de andre korsfarere om, at en større samling muslimske tropper var på vej til Ægypten for at komme al-Kamil til undsætning.²⁷⁹ På baggrund af Ibn al-Athirs værk "Kamel-Altevarykh" skriver Donovan at baggrunden for al-Muazzam og al-Ashraf beslutning om at komme deres bror til undsætning var, at de mente, at det kristne korstog var en større trussel imod islam end Djengis Khans mongolske hære, som ellers pressede de muslimske riger fra øst.²⁸⁰

Advarslen, som den cypriotiske dronning²⁸¹ sendte korsfarerne, var samtidig ikke det eneste der talte imod et vellykket angreb, som Pelagius og Ludvig ønskede. Foruden denne advarsel som

²⁷⁷ Powell, 1986, s. 178.

²⁷⁸ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 114-116.

²⁷⁹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 124.

²⁸⁰ Donovan, 1950, s. 90.

²⁸¹ Powell mener at det var dronningen af Georgien som sendte Pelagius advarslen om at forstærkninger var på vej.

burde have fået korsfarerne på andre tanker, skulle Jean de Brienne efter sigende have forsøgt, at få korsfarerne til at trække sig tilbage, men dette modsatte Pelagius sig, og korsfarerne fortsatte. På grundlag af "L'Histoire des Patriarches d'Alexandrie relatifs au siège de Damiette" skriver Van Cleve at korsfarerne som nu var meget udisciplineret ignorerede de forhindringer som lå forude, fordi de var blændet af tanken om de rigdomme som ventede dem i Cairo. Derfor ønskede de ikke at følge forslaget fra Jean de Brienne som blev tvunget til at fortsætte sammen med dem sydpå, idet han fik trusler på livet hvis han modsatte sig.²⁸² Desuden skriver Runciman også at korsfarerne nægtede at stoppe i Sharamsah fordi de havde hørt rygter om at sultanen var flygtet.²⁸³ Dette har Runciman dog ingen belæg for, så derfor er det tvivlsomt om dette har fundet sted.

Man kan konkludere at det var Pelagius der sammen med Ludvig tog beslutningen om at startede det fatale felttog sydpå, mens det mere var korsfarerne selv der ønskede at fortsætte det, efter erobringen af Sharamsah.

Samtidig kan det efter min opfattelse heller ikke udelukkes at korsfarernes entusiasme var påvirket af de profetier som Pelagius tidligere havde fortalt dem om. Disse havde som bekendt forudsagt korsfarernes endelige sejr. Så Pelagius kan efter min opfattelse stadig holdes ansvarlig for begivenhederne i sommeren 1221.

Svaret på spørgsmålet om hvad årsagen var til korsfarernes angreb var derfor følgende:

De profetier som Pelagius var kommet i besiddelse af. Profetier som godt nok passede på korsfarernes situation mange steder, dog uden at være helt identiske jvf. påsken som skulle falde den 3. april.

Derfor var Pelagius skyld i at korsfarerne angreb sydpå. Dette fordi Pelagius valgte at se bort fra advarslen som den cypriotiske dronning sendte angående de muslimske forstærkninger. Det var samtidig ikke det første tilfælde hvor Pelagius var meget skødesløs hvad angik advarsler. På baggrund af "L'Estioure d'Eracles empereur" skriver Donovan at al-Kamil i 1220 forsøgte at sende en muslimsk piratflåde nordpå ad Nilen og ud i Middelhavet. Pelagius fik viden herom af spejdere som havde set denne flåde, men Pelagius nægtede at tro dem, og lod derved flåden

²⁸² Van Cleve i Setton, 1969, s. 424.

²⁸³ Runciman, 1966, s. 167-168.

passere korsfarernes lejr og slippe ud i Middelhavet. Der belejrede den havnen i Limassol på Cypern og sank et stort antal korstogsskibe og dræbte eller tilfangetog 13.000 kristne.²⁸⁴

Tilbage i Sharamsah havde Pelagius grundet entusiasmen hos soldaterne i hæren ikke længere muligheden for at stoppe det felttog han selv havde sat i gang hvilket han dog heller ikke ønskede. Korsfarerne fortsatte sydpå fra Sharamsah, og ned til Mansurah hvor de led det definitive nederlag.

Det sidste spørgsmål, der mangler at blive besvaret er, hvad årsagen til nederlaget skyldtes?

Efter at korsfarerne fortsatte sydpå fra Sharamsah, passerede de et lille vandløb i nærheden af Baramun. Uden at give det større opmærksomhed valgte de at ignorere det, fordi man mente, at der ikke kunne sejle skibe ned af det.

Kort tid efter ankom korsfarerne til Mansurah, hvor en af Nilens bifloder løb nordøst på. Her erfarede de hurtigt deres fejl ved at have passeret de lille vandløb ved Baramun uden bekymring. For ud af dette vandløb, som blev kaldt for al-Mahallah kanalen, (se bilag 2) sendte muslimerne nu skibe ud i Nilen, så de derved kunne afskære korsfarernes flåde fra at flygte.²⁸⁵ Samtidig hermed afskar al-Moazzams og al-Ashrafs tropper, korsfarernes vej tilbage til Damietta over land.

Korsfarerne, som var omringet af vand på to sider og muslimske tropper nordfra var nu nødt til at beslutte, om de ville blive og kæmpe eller forsøge at kæmpe sig tilbage.

Man havde forsyninger til 20 dage og kunne derfor håbe, at forstærkninger ville komme fra Damietta, inden disse slap op. Alligevel besluttede størstedelen af korsfarerne sig for at bryde ud med det samme efter foranledning af biskoppen af Passau og de bayerske korsfarere.²⁸⁶

Om natten den 26. august begyndte tilbagetrækningen, men det var ikke alle korsfarere, som kunne tage flugten, idet en del af dem var søvndrukne efter at have indtaget deres medbragte vin, for at den ikke skulle gå til spilde.

De muslimske tropper opdagede også korsfarernes plan, fordi sidstnævnte valgte at brænde deres telte inden flugten begyndte. Dette afslørede deres plan, og sultanen åbnede de dæmninger, som han kontrollerede længere sydpå, hvilket oversvømmede korsfarernes lejr.

²⁸⁴ Donovan, 1950, s. 79.

²⁸⁵ Powell, 1986, s. 188.

²⁸⁶ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 126.

På baggrund af "L'Estiore d'Eracles empereur" skriver Van Cleve at korsfarerne var ude af stand til at kæmpe eller flygte. Derfor bønfuldt Pelagius nu Jean de Brienne om råd, men der var intet at gøre, andet end at overgive sig til sultanen.²⁸⁷ Den 30. august 1221 blev betingelserne for overgivelsen udarbejdet. Korsfarerne skulle forlade Damietta, og der skulle samtidig holdes en 8 år lang våbenhvile, som kun måtte blive brudt, hvis en kronet konge tog på korstog.²⁸⁸ Desuden skulle der udveksles fanger på begge sider, og muslimerne ville tilbagegive Jesus Kristi kors, som Saladin havde erobret ved Hattin i 1187.²⁸⁹

Set fra de kristnes synspunkt skulle korsfarerne aldrig have foretaget felttoget sydpå i sommeren 1221, men efter at have forladt Sharamsah kunne det endelige nederlag stadig have været undgået, dog ikke uden store tab.

En del af korsfarerne som begav sig sydpå, sejlede ned langs Nilen i skibe, i stedet for at bevæge sig til fods eller til hest. Disse skibe kunne højst sandsynligt have været brugt til at flygte i, hvis muslimerne ikke havde haft en del af deres flåde placeret nord for den. De muslimske skibe var kommet ud fra al-Mahallah kanalen ved Baramun, som korsfarerne passerede, da de begav sig sydpå. Oliver beskriver i modsætning til Powell at kanalen:

*....is able to bear galleys and other vessels of moderate size.....*²⁹⁰

Til gengæld fortæller Oliver ligesom Powell, at korsfarerne kun gav den lidt opmærksomhed og fortsatte deres færd.

Hvis det var Olivers opfattelse, at skibene var i stand til at sejle i al-Mahallah kanalen,²⁹¹ er det yderst mærkværdigt, at korsfarerne ikke gav den mere opmærksomhed, end de gjorde. For korsfarerne må kunne tænke sig til, at sultanen muligvis havde placeret nogle skibe længere oppe af kanalen, som senere ville falde deres egen flåde i baghold, hvilket også skete.

Korsfarerne blev afskåret fra forsyninger fra Damietta, da de muslimske skibe faldt dem i baghold, og derved medførte, at mange af korsfarernes skibe blev erobret eller sunket.²⁹²

²⁸⁷ Van Cleve i Setton, 1969, s. 426.

²⁸⁸ Jensen, 2005, s. 154.

²⁸⁹ Van Cleve i Setton, 1969, s. 428.

²⁹⁰ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 122.

²⁹¹ Oliver kalder omtaler ikke kanalen ved navn, men siger i stedet der var et lille vandløb ved en ø som hed Mahalech.

²⁹² Van Cleve i Setton, 1969, s. 426.

Det er min overbevisning, at var korsfarerne ikke blevet afskåret ad søvejen, hvorved de mistede en del af deres flåde, kunne flere af dem stadig have flygtet den vej tilbage, da de muslimske landtropper begyndte at omringe dem. Derved kunne eksempelvis Pelagius, Ludvig og Jean de Brienne have undsluppet uden at blive taget til fange, hvilket muligvis ville have betydet, at man ikke var tvunget til at overgive sig til sultan al-Kamil.

At Pelagius, Jean de Brienne og Ludvig slap væk var selvfølgelig ikke ensbetydende med, at det 5. korstog kunne fortsætte, men de kunne så informere de tilbageværende korsfarere i Damietta om situationen og derved få dem til at komme de omringede korsfarere sydpå til undsætning.

I følge Oliver havde de omringede korsfarere forsyninger til 20 dage²⁹³, hvilket var nok tid til at få sendt skibe tilbage til Damietta for at skaffe den nødvendige undsætning.

Det er dog stadig tvivlsomt, om en eventuel redningsstyrke ville have haft mulighed for at komme de omringede korsfarere til undsætning, idet antallet af muslimske tropper var meget kraftigt forøget efter ankomsten af al-Moazzams og al-Ashrafs hære.

På baggrund af ”L’Histoire des Patriarches d’Alexandrie relatifs au siège de Damiette” skriver Donovan at der dog var 90.000 korsfarere tilbage i Damietta og med den forventede ankomst af Frederik og hans hær snarest muligt, ville dette antal hurtigt blive forøget.²⁹⁴ Et definitivt svar på dette spørgsmål kan først blive givet efter den logistiske analyse af korsfarerhærens og den muslimske hærs størrelse, som følger senere i specialet.

Afgjort er det dog, at korsfarerne måtte overgive sig, fordi de blev omringet både på land og til vands. Sidstnævnte fordi man ikke undersøgte al-Mahallah kanalen for et eventuelt baghold. Grunden til at korsfarerne ignorerede kanalen, til trods for at Oliver mente, der godt kunne opholde sig skibe i den kunne efter min mening have været den entusiasme, som korsfarerne var blændet af efter erobringen af Sharamsah kort tid forinden.

For selvom det var Pelagius og Ludvig der traf beslutningen om at forlade Damietta i sommeren 1221, skriver Van Cleve på baggrund af ”L’Histoire des Patriarches d’Alexandrie relatifs au siège de Damiette” at det mere var korsfarerne selv der insisterede på at fortsætte, da man nåede til Sharamsah grundet deres entusiasme.²⁹⁵ Selv samme entusiasme kunne også sagtens have været årsagen til, at man ikke stoppede op og undersøgte al-Mahallah kanalen fordi man havde travlt med at komme sydpå til Cairo hvor store rigdomme ventede.

²⁹³ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 126.

²⁹⁴ Donovan, 1950, s. 93.

²⁹⁵ Van Cleve i Setton, 1969, s. 424.

Delkonklusionen for dette analyseafsnit er umiddelbart den, at deltagerne i det 5.korstog foretog både kloge og flere fatale beslutninger i årene 1218 til 1221.

Set ud fra et overordnet synspunkt var det på længere sigt klogt at afvise sultan al-Kamils første tilbud om fred, idet en hurtig muslimsk generobring af Jerusalem, med stor sandsynlighed kunne finde sted når våbenhvilen sluttede.

Det var også klogt ikke at angribe i forsommeren 1220, idet Nilen kort tid efter ville gå over sine breder og gøre det umuligt for korsfarernes skibe at sejle sydpå. Desuden var Jean de Brienne bortrejst på dette tidspunkt. Var han i stedet blevet sammen med sin hær, havde situationen i Nordafrika muligvis været en anden, men dette vil der som tidligere nævnt blive vendt tilbage til i det logistiske analyseafsnit. Der vil det så også kunne blive besvaret om Jean de Brienne også kunne holdes medansvarlig for det 5. korstogs skæbne.

Vender man tilbage til dette analyseafsnit kan man konkludere at Pelagius og Ludvig var skyldige i det 5. korstogs nederlag. Dette fordi de valgte at angribe muslimerne i sommeren 1221, til trods for, at de var blevet benægtet dette af både pave Honorius og Frederik. Desuden fik de også kort tid efter felttoget sydpå var begyndt, advarsler om at al-Kamils brøde var på vej til undsætning hvilket ville forøgede antallet af muslimske tropper i Ægypten kraftigt.

De efterfølgende afsnit, som er af logistisk karakter, vil både belyse antallet af tropper i korstogshæren såvel som den muslimske hær i Ægypten samt undersøge, hvor mange skibe korsfareren var i besiddelse af i løbet af det 5. korstog. På den baggrund vil der efterfølgende blive givet en endelig konklusion på specialets problemformulering.

6. Den logistiske analyse

Forløbet af det 5. korstog var ikke kun påvirket af enkelte individers beslutninger. Logistiske elementer spillede uden tvivl også en rolle for det 5. korstogs endelige udfald. Med dette hentydes der til antallet af kampklare soldater på både de kristnes og på muslimernes side, samt skibenes betydning hos korsfarerne.

Dette afsnit vil derfor fokusere på de ovennævnte faktorer, og vil ligesom det foregående analyseafsnit blive sat i relation til de 4 afgørende tidspunkter, der fandt sted i løbet af det 5. korstog. For en god ordens skyld nævnes de 4 tidspunkter endnu engang:

- 1) Da sultanen første gang tilbyder korsfarerne fred i september 1219.
- 2) Da Damietta bliver erobret af korsfarerne i november 1219.
- 3) I foråret/forsommeren 1220, hvor korsfarerne havde mulighed for at angribe de muslimske tropper som havde forskanset sig sydpå.
- 4) Da sultanen for anden gang tilbyder korsfarerne fred i sommeren 1221.

Det er disse 4 tidspunkter som den logistiske analyse vil blive kædet sammen med.

Det første af de logistiske elementer der vil blive analyseret, er korsfarernes skibe og hvilken betydning de fik for dem. Derefter følger et analyseafsnit som omhandler både korsfarernes antal og antallet af muslimske tropper. Disse to analyseafsnit vil tilsammen danne en delkonklusion, som gerne skulle vise, hvor stor en rolle de logistiske elementer eventuelt spillede på de 4 tidspunkter.

6.1. Skibenes betydning for korsfarerne under det 5. korstog

Efter min vurdering fik korsfarernes skibe afgørende betydning i to af de fire afgørende tidspunkter som opstod i løbet af det 5. korstog. Disse to tidspunkter var første gang da sultan al-Kamil tilbyder korsfarerne fred i 1219, og igen da han for anden gang tilbyder fred i 1221.

For både da Damietta blev belejret i 1219, og da korsfarerne i 1221 forsøgte at nå frem til Cairo, var muslimerne også i besiddelse af en flåde, som de brugte til at rejse op og ned af Nilen med. Derfor var det nødvendigt for korsfarerne selv at have en stærk flåde. Analysen vil forsøge at give et svar på, hvor stor en betydning skibene havde på begivenhederne i disse to perioder.

Først vil der blive forsøgt at give et antal af skibe på de to tidspunkter, derefter følger en mere koncentreret analyse af hvilken rolle de skibe der var til stede, kom til at spille på de pågældende tidspunkter.

Starter man med at kigge på antallet, er det umiddelbart en meget svær opgave at give et præcist bud på, hvor mange skibe korsfarerne var i besiddelse af i løbet af det 5.korstog. Mest fordi antallet hele tiden skiftede i takt med at nogle korsfarere rejste hjem, mens andre ankom til Nordafrika.

Eksempelvis beskriver Powell, at der den 29. maj 1217 begav sig både tyske og frisiske korsfarere af sted fra Vlerdingen i Holland i omkring 300 skibe. Senere tilsluttede der sig flere skibe til flåden, men samtidig gik et ukendt antal også tabt til havs undervejs. Powell mener at det var omkring 30 skibe i alt²⁹⁶, hvilket så giver et total på 270 frisiske og tyske skibe der nåede Nordafrika via Acre. Disse begav sig sammen med Jean de Brienne og Leopold 6. af Østrig og deres hære og flåder til Damietta.

Kilderne beskriver ikke, hvor mange skibe det drejede sig om, så det er svært at komme med et kvalificeret gæt. Endnu sværere bliver det, da flere korsfarere ankom eller rejste hjem igen, inden al-Kamil kom med sit fredstilbud. Eksempelvis ankom kardinal Pelagius i efteråret 1218 sammen med et betydeligt antal korsfarere fra England, Frankrig og Italien ledet af blandt andet Ranulf af Chester og William af Derby.²⁹⁷ Desuden skiver Donovan, at to franske grever i samarbejde med flådebyen Genova sejlede afsted mod Nordafrika i slutningen af august.²⁹⁸ Omvendt rejste en stor del af de frisiske hære allerede hjem i efteråret 1218 inden Pelagius ankom.²⁹⁹ Hertug Leopold 6. af Østrig forlod også korsfarerne i foråret 1219.³⁰⁰ Dette har uden tvivl kraftigt reduceret antallet af blandt andet skibe hos korsfarerne.

På den baggrund er det derfor en umulig opgave at komme med et bud på det samlede antal skibe hos korsfarerne i tiden omkring al-Kamils første tilbud om fred i september 1219.

Hvor det var umuligt at gætte antallet af korsfarerens skibe i situationen ved det første fredsforslag fra al-Kamil, var det ved det andet forslag en del nemmere.

²⁹⁶ Powell, 1986, s. 123-126.

²⁹⁷ Powell, 1986, s. 144.

²⁹⁸ Donovan, 1950, s. 44.

²⁹⁹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 68.

³⁰⁰ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 78.

For i 1221 ankom hertug Ludvig til Nordafrika og han og Pelagius besluttede sig for, at korsfarerne nu skulle angribe muslimernes lejr, der var placeret ved Mansurah et stykke syd for Damietta (se bilag 2).

Ludvig har efter min opfattelse medbragt en del skibe, idet Hans Eberhard Mayer skriver, at 500 riddere ledsagede ham til Nordafrika,³⁰¹ og da Jean de Brienne også vendte tilbage til korsfarernes lejr kort tid efter, må antallet af skibe i sommeren 1221 have været noget af det højeste i løbet af det 5. korstog. Helt præcis skriver Oliver af Paderborn, at flåden der sammen med soldaterne der begav sig sydpå mod Mansurah langs med Nilen i alt havde 630 skibe af forskellige typer.³⁰² Nogle af skibstyperne blev brugt til at transportere korsfarernes forsyninger, mens andre ifølge Oliver blev brugt som transport for soldater. Spørgsmålet der så følger er; hvor vigtige var så skibene på de to tidspunkter hvor al-Kamil tilbyder korsfarerne fred?

Tiden omkring det første fredstilbud fra sultan al-Kamil.

Starter man med det første fredstilbud, som kom samtidig med angrebet på og belejringen af Damietta, vil man selv uden at kende antallet på korsfarernes skibe kunne konkludere, at de var af yderst afgørende betydning. Korsfarernes brug af deres skibe var efter min opfattelse blandt andet med til at fremtvinge al-Kamils fredstilbud i september 1219.

For inden tilbuddet kom fra sultanen, var det lykkedes korsfarerne at erobre Damiettas store forsvarstårn og omringe byen. Sidstnævnte faktor havde betydet, at forholdene for befolkningen inde i Damietta var miserable.

Ved erobringen af forsvarstårnet, hvorfra der hang en kæmpemæssig kæde der forhindrede videre sejlads ned af Nilen, fik skibene en yderst afgørende betydning. Forsvarstårnet der var placeret på en ø midt i Nilen (se bilag 3) forsøgte korsfarerne flere gange forgæves at indtage ved hjælp af 70 til 80 af deres skibe.³⁰³ Til trods for at skibene var overtrukket med oksehuder som beskyttelse mod muslimernes græske ild, lykkedes det ikke i første omgang at indtage tårnet.³⁰⁴

Det var først da Oliver af Paderborn konstruerede et fartøj ud af to skibe, at korsfarerne fik held med dette foretagne.³⁰⁵ Fartøjet som Oliver konstruerede beskrives således:

³⁰¹ Mayer, 1972, s. 217.

³⁰² Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 114.

³⁰³ Van Cleve i Setton, 1969, s. 399.

³⁰⁴ Jensen, 2005, s. 150.

³⁰⁵ Morris, 1966, s. 10.

*”To skibe blev tømret sammen med et fælles dæk, og oven på deres fire master blev der så bygget et belejringstårn med en entrebro, der kunne hæves og sænkes med et taljesystem. Det må have været en ustabil konstruktion, men det lykkedes at manøvrere den hen til Kædetårnet og slå broen ned og entre befæstningen.”*³⁰⁶

Olivers konstruktion blev bygget og finansieret af de frisiske korsfarere i samarbejde med de tyske korsfarere. Disse sørgede, ifølge Oliver, for både materialer og arbejdskraft til færdiggørelsen af fartøjet.³⁰⁷

Oliver fortæller ikke noget om hvorfra han fik ideen til dette fartøj, men ifølge Dominic Francis skulle den tyske skolelærer højst sandsynlig ikke selv være kommet på ideen. I stedet skulle Oliver have kopieret ideen til hans fartøj fra to oldtidsfortællinger af henholdsvis Vegetius og Vitruvius. Sidstnævntes historie omhandlede den romerske general Marcellus, som forsøgte at forcere de søvendte mure ved byen Syracuse. Begge historier som skulle være flere hundrede år gamle, skulle ifølge Dominic Francis have været tilgængelig for Oliver, som derved havde fået sin inspiration derfra. Dominic Francis skriver også, at Vegetius videnskabelige afhandling som var fra år 400 f.kr., blev et af de mest populære værker i 1200-tallet, når det kom til militære begivenheder. Allerede i 1147 havde Geoffrey Plantagenet brugt det i belejringen af et slot i Loire-dalen.³⁰⁸

Eksemplet her viser, at det i middelalderen var normalt at hente inspiration i litteraturen fra oldtiden. Dette påvirkede ofte de militærtaktiske overvejelser, hvilket er med til at forklare korsfarernes handlingsmønstre. Dette vil der blive vendt tilbage til senere i afsnittet.

Det lykkedes ved hjælp af skibskonstruktionen at indtage forsvarstårnet. En af grundene til at det kunne lade sig gøre var, at de skibe som Oliver fik tømret sammen kun havde en dybgang på 3-4 fod, og derved kunne de stadig undgå at ramme bunden af Nilen, selvom korsfarerne placerede deres tunge konstruktion på de sammentømrede skibe.³⁰⁹ Ifølge Hans Eberhard Mayer var disse sammentømrede skibe kogge³¹⁰ som der blev hejst en ekstra mast på.

Dette er jeg enig med Mayer i, for en kogge var en Nordeuropæisk skibstype, som menes at have sin oprindelse i de nordfrisiske områder allerede før 800-tallet. Skibet havde en flad bund og

³⁰⁶ Jensen, 2005, s. 150.

³⁰⁷ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 65.

³⁰⁸ Francis, 1993, s. 29-30.

³⁰⁹ Francis, 1993, s. 28.

³¹⁰ Mayer, 1972, s. 211.

rette stævner med høje sider. Desuden havde det afløst vikingskibet som Nordeuropas foretrukne fartøj, og havde som en af dens forcer en stor lastekapacitet til transport af varer.³¹¹ Den flade bund gjorde at den havde let ved at sejle i lavt vand uden at gå på grund.³¹² Samtidig havde en kogge, ifølge Robert Gardiner kun en mast.³¹³ Dette passer så også med hvad Mayer skriver, nemlig at en ekstra mast blev hejst, ligesom det også passer med Villads Jensens beskrivelse om, at de to sammentømrede skibe i alt havde 4 master.

Koggen som var et kystnært fartøj, var en skibstype som fortrinsvis blev brugt af nordeuropæiske korsfarere. Skibet blev hovedsagligt brugt som transportskib for frisiske købmænd, men den udviklede sig også til et krigsskib i 900-tallet.³¹⁴ Gardiner skriver, at det dog var galejerne som var franskmændenes foretrukne fartøj, og at disse blev bygget i italienske havnebyer.³¹⁵ Da de frisiske korsfarere meget tidligt i korstoget drog hjem igen fra Nordafrika, er det min overbevisning, at koggen kun var det mest benyttede fartøj blandt korsfarerne ved det første fredsforslag. Ved det andet fredsforslag spillede koggen en meget mindre rolle, også fordi der efter min mening var langt flere sydeuropæiske korsfarere til stede på det 5. korstog. De nordeuropæiske folkeslag var mere beskæftiget med Østersøkorstogene som fandt sted samtidig med det 5. korstog, jævnfør Kurt Villads Jensens ”Politikkens bog om Korstogene”.

Efter erobringen af tårnet skriver Donovan på baggrund af Jacques de Vitry, at korsfarerne derefter byggede en bro af deres ved skibe fra tårnet og over til den vestlige bred af Nilen, hvor de havde deres lejr.³¹⁶ (se bilag 4)

Både dette eksempel og det med Olivers skibskonstruktion er med til at vise, at skibene var af yderst vigtig karakter for korsfarerne i angrebet på Damietta.

Til trods for denne succes for korsfarerne, var de alligevel ikke i stand til at lave seriøse angreb på byen fra landsiden af, for da erobringen af forsvarstårnet var overstået, var korsfarernes hær stadig placeret på den vestlige side af Nilen, mens muslimernes hær var placeret på den østlige side (se bilag 4). En længerevarende stilstand opstod herefter, hvor hver lejr ved hjælp af deres flåde prøvede at få fodfæste på den andens bred, men uden held. Det var først i februar 1219 at denne stilstand blev brudt, da det lykkedes korsfarerne at krydse Nilen og besætte den anden

³¹¹ <http://www.koldinghus.dk/Default.aspx?ID=225>

³¹² Gardiner, 1994, s. 47.

³¹³ Gardiner, 1994, s. 29.

³¹⁴ Gardiner, 1994, s. 47.

³¹⁵ Gardiner, 1994, s. 50.

³¹⁶ Donovan, 1950, s. 43.

bred. Dette skete ved at korsfarerne lavede en bro via en mindre ø hen over Nilen ved hjælp af deres skibe, som derved gjorde det muligt for tropperne at krydse floden. (se bilag 4).

Baggrunden for denne succes for de kristne var, at den muslimske hær var flygtet, fordi deres sultan al-Kamil selv havde forladt lejren i løbet af natten. Al-Kamil havde hørt rygter om at en intern opstand mod ham var ved at opstå,³¹⁷ og derfor lykkedes det korsfarerne at krydse Nilen uden hindring.

Derpå fik skibene igen en betydelig rolle at spille. Korsfarerne var nu i stand til at omringe Damietta, både fra land og til søs. Sidstnævnte betød, at korsfarernes skibe kunne forhindre, at forsyninger blev sejlet fra Middelhavet og ned af Nilen ind til indbyggerne i byen.

Så da al-Kamil kort tid efter hans flugt havde bekæmpet den opstand som truede ham, og var vendt tilbage til Nordafrika, var han ikke i stand til at komme byen til undsætning, selvom han flere gange forsøgte at angribe korsfarerne. De havde nu overtaget sultanens gamle lejr på den vestlige bred af Nilen, hvilket kan ses på bilag 4.

Skibene havde en vigtig betydning, idet korsfarernes flåde var med til at forhindre al-Kamil i at komme Damietta til undsætning efter de havde belejret byen. Runciman beskriver det meget rammende:

*“The river, the lagoons and the canals made it impossible for the Moslems to take advantage of their superior numbers.”*³¹⁸

Da al-Kamil havde bekæmpet de kupmagere som udgjorde truslen imod ham, kunne han, som Runciman også skriver, ikke komme den nu belejrede by til undsætning. Efter min mening fordi det krævede at sejle ned af Nilen, og komme uden om de kristnes forsvarsværker der beskyttede korsfarernes lejr (se bilag 4). Dette var umuligt, idet korsfarerens skibe må have været med til at forhindre dette.

Det lykkedes dog al-Kamils hær i et angreb på korsfarernes lejr den 31. juli 1219 at ødelægge alle korsfarernes angrebsmaskiner, som skulle have været brugt i angrebet på Damietta.³¹⁹

³¹⁷ Jensen, 2005, s. 152.

³¹⁸ Runciman, 1966, s. 157.

³¹⁹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 78-80

Derfor var skibene eneste mulighed for korsfarerne, hvis de ønskede at forcere murene rundt om byen.

Korsfarerne fra Pisa, Genova og Venedig forsøgte kort tid efter muslimernes angreb den 31. juli 1219 ved hjælp af 4 skibe, hvor på stiger var fastspændt, at angribe og rykke ind i Damietta, men ifølge Oliver uden held. Dette til trods for at det lykkedes dem at slå en del af byens forsvarere ihjel.³²⁰ Korsfarerne måtte derfor sande at den eneste mulighed for at erobre byen, var ved at opretholde belejringen, så befolkningen til sidst ikke var i stand til at forsvare sig mere.

Selvom skibene altså ikke blev den direkte årsag til at korsfarerne nogle måneder senere i november 1219 kunne indtage Damietta, spillede de alligevel en afgørende rolle, idet de var med til at belejre byen, som til sidst medførte dens fald, og endnu mere vigtig i denne sammenhæng, at sultan al-Kamil tilbød fred i september 1219.

Det andet afgørende tidspunkt i det 5. korstog hvor skibene fik en betydelig rolle for korsfarerne var, da sultan al-Kamil anden gang kommer med et fredsforslag til de kristne. Dette skete i juli 1221, hvor korsfarerne påbegyndte deres felttog sydpå mod den muslimske hær som havde slået lejr ved byen Mansurah. Korsfarerne valgte som bekendt at afvise al-Kamils tilbud, og fortsatte derfor felttoget sydpå. I dette felttog blev et stort antal skibe brugt, og derfor er en logistisk analyse af korsfarernes flåde også på dette tidspunkt i korstoget en nødvendighed.

Inden angrebet i sommeren 1221 var korsfarernes flåde blevet forstærket, idet der allerede i august 1220 ankom 14 galejer til Damietta sendt af dogen i Venedig til forstærkning af den kristne flåde.³²¹ Sammen med nogle af de andre skibe som korsfarerne var i besiddelse af på dette tidspunkt, forsøgte de at bekæmpe de muslimske pirater der hærgede Levanten, samt forhindre korsfarere fra Europa i at nå sikkert frem til Damietta.³²²

I sommeren 1221 var korsfarerne også blevet betydeligt forstærket antalmæssigt, idet Ludvig var ankommet, samtidig med at Jean de Brienne var vendt tilbage fra Acre.

Ludvig der var ambassadør for Frederik fik nu kontrollen med korstoget, og sammen med Pelagius valgte de at angribe al-Kamils hær i Mansurah.

Den 17. juli da korsfarerne samledes ved Fariskur, beskriver Oliver skibssituationen således:

³²⁰ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 80-81. Oliver beskriver ikke en præcis dato for dette angreb.

³²¹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 107.

³²² Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 107.

*”Among the six hundred and thirty larger and smaller ships we clearly counted three hundred casques with eighteen armed galleys, and besides, there were scalanders, tartans, barbots, corsairs, and barks carrying cargoes with provisions.”*³²³

Oliver fortæller endvidere, at skibene ud over at være transportmidler for korsfarernes forsyninger, også fungerede som beskyttelse for tropperne på landjorden. For mens hele den højre side af Nilen var dækket af deres skibe, kunne soldaterne som gik langs med flåden inde på land være beskyttet mod angreb fra den anden bred.³²⁴

Vigtigt i denne sammenhæng er, at en del af de skibe som Oliver nævner i forbindelse med felttoget sydpå var af mindre størrelse. Powell nævner også, at det var umuligt at give et bud på det samlede antal soldater som var ombord på de 630 skibe der sejlede op ad Nilen i sommeren 1221.³²⁵

Grunden hertil er ifølge min opfattelse, at de skibe som Oliver kalder for Tartans, var skibstyper hvor kun en person var om bord.³²⁶ Disse skibe må sammen med en anden skibstype som Oliver kalder for barbots, have været blevet brugt til rekognoscering. Disse skibe skulle holde øje med fjendens skibe og derved forhindre et overraskelsesangreb fra muslimernes flåde. Men et overraskelsesangreb var netop hvad muslimerne lavede på den kristne flåde. For i slutningen af juli indtraf efter min mening en af korsfarernes største fejl, da de ignorerer al-Mahallah kanalen som var beliggende i mellem Sharamsah og Mansurah (se bilag 3). Inden Nilen fik sin årlige oversvømmelse var denne kanal ikke andet end et lille vandløb, men dette ændrede sig, da de store vandmasser ankom i slutningen af juli/begyndelsen af august.

For som tidligere nævnt havde sultan al-Kamil placeret en mindre del af sin flåde i denne kanal, og da korsfarernes skibe, uden at undersøge kanalen inden oversvømmelse var kommet, passerede forbi, sejlede de muslimske skibe ud af kanalen og faldt korsfarernes flåde i baghold den 18. august 1221.³²⁷

Det var som nævnt Nilens årlige oversvømmelse som var begyndt i slutningen af juli, der gjorde at muslimernes skibe nu kunne navigere i al-Mahallah kanalen.³²⁸ Det var efter min mening en af

³²³ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 114.

³²⁴ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 114-115.

³²⁵ Powell, 1986, s. 187.

³²⁶ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 114.

³²⁷ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 125.

³²⁸ Runciman, 1966, s. 168.

grundene til at korsfarerne ignorerede al-Mahallah kanalen, fordi de ikke tog højde for den kraftigt forøgede vandstand den årlige oversvømmelse medførte.

Van Cleve skriver netop også, at muslimerne benyttede sig af deres store hydrografiske viden om området til at lave dette baghold på korsfarernes flåde, ledet af emir Badr-ad-Din ibn-Hassün.³²⁹

På baggrund af Al-Marqrizis værk "Histoire d'Égypte" skriver Van Cleve også, at den flåde som muslimerne havde placeret i al-Mahallah kanalen højst sandsynlig blev bragt dertil som tømmer på kamelryg og derefter samlet ved kanalen, inden den blev fyldt op med vand, så de kunne sejle ud i Nilen. Noget lignende skete for Ludvig 9. af Frankrig da han drog ud på det 7. korstog ca. 25 år senere. Her lykkedes det også for muslimerne at søsætte nogle skibe, dog direkte i Nilen nord for den kristne flåde. Dette betød at Ludvigs hær blev afskåret for forsyninger fra Damietta, som var blevet erobret af korsfarerne tidligere.³³⁰

I det 5. korstog havde al-Kamils lille flåde, der var kommet ud af al-Mahallah kanalen, efter min opfattelse været krigsskibe. Da de angreb korsfarernes flåde var det naturligvis bagtroppen af flåden de angreb, og den må efter min mening have bestået af skibe som transporterede forsyninger, mens de kristnes krigsskibe og rekognosceringsskibe var forrest, længere oppe ad Nilen. På den baggrund må det have været let for de muslimske skibe at erobre eller sænke et antal af de korsfarernes skibe. Dem som blev sænket, kunne derved tjene muslimerne det formål at spærre vejen tilbage til Damietta for de andre kristne skibe. Dette betød, at al-Kamil med en enkelt handling satte hele korsfarernes flåde ud af spillet.

Det var samtidig ikke første gang man så muslimerne benytte sig af denne taktik, idet de også brugte den i kampen om Damietta i 1218, da de sænkede en del af deres egne skibe nord for byens forsvarstårn (se bilag 4).

I 1221 var korsfarerne derfor i en situation hvor deres skibe hverken kunne sejle videre sydpå mod Mansurah, eller vende tilbage til Damietta efter forsyninger. Dette fik efter min mening meget afgørende konsekvenser for det 5. korstog. For uden skibene som transportmiddel for deres forsyninger var korsfarerne pludselig i en meget vanskelig situation. Samtidig var de nu også afskåret fra at vende tilbage til Damietta over land, idet al-Mu'azzam og al-Ashraf var ankommet til Ægypten for at hjælpe deres bror. De to sultaner havde ifølge Powell placeret deres

³²⁹ Van Cleve i Setton, 1969, s. 425.

³³⁰ Strayer i Setton, 1969, s. 502.

hær nordøst for korsfarernes hær,³³¹ hvilket må have betydet, at de havde krydset en af Nilens flodarme kaldet for al-Bahr as-Saghir (se bilag 3).

Det var på den baggrund at korsfarerne forgæves forsøgte at bryde ud af den flaskehals de var havnet i, hvilket resulterede i at de måtte overgive sig den 29. august 1221, som derved blev afslutningen på det 5. korstog.

På den baggrund kan det konkluderes, at skibene havde en meget vigtig betydning for korsfarerne, så vigtig, at da de blev sat ud af spillet i sommeren 1221, kom korsfarerne i en meget kritisk situation. Korsfarerne ville dog måske have kunnet vende tilbage til Damietta over land, hvis det ikke havde været for al-Mu'azzam's og al-Ashraf's hære som nu afskar dem. Men selv uden dem til at spærre vejen tilbage til Damietta, er det tvivlsomt om forsyningerne de selv var i stand til at bære, ville have slået til på en sådan tur gennem ørkenen. Dette er dog ikke relevant i denne sammenhæng. I stedet er konklusionen den, at korsfarernes skibe ikke alene var ekstremt vigtige for dem i løbet af det 5. korstog. De var særdeles vigtige, idet de var uundværlige i felttoget sydpå mod Mansurah. Sidstnævnte faktor gjorde så, at ignoreringen af al-Mahallah kanalen var fatal for korsfarerne i sommeren 1221.

6.2 Korsfarernes og muslimernes antal

Ligesom med antallet af skibe, var antallet af korsfarere i Nordafrika i perioden 1218-1221 stærkt varierende. Efter min mening har antallet af korsfarere uden tvivl haft stor indflydelse på det 5. korstogs handlingsmønster, og i modsætning til skibene, haft betydning for alle de 4 afgørende tidspunkter. Powell beskriver det også meget rammende:

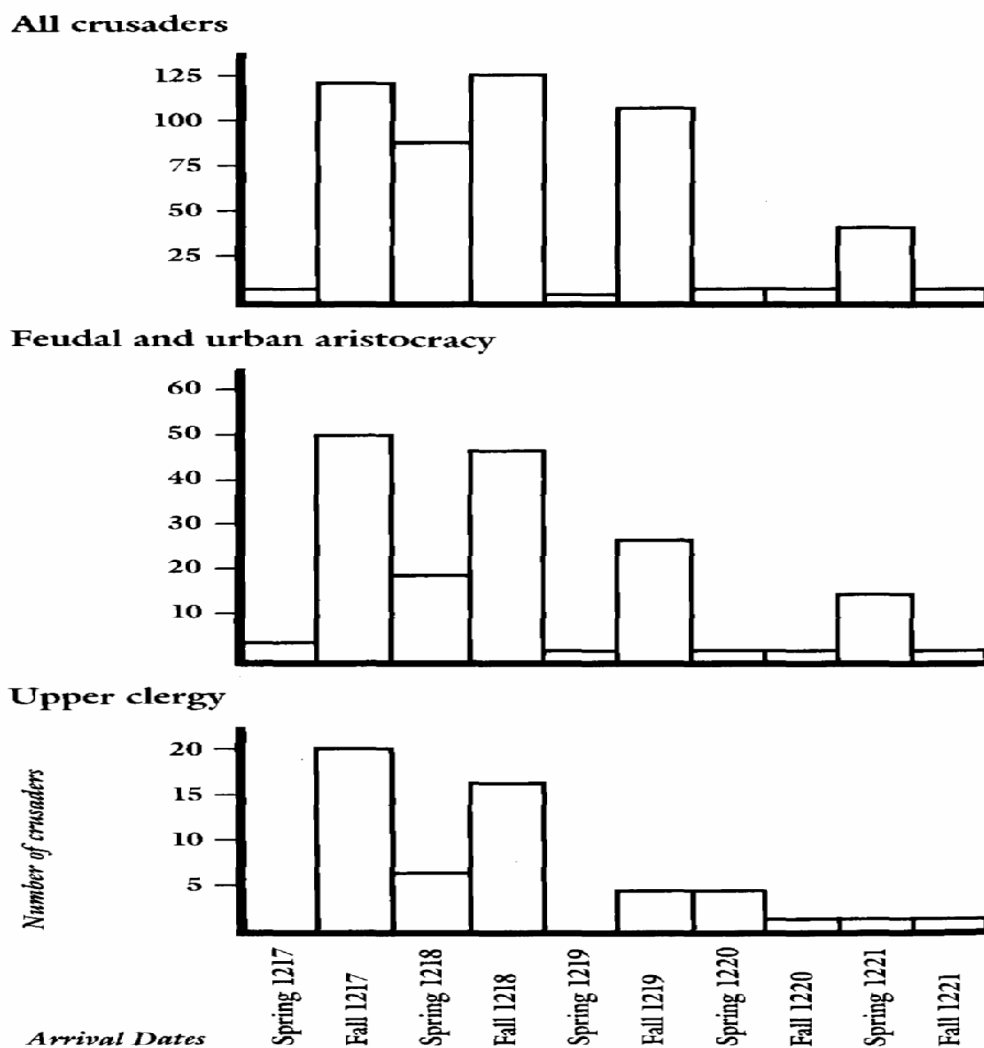
*"The crusader army was constantly changing size and being reshaped. These factors played a major role in the decision-making process."*³³²

Afsnittet her vil analysere hvor mange korsfarere og muslimske tropper, der var til stede i Nordafrika på de 4 afgørende tidspunkter, for at kunne være med til at afgøre, om den politik korsfarerne førte på disse tidspunkter, både var påvirket af mandskabssituationen, og om disse handlinger set ud fra samme faktor var fordelagtige eller ej?

³³¹ Powell, 1986, s. 188.

³³² Powell, 1986, s. 118.

Kigger man på antallet af korsfarere, har Powell i den sammenhæng lavet en tabel som er meget brugbar, idet den viser hvornår korsfarerne rejste til Mellemøsten, og hvor mange korsfarere der var tale om.

Powell, 1986, s. 168.

Som tabellen viser, var det mest i den første del af det 5. korstog, at der ankom en stor del korsfarere fra Europa. Om disse ankomster var nok til at være den muslimske hær overlegen på de 4 afgørende tidspunkter, vil den efterfølgende analyse afgøre.

Tiden omkring det første fredstilbud fra sultan al-Kamil.

Det første af de 4 afgørende tidspunkter var i september 1219, hvor al-Kamil første gang tilbyder korsfarerne fred. Korsfarerne valgte som bekendt at afvise fredsforslaget fra sultanen, selvom det havde betydet at de kristne havde genvundet Jerusalem, som til dels havde været korstogets mål. Som tidligere beskrevet var årsagen til at forslaget blev afvist, at man ikke også fik tildelt fæstningerne Kerak og Krak de Montreal.

Spørgsmålet som så står tilbage er, om korsfarerne også gjorde klogt i at afvise fredsforslaget, hvis man kigger på mandskabssituationen i de stridendes parters lejr?

Starter man med at kigge på korsfarernes antal i perioden fra deres ankomst til Nordafrika i foråret 1218 og frem til al-Kamils fredstilbud i september 1219, vil man få et godt indblik i hvor svingende dette antal var. For hvad Powells tabel ikke viser er, at en stor del af de korsfarere som ankom til Damietta i løbet af det 5. korstog, ikke nødvendigvis også var til stede da det sluttede i 1221, eller for den sags skyld i september 1219, hvor fredstilbudet kommer fra al-Kamil. For mange af korsfarerne rejste hjem igen eller døde under deres ophold i det Nordafrikanske.³³³

Starter man med dem som rejste hjem igen inden fredstilbudet kom, kan der som de mest prominente navne nævnes hertug Leopold 6. af Østrig, som forlod Nordafrika i foråret 1219. Allerede inden da, i januar 1218, var kong Andres 2. af Ungarn også rejst hjem.

Da disse to prominente herrer forlod Mellemøsten tog de begge deres hære med sig. Powell skriver på baggrund af ”History of the Patriarchs of the Egyptian Church”, at der i alt var tale om 4000 riddere i Leopolds og Andres hære.³³⁴ Dette var et betydeligt antal, idet Powell mener, at der ca. var 3000 riddere tilbage i korstogshæren, da den erobrede Damietta i november 1219. Sammen med kong Andres forlod også kong Hugo af Cypern korsfarerne i Palæstina i januar 1218.³³⁵

Udover de tre ovennævnte herrer som forlod korstoget, rejste en stor del af de frisiske og tyske hære også hjem i efteråret 1218. Det er heller ikke oplyst hvor mange korsfarere de frisiske og tyske hære var i besiddelse af, men heldigvis for korsfarerne ankom der et stort antal soldater sammen med Pelagius, næsten samtidig med de frisiske og tyske korsfareres afgang.³³⁶

³³³ Powell, 1986, s. 166.

³³⁴ Powell, 1986, s. 136, i fodnote 21.

³³⁵ Van Cleve i Setton, 1969, s. 393. Det bliver dog ikke oplyst hvor mange tropper kong Hugo drog hjem sammen med.

³³⁶ Powell, 1986, s. 144.

Foruden korsfarere som rejste hjem igen, faldt antallet af korsfarere også kraftigt grundet dødsfald. Fra korsfarernes ankomst i Nordafrika og indtil al-Kamils fredstilbud døde en del som følge af den storm, der ramte korsfarernes lejr i slutningen af november 1218. Powell skriver på baggrund af Oliver af Paderborn, at 20 % af korsfarerne døde i den frygtelige storm.³³⁷

Derefter fulgte sygdom som hærgede i løbet af vinteren 1218-1219 og svækkede korsfarerne yderligere. Powell skriver, at denne sygdom kombineret med tabene ved oversvømmelsen gjorde, at korsfarerne var ude af stand til at gå i offensiven i foråret 1219.³³⁸

Ud over disse dødsfald var der også en del korsfarere som døde i kamp mod muslimerne. Det største antal var ved al-Kamils angreb på korsfarernes lejr palmesøndag den 31 marts 1219. Oliver beskriver, at der i dette angreb var mange korsfarere som blev dræbt eller såret.³³⁹ Flere angreb fra muslimerne i april og juli 1219 var også med til at tynde ud i korsfarernes antal.³⁴⁰ Værst gik det dog for sig den 29. august 1219, hvor korsfarerne valgte at sætte en modoffensiv ind mod al-Kamils tropper. Dette angreb gik fuldstændig galt for korsfarerne, og på baggrund af "L'Estoire d'Eracles empereur" skriver Van Cleve, at det kun var på grund af Jean de Brienne og tempel- og hospitalsridderne at hæren ikke gik i opløsning. Alligevel var tabene store og Van Cleve mener, at et tabstal på 4300 korsfarere ikke var urealistisk.³⁴¹

Kort tid derefter tilbød al-Kamil korsfarerne fred første gang, og spørgsmålet er så, hvor stor muslimernes hær var i forhold til den kristne på dette tidspunkt?

Første gang vi hører noget om muslimernes antal, er i forbindelse med deres angreb på korsfarernes lejr den 9. oktober 1218. På baggrund af "History of the Patriarches of the Egyptian Church" skriver blandt andet Van Cleve, at al-Kamil forsøgte at angribe korsfarerne med 4000 tropper. Takket været Jean de Brienne og en lille del af hans folk lykkedes det dog korsfarerne at overvinde muslimerne.³⁴²

Powell skriver også på baggrund af "History of the Patriarches of the Egyptian Church", at 3000 muslimske tropper døde i dette angreb.³⁴³ Desuden skriver Powell også på baggrund af "History of the Patriarches of the Egyptian Church", at muslimernes tabstal dog fortsatte med at stige de

³³⁷ Powell, 1986, s. 148.

³³⁸ Powell, 1986, s. 149.

³³⁹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 78.

³⁴⁰ Van Cleve i Setton, 1969, s. 411-413.

³⁴¹ Van Cleve i Setton, 1969, s. 414.

³⁴² Van Cleve i Setton, 1969, s. 404.

³⁴³ Powell, 1986, s. 146.

næste måneder. For ligesom korsfarerne mistede muslimerne også et større antal tropper i den storm som ramte Damietta-området i slutningen af november 1218.³⁴⁴

I februar 1219 indtraf så situationen, hvor al-Kamil flygtede fra Nordafrika, efter at have erfaret at et plot imod ham var under opsejling. Dette fik efterfølgende hele hans muslimske hær i Nordafrika til at flygte, og derved tillade korsfarerne at krydse Nilen og omringe Damietta.

Takket været sin bror al-Mu'azzam blev plottet dog slået ned, og al-Kamil som forsøgte at flygte til Yemen nåede kun til Ashmum, hvor hans bror mødtes med ham for at informere ham om den afværgede fare. Al-Mu'azzam fulgtes nu tilbage til Damietta med al-Kamil, hvilket ifølge Oliver betød, at muslimernes antal blev kraftigt forøget.³⁴⁵ De to muslimske brødre forsøgte at angribe korsfarerne, men uden at have held til at overvinde dem. I stedet slog de lejr ved Fariskur for derfra at forsøge igen senere.³⁴⁶

De efterfølgende måneder fortsatte kampene derfor imellem de to lejre, men uden at ændre ved at muslimerne var korsfarerne talmæssigt overlegen.

I maj 1219 forlod hertug Leopold 6. af Østrig Nordafrika, hvilket gjorde at muslimerne for alvor kom i overtal. Powell beskriver på baggrund af Reinhold Röhrichs "Quinti Belli Sacri Scriptores", at situationen i forsommeren 1219 var den, at muslimerne nu var i klart overtal, dog uden at de kunne udnytte det, grundet at korsfarerne havde forskanset deres lejr (se bilag 4).³⁴⁷

Selvom det altså ikke er muligt at give et nøjagtigt overblik over antallet af tropper på de to sider, kan man alligevel konkludere at muslimerne var i klart overtal, også da al-Kamil tilbød fred i september 1219. For inden da, havde korsfarerne som tidligere nævnt, forsøgt at sætte et modangreb ind, som gik katastrofalt galt for dem og kostede dem en stor del tropper.

Det var derfor muslimerne der, set ud fra et militært synspunkt, havde fordelen da fredsforhandlingerne begyndte i september 1219. Derfor kan det med undren spørges, hvorfor det var al-Kamil der forsøgte fred og korsfarerne der endvidere afviste det?

Forklaringen skal efter min mening findes i, at korsfarernes lejr ikke kunne blive erobret af muslimerne grundet de forsvarsværker som beskyttede de kristnes deres lejr (se bilag 4).

Da tiden for beboerne i Damietta samtidig var ved at rinde ud grundet sygdom, var fred efter min mening eneste mulighed for al-Kamil for at redde dem.

³⁴⁴ Powell, 1986, s. 148.

³⁴⁵ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 76.

³⁴⁶ Runciman, 1966, s. 157-158.

³⁴⁷ Powell, 1986, s. 152.

Dette var korsfarerne imidlertid klar over og blandt andet derfor afviste de fredstilbudet. Oliver af Paderborn skiver tydeligt i sine erindringer, at tilstanden som beboerne stod i var kritisk og at al-Kamil var bange for at de snart ville dø.³⁴⁸ Også Donovan skriver på baggrund af ”Geste Obsidonis Damiete”, at Pelagius allerede den 9. juli 1219 fik rapporteret, at mange af Damiettas beboere var døde.³⁴⁹

Set ud fra et logistisk synspunkt var det efter min mening et klogt træk af korsfarerne at afvise fredsforslaget, idet de, til trods for at de var i undertal, ville kunne opretholde deres belejring af Damietta og dermed afskære byen fra omverdenen og til sidst indtage den. Efter indtagelsen af byen ville korsfarerne ikke alene erobre en masse rigdomme men også sikre sig en base som kunne tjene som beskyttelse, og eventuelt også bruges som ekstra trumfkort under eventuelle nye fredsforhandlinger i fremtiden.

Tiden kort efter Damietta bliver erobret af korsfarerne i november-december 1219

Det næste afgørende tidspunkt som den logistiske analyse kommer til at fokusere på er, tiden kort efter korsfarernes indtagelse af Damietta i november 1219.

Vi ved, at korsfarerne ikke angreb muslimerne kort efter deres indtog i byen, og vi ved også, at det hovedsagligt skyldtes de stridigheder som opstod imellem dem kort efter erobringen af byen. Spørgsmålet er så, om det på dette tidspunkt ville have lykkedes for korsfareren at overvinde de muslimske tropper i Ægypten på en så afgørende måde, at man efterfølgende ville være i stand til let at erobre både Cairo og Alexandria?

Svaret til dette spørgsmål er ikke så simpelt, idet korsfarernes og muslimernes antal efter min mening nu kom til at være meget lige. Korsfarernes antal var ikke særlig højt, grundet tabene i slaget den 29. august. At få nye kristne tropper ankom til Nordafrika i løbet af de 2 måneder, der gik fra al-Kamils fredsforslag i september og til erobringen af Damietta i begyndelsen af november 1219, ændrede ikke meget på denne situation.

Mere interessant er det dog, at muslimernes antal faldt drastisk, lige efter korsfarernes erobring af Damietta, idet al-Mu’azzam forlod Nordafrika for at føre jihad mod de kristne stillinger i Palæstina.³⁵⁰

³⁴⁸ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 84-85.

³⁴⁹ Donovan, 1950, s. 57.

³⁵⁰ Powell, 1986, s. 176.

På den baggrund var muslimerne ikke længere i kraftigt overtal, som de havde været lige inden korsfarerne erobrede Damietta, og derved åbner spørgsmålet, om korsfarerne nu havde muligheden for en total sejr i Ægypten sig, i hvert fald hvis man kigger på antallet af tropper?

Umiddelbart kunne det godt virke sådan, for foruden den kraftige reduktion af muslimske tropper i Ægypten grundet al-Mu'azzam afrejse, var der endnu et logistisk element der forbedrede korsfarernes situation fra september til november 1219.

Store dele af den ægyptiske høst havde i efteråret 1219 slået fejl som følger af den manglende oversvømmelse fra Nilen det år. Umiddelbart ville dette betyde, at både muslimerne og korsfarerne ville lide under den hungersnød som derved ramte Ægypten. Alligevel må korsfarerne efter min mening have været i en bedre situation end Muslimerne.

Oliver beskriver, at korsfarerne både fandt store mængder mad i Damietta, efter de havde indtaget byen,³⁵¹ og at de den 24. november erobrede Tinnis (se bilag 3), hvorfra der var gode fiskemuligheder.³⁵² Dermed må korsfarerne ikke have været så hårdt ramt af den hungersnød som ramte Ægypten i efteråret 1219.

Runciman skriver i den sammenhæng, at muslimerne havde brug for alle deres resurser til at skaffe forsyninger fra nabolandene,³⁵³ mens Donovan skriver, at al-Kamil og al-Mu'azzam på baggrund af denne hungersnød besluttede sig for at sende korsfarerne det første fredsforslag.³⁵⁴

Logistisk set var det efter min mening dumt af korsfarerne ikke at angribe muslimerne kort efter erobringen af Damietta, også fordi moralen hos korsfarerne må have været i top ovenpå denne succes.

Der er dog delte meninger om dette fra forskernes side. På baggrund af "Gesta obsidionis Damiate" skriver Wentworth Morris, at manglen på både forsyninger, soldater og skibe gjorde det vanskeligt for korsfarerne at angribe videre.³⁵⁵ Donovan har også en mening og skriver følgende om situationen:

*It is hardly likely that al-Kamil could have withstood a full scale Christian offensive.*³⁵⁶

³⁵¹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 94.

³⁵² Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 97. Oliver kalder stedet for Tanis.

³⁵³ Runciman, 1966, s. 160.

³⁵⁴ Donovan, 1950, s. 62.

³⁵⁵ Morris, 1966, s. 12-13.

³⁵⁶ Donovan, 1950, s. 68.

Det er min opfattelse, at Donovan har ret i sin teori. Set med bagklogskabens øjne ved vi, at det der gik galt for korsfarerne, da de endelig forsøgte felttoget sydpå i sommeren 1221 var, at de blev omringet, og at al-Kamil havde nået at udarbejde et ordentligt forsvar. Et forsvar som både bestod af: kontrol af sluserne længere sydpå, en hemmelig flåde gemt i al-Mahallah kanalen og vigtigst af alt den muslimske hær placeret i Mansurah godt beskyttet bag to af Nilens flodarme. Disse fordele havde al-Kamil ikke i slutningen af november og begyndelsen af december 1219, idet hans hær nu var alene i Nordafrika efter al-Mu'azzams afrejse og samtidig kun var placeret i Fariskur, få kilometer syd for Damietta.

Korsfarerne forblev dog i Damietta, og logistisk set forspildte de efter min mening af denne grund chancen for at overvinde al-Kamil i Nordafrika, og derved forøge muligheden for at erobre både Cairo og senere hele Ægypten som havde været planen siden deres ankomst til landet.

Foråret/forsommeren 1220

Anderledes ser det dog ud med det 3. afgørende tidspunkt som var i foråret/forsommeren 1220.

Her ændrede mandskabssituationen sig endnu engang hos både korsfarerne og muslimerne.

Starter man med korsfarerne, faldt antallet af soldater drastisk i perioden fra Damiettas erobring i november 1219 og frem til forsommeren 1220.

Powell skriver på baggrund af Reinhold Röhrichs værk "Quinti belli sacri scriptores minores", at der var 100.000 kristne i korsfarernes lejr efter erobringen af Damietta. Han tilføjer dog, at et realistisk gæt var, at kun 1/3-del af dem var soldater, og 3000 af dem var riddere³⁵⁷ men, at et fuldstændig nøjagtigt antal af korsfarere aldrig vil være muligt at finde frem til.

Hvad vi til gengæld ved er, at flere korsfarere forlod Nordafrika i foråret 1220. Jean de Brienne forlod korsfarerne i starten af 1220 sammen med, hvad Powell kalder for væsentlig følgeskab.³⁵⁸

Derudover forlod tempelridderne også Nordafrika, da nyheden om al-Mu'azzams angreb på kongeriget Jerusalem kom korsfarerne for øre, og Powell skriver også på baggrund af "Lettres de Jacques de Vitry", at flere franske korsfarere forlod Nordafrika i foråret 1220.³⁵⁹

Endvidere skriver Powell på baggrund af Reinhold Röhrichs "Testimonia minora de quinto bello sacro", at antallet af korsfarere blev så kritisk lavt, at Pelagius som nu var ny leder, grundet fraværet af Jean de Brienne, forbød flere korsfarere at rejse hjem igen.³⁶⁰

³⁵⁷ Powell, 1986, s. 166.

³⁵⁸ Powell, 1986, s. 176.

³⁵⁹ Powell, 1986, s. 176.

³⁶⁰ Powell, 1986, s. 177.

Set ud fra disse logistiske aspekter er det fair at sige, at korsfarerne aldrig ville have haft succes med at angribe muslimerne i foråret/forsommeren 1220, også selvom muslimernes antal var faldet kraftigt efter al-Mu'azzams afrejse i november 1219.

For selvom al-Kamil var ene om at udgøre det muslimske forsvar af Ægypten, var korsfarernes antal i foråret og forsommeren 1220 så lavt at et angreb på sultanens tropper, der nu havde forskanset sig i Mansurah, efter min mening var så usikkert, at det med stor sandsynlighed ville have slået fejl. Savnet af især Jean de Brienne og hans hær var for stort til, at det kunne lade sig gøre, og samtidig var al-Kamils forsvar nu væsentligt forstærket i Mansurah som lå bag to af Nilens bifloder. Dette forsvar viste sig som bekendt at være særdeles velfungerende, da korsfarerne angreb et år senere.

En bekræftelse på korsfarernes kritiske mandskabssituation kan også ses i det brev, som korsfarerne sendte til pave Honorius nogen tid efter erobringen af Damietta. Heri skrev korsfarerne, at de havde desperat brug for mandskab og penge, og de bad samtidig også Honorius om at tvinge Frederik til at overholde sit korstogsløfte og få andre som havde taget korset til at indfri deres løfte.³⁶¹ Powell skriver ikke, hvorfra han har disse oplysninger, men det er højst sandsynligt noget fra Petrus Pressuttis værk "Regesta Honorii Papae III", hvor et svar fra pave Honorius til korsfarerne forespørgsel vil være at finde.

Tager man udgangspunkt i, at brevet er sandt, bekræfter det, at korsfarerne i foråret/forsommeren 1220 gjorde klogt i at vente med at angribe al-Kamils tropper.

Tiden omkring det 2.fredstilbud fra al-Kamil.

Det 4. og sidste afgørende tidspunkt i løbet af det 5. korstog var sommeren 1221. Der besluttede korsfarerne sig for at angribe muslimernes lejr i Mansurah.

Antallet af korsfarere havde siden forsommeren 1220 igen ændret sig væsentligt, og det samme kom muslimernes til at gøre i løbet af sommeren 1221.

Starter man med de kristnes antal i perioden fra forsommeren 1220 og indtil sommeren 1221 skriver Oliver, at der ankom flere forskellige kontingenter af korsfarere. Eksempelvis skriver han, at der i juli 1220 ankom 8 galejer af korsfarer anført af grev Matthew af Apulia.³⁶² Samtidig beskriver Oliver dog, at moralen i korsfarernes lejr i sommeren 1220 var meget lav, og at både prostitution, tyveri, og druk var en del af hverdagen.³⁶³

³⁶¹ Powell, 1986, s. 164.

³⁶² Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 102.

³⁶³ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 106.

I maj 1221 ankom de næste kristne forstærkninger til Nordafrika. Det var Ludvig af Bayern der ankom til Damietta, og med sig bragte han forstærkninger, som Powell mener, var store nok til, at den samlede korstogshær igen kunne begynde et eventuelt felttog.³⁶⁴ Samtidig beskriver Oliver, at Jean de Brienne den 7. juli 1221 vendte tilbage til Nordafrika og medbragte et større antal korsfarere.³⁶⁵

Dagen forinden den 6. juli var korsfarerne begyndt deres felttog mod syd imod al-Kamils lejr i Mansurah. Korstogshærens størrelse på dette tidspunkt bliver beskrevet af Oliver der siger, at der var 1200 riddere plus almindeligt kavaleri og lokale ryttere kaldet for Turcoples³⁶⁶. Desuden var der 4000 bueskytter, hvoraf 2500 af dem var lejesoldater og et utal af infanteritropper, som Oliver grundet deres store antal, ikke magtede at give et præcist bud på.³⁶⁷ Derudover mener Powell på baggrund af Olivers oplysninger, at der ombord på de 630 skibe, der rejste sammen med korsfarerne sydpå, også var mange soldater.

Som tidligere nævnt var det dog langt fra alle skibene som var deciderede krigsskibe. Nogle af dem transporterede forsyninger, og andre blev brugt til rekognoscering. Derfor var der efter min mening ikke tale om en flåde som var fyldt med et utal af soldater.

Runciman skriver, at kavaleriet hos korsfarerne i alt udgjorde 5000, og at infanteriet i alt var på 40.000.³⁶⁸ Runciman skriver dog ikke præcist, hvor han har disse oplysninger fra, men Donovan som også nævner, at infanteri-antallet udgjorde 40.000, siger, at han har antallet på baggrund af Roger af Wendovers værk "Flores Historiarum" der er redigeret af Henry J. Hewlett.³⁶⁹

På den baggrund må det samlede antal af kristne soldater i alt have været på ca. 49.000, hvoraf kun de 5000 af dem var til hest.

Til trods for denne enorme hær mener Powell, at selvom mange af korsfarerne begav sig sydpå sammen med Pelagius, Ludvig og Jean de Brienne, så var det stadig størstedelen af de kristne der forblev i Damietta. Dette skriver han på baggrund af "History of the Patriarchs of the Egyptian Church". Han mener, at antallet af korsfarere i Damietta var 90.000.³⁷⁰ På baggrund af de ovennævnte oplysninger kan man hurtigt konkludere, at det kun var ca. en 1/3 af den samlede korstogshær der drog ud for at angribe al-Kamil og hans hær i Mansurah. Resten, ca. 2/3 blev og

³⁶⁴ Powell, 1986, s. 184-185.

³⁶⁵ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 112.

³⁶⁶ Indfødte kavaleri-soldater.

³⁶⁷ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 114.

³⁶⁸ Runciman, 1966, s. 167.

³⁶⁹ Donovan, 1950, s. 88.

³⁷⁰ Powell, 1986, s. 187.

forsvarede byen. Dette rejser så spørgsmålet, om hvad Pelagius og Ludvigs plan var med de korsfarere som begav sig sydpå mod al-Kamils lejr i sommeren 1221?

Var det kun for at angribe muslimernes lejr, eller var det for at erobre hele Ægypten?

Det kan være svært at forestille sig, at sidstnævnte var tilfældet med kun en 1/3 af korsfarerne, men måske mente kardinalen, det kunne lade sig gøre på baggrund af de profetier, som han var kommet i besiddelse af, og som han sørgede for blev læst højt for korsfarerne. Denne diskussion er dog at finde i afsnittet om Jean de Brienne, Pelagius og Frederik.

I stedet vil størrelsen af muslimernes hær blive analyseret i dette afsnit.

På muslimernes side var mandskabssituationen i juni 1221 stadig den samme som i forsommeren 1220. Al-Kamils tropper var stadig ene om at udgøre den muslimske hær i Nordafrika. Da korsfarerne begyndte deres felttog sydpå den 6. juli 1221 skriver Oliver på baggrund af muslimske flygtninge, at sultanens hær i alt bestod af 7000 ryttere.³⁷¹ Dette tal blev dog kraftigt forøget, som sommeren skred frem, og på baggrund af en ægyptisk kilde bearbejdet af Al-Maqrizi ved navn "Akhbār Misr" og oversat af E. Blochet i "Revue de l'Orient Latin", skriver Van Cleve, at antallet af muslimske tropper nåede op på 40.000 soldater, alle til hest.³⁷² Dette var efter, at både al-Mu'azzam og al-Ashraf den 21. juli 1221 var ankommet til Ægypten for at hjælpe deres bror. Det var størstedelen af disse muslimske ryttere som i august 1221 afskar korsfarerne ved Mansurah fra at vende tilbage til Damietta.

Al-Ashraf havde valgt ikke at hjælpe georgierne i deres kamp mod Djengis Khan, fordi han i følge Mayer undervurderede mongolernes styrke.³⁷³ Samtidig havde al-Mu'azzam opgivet angrebene på de kristne stillinger i Palæstina for i stedet at komme sin bror i Ægypten til undsætning, og det var på den baggrund, at muslimernes hær var vokset, så stor som den var.

Muslimernes hær var altså blevet næsten lige så stor, som den de kristne var draget ud fra Damietta med. Interessant i denne sammenhæng er det, at Pelagius fik informationer om, at al-Muazzam og al-Ashraf var påbegyndt deres rejse sammen med deres hære til Nordafrika, af dronningen af Cypern.³⁷⁴ Spørgsmålet er, om denne advarsel fra den cypriotiske dronning kom før eller efter, at al-Kamil for anden gang tilbød korsfarerne fred?

³⁷¹ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 114.

³⁷² Van Cleve i Setton, 1969, s. 425.

³⁷³ Mayer, 1972, s. 217.

³⁷⁴ Runciman, 1966, s. 167.

Ifølge Oliver skete dette noget nær samtidigt,³⁷⁵ og efter min mening havde korsfarerne derfor tid nok til at acceptere fredstilbudet, idet Oliver i modsætning til første gang al-Kamil tilbød fred, nu syntes, man skulle acceptere den. Dette må efter min mening være fordi, han var klar over muslimernes voksende antal, gennem advarslen som den cypriotiske dronning sendte.

Interessant er det dog, at korsfarerne kun var nået til Sharamsah, da advarslen og fredstilbudet kom. På den baggrund var det ikke nødvendigt for korsfarerne at acceptere freden for at undgå at blive overvundet af den store muslimske hær. De kunne efter min mening stadig forblive i Sharamsah og forsvare sig eller nå tilbage til Damietta, inden al-Muazzam og al-Ashraf kunne nå at afskære dem. Al-Mu'azzam og al-Ashraf ankom nemlig først til Ægypten efter den 20. juli, hvor korsfarerne rykkede ind i Sharamsah, og selv hvis Sharamsah ikke var brugbar nok til at forsvare sig, kunne korsfarerne efter min mening også have nået tilbage til Damietta.

Var de først i sikkerhed i Damietta, ved vi fra den omvendte situation i 1218-1219, at fjenden ville have overordentligt vanskeligt ved at indtage byen. Derudover ville Frederik også ankomme med en stor hær i den nærmeste fremtid og derved gøre den kristne hær langt større end den muslimske.

Nu valgte korsfarerne og Pelagius som tidligere nævnt at fortsætte sydpå, trods advarslene fra den cypriotiske dronning og Jean de Briennes opfordring om det modsatte. Dette afgjorde efter min mening definitivt det 5. korstogs skæbne. Som tidligere nævnt var de muslimske tropper på i alt 40.000 ryttere, og dette var ikke tilfældet for korsfarerne syd for Sharamsah i august 1221. Godt nok var deres antal omkring 49.000, men kun 5000 af disse soldater var kavaleri, hvoraf kun de 1500 var riddere. Efter min mening ville denne forskel have været meget afgørende, hvis det var kommet til en egentlig kamp mellem de to hære. Soldater til hest var væsentligt stærkere end almindeligt fodfolk, og derfor er det min overbevisning, at korsfarerne ville have lidt nederlag, hvis det var kommet til direkte kamp.

Nu kom det aldrig så vidt, idet korsfarernes skibe blev sænket, og deres soldater besluttede sig for at tage flugten midt om natten, hvilket som bekendt gik fuldstændig galt grundet dårlig planlægning. En vigtig pointe i den sammenhæng er, at forløbet af det 5. korstog efter min mening kunne have endt meget mere lykkeligt for de kristne, hvis blot de havde ventet på Frederiks ankomst.

³⁷⁵ Oliver af Paderborn i Peters, 1991, s. 124.

Konklusionen på det 4. og afgørende tidspunkt er, at de korsfarere der drog ud af Damietta for at angribe al-Kamils lejr i juli 1221 kom i en situation, hvor det hurtigt viste sig, at de var styrkemæssigt underlegne. Dette fordi al-Mu'azzam og al-Ashraf valgte at komme deres bror al-Kamil til undsætning. Korsfarerne blev advaret om dette på et tidspunkt, hvor det stadig var dem muligt at undgå denne konfrontation, men dette valgte de at ignorere. Efter min overbevisning var der 2 grunde til dette. For det første nægtede Pelagius at vende tilbage til Damietta eller forblive i Sharamsah, hvor det var muligt at forsvare sig imod muslimerne. Der var flere grunde til, at Pelagius ikke valgte at vende om. Disse er nævnt i afsnittet om Jean, Pelagius, Frederik og de afgørende tidspunkter.

Den anden grund var, at korsfarerne selv ønskede at fortsætte og nærmest nægtede at standse deres fremrykning efter erobringen af Sharamsah. Grundene herfor er også beskrevet i førnævnte analyseafsnit.

Ser man på analyseafsnittet som helhed, er der efter min mening, endnu en pointe som falder 'en i øjnene. Korsfarerne handlede ikke udelukkende ud fra en overordnet militærstrategisk plan. De inddrog i ligeså så stor grad religiøse aspekter såsom de åbenbaringer, Pelagius kom i besiddelse af, og litteratur fra oldtiden jvf. både Vegetius videnskabelige afhandling og Vitruvius fortælling om den romerske general Marcellus, som Oliver brugte til erobringen af Damiettas forsvarstårn. Disse aspekter påvirkede efter min mening de militærstrategiske overvejelser, hvilket dog også var naturligt i middelalderen. Van Cleve giver på baggrund af Röhrichs værk "Beiträge zur Geschichte der Kreuzzüge" også et godt eksempel på et sådant aspekt. Den 9. juli 1218 så korsfarerne en måneformørkelse og mente, at det var et godt tegn.³⁷⁶

Efter min mening udgjorde de militærtaktiske overvejelser i situationerne med de sammenbundne skibe og profetierne kun en mindre del af korsfarernes handlingsmønstre. For i tilfældet med Olivers skibskonstruktion, brugte skolelæreren højst sandsynligt både Vegetius og Vitruvius oldtidsfortællinger til at forsøge at erobre Damiettas forsvarstårn med. Det kan diskuteres hvor logisk det virkede at inddrage disse værker til at erobre Damiettas forsvarstårn, da konstruktionen af Kurt Villads Jensen beskrives som ustabil. At det viste sig at fungere er i denne sammenhæng af mindre betydning, idet min pointe er at inspirationen fra oldtiden påvirkede den militærtaktiske overvejelse. At det blev en succes har uden tvivl bare forstærket

³⁷⁶ Van Cleve i Setton, 1969, s. 397.

tiltroen til disse elementer og derved sandsynligvis også forstærket troen på profetierne, som dukkede op senere i korstoget.

Profetierne fik også stor indvirkning på de militærtaktiske bevægelsesmønstre. Beviset er, at den upopulære kardinal Pelagius uden problemer fik overbevist dem om deres ægthed.

Som jeg har beskrevet, var moralen i korstogshæren dårlig i 1220-1221, og Pelagius nød efter min mening ikke den respekt, som en kardinal og ledende figur af korstoget burde. Eksempelvis blev han truet på livet, da han efter nogle af korsfarernes mening ikke lavede en retfærdig fordeling af rigdommene erobret i Damietta. Derudover nægtede de ledende skikkelser af korstoget at følge kardinalens plan om at angribe i sommeren 1220, fordi Jean de Brienne var bortrejst.

Men til trods for disse aspekter, troede korsfarerne på profetierne, som de så valgte at følge, selvom de kom fra den upopulære kardinal, hvilket beviser, at sådanne aspekter i middelalderen blev tillagt megen vægt, og derved også påvirkede de militærtaktiske overvejelser.

Det var dog ikke nogen god ide at lade sig styre af dette aspekt, idet kun held efter min mening ville afgøre, om sådanne handlinger havde succes. De militære overvejelser blev for påvirkede af det, og det var en af grundene til, at korstoget gik galt. Bedste bevis herpå var som nævnt før profetierne, som Pelagius og korsfarerne tillagde al for megen vægt og derved handlede ud fra. Dette blev bevist, ved at han kun brugte en 1/3 af korsfarerne i angrebet sydpå, hvilket efter min mening skete, fordi man troede, at profetierne, der forudsagde en kristen sejr, ville gå i opfyldelse i juli måned.

Pointen er, at den kristne hær som drog ud fra Damietta i sommeren 1221 mandskabsmæssigt var større end muslimernes, men styrkemæssigt muslimerne underlegen grundet deres manglende heste. Selvom det aldrig kom til direkte kamp, led korsfarerne alligevel et knusende nederlag, fordi de valgte at overhøre den cypriotiske dronnings advarsler og derefter, fordi de ikke undersøgte al-Mahallah kanalen. Dette fordi profetierne, som kardinal Pelagius havde udbredt over hele korstoget, påvirkede deres militærtaktiske fornuft, og ud fra dette synspunkt fik dem til at handle irrationelt.

7. Hovedkonklusion

Specialets problemformulering gik på spørgsmålet om, hvor det 5. korstog, set ud fra en politisk såvel som en logistisk synsvinkel, traf forkerte beslutninger som medførte, at de aldrig erobrede hverken Ægypten eller den hellige by Jerusalem.

Specialet er bygget op omkring 4 afgørende tidspunkter i løbet af det 5. korstog, hvor korsfarerne efter min mening enten kunne have opnået det ene mål, nemlig erhvervelsen af den hellige by Jerusalem, eller muligvis kunne have overvundet muslimerne i Ægypten. Sidstnævnte faktor, ville ifølge korsfarerne selv have betydet, at man derefter kunne erobre både Jerusalem og hele det hellige land og derpå ikke frygte, at områderne kort tid derefter ville blive generobret af muslimerne.

Baggrunden for de 4 tidspunkter, som var skelsættende for det 5. korstog, opstod delvist som følger af den fejlslagne planlægning, som korstoget blev ramt af i årene 1216-1217. Forberedelsen og forløbet af det 5. korstog kan derfor opdeles i 5 faser med forberedelsestiden som den første og de 4 afgørende tidspunkter derefter.

1. Planlægningsfasen

Situationen: Deadlinen for afrejsen til det hellige land blev ikke overholdt.

Årsag: Korsfarerne rundt omkring i Europa var ikke hurtige nok til at blive klar.

Konsekvens: Det 5. Korstog kunne ikke længere fremstå som et paveligt ledet korstog. Derved blev lederspørgsmålet en gråzone der kom til at præge hele korstogets forløb.

Starter man i kronologisk rækkefølge med planlægningen af det 5. korstog, var det Innocens som udarbejdede den. Planen gik på, at korsfarerne i Europa skulle være klar til rejse fra Syditalien den 1. juni 1217. Denne deadline blev dog aldrig overholdt af Europas kristne, fordi store dele af de europæiske korsfarere kort sagt var for langsomme til at klargøre sig til afrejsen til det hellige land.

De tyske korsfarere ventede endda helt bevidst med at ankomme til Acre i 1218, idet de havde hørt, at det først var der, den tyske kong Frederik selv planlagde at ankomme. Frederik havde til manges overraskelse taget korset ved sin kroning til tysk konge i 1215, og dette fik også konsekvenser for det 5. korstog.

Disse to faktorer bevirkede, at Innocens's ønske om et paveligt ledet korstog mere eller mindre forsvandt. Da Innocens i 1216 døde, var det ikke muligt for hans efterfølger Honorius at sende korsfarerne afsted fra Syditalien og derved fastslå, at paven var øverstkommanderende for det 5. korstog. Samtidig ville Frederik gennem sit korstogsløfte også komme til at fremstå som den rigtige leder af korstoget.

Hverken Innocens eller hans efterfølger Honorius kan holdes ansvarlig for, at korsfarerne ikke overholdt deadline. Innocens's forberedelser var meget grundige, blandt andet fordi han var belært af sine fejl fra det 4. korstog i 1198-1202. Honorius var også magtesløs overfor disse problemer, da han blev udnævnt til pave i 1216. På dette tidspunkt var forberedelserne til korstoget stadig så ufuldstændige, at Honorius var nødt til at få hjælp fra Frederik, for at korstoget ikke skulle blive opløst. Det var samtidig på den bekostning, at ideen om et paveligt ledet korstog for alvor begyndte at blive utopi.

Da Frederik ikke ankom sammen med de andre korsfarere til Ægypten i sommeren 1218, opstod gråzonen omkring ledelsesspørgsmålet. Dette blev i første omgang tacklet ved at gøre Jerusalem konge, Jean de Brienne til leder, idet han var den eneste konge i Nordafrika på dette tidspunkt. Da den pavelige kardinal, Pelagius derimod ankom i efteråret 1218, var han af en anden opfattelse, idet han stadig mente, at korstoget var et paveligt anliggende om ikke andet, indtil Frederik ankom. Dette bragte igen ledelsesspørgsmålet ind i en gråzone som kom til at påvirke resten af det 5. korstog.

Det er især min opfattelse at grunden til, at mange korsfarere rejste hjem igen, inden korstoget er, at det var deres opfattelse, at det ikke var et paveligt korstog. På den baggrund var truslen om bandlysning for flere af korsfarerne, deriblandt en stor del af de frisiske korsfarere og Kong Andes 2. af Ungarn, ikke noget der blev taget alvorligt. Min opfattelse er, at disse korsfarere var af den holdning, at korstoget ikke længere var paveligt ledet, hvilket betød, at man ikke længere var forpligtiget til at følge pavens og kardinalens ordrer, hvorfor de i stedet kun behøvede at deltage, så længe de selv havde interesse deri.

2. Det første fredsforslag fra sultanen til korsfarerne i september 1219.

Situationen: Korsfarerne afviser sultan al-Kamils tilbud om blandt andet fred og den hellige by Jerusalem i bytte for, at de forlader Ægypten.

Årsag: Pelagius og de italienske korsfarere ønskede blandt andet også Kerak og Krak de Montreal med i tilbuddet, og var desuden klar over, at befolkningen i Damietta var døende.

Konsekvens: Korsfarerne fik ikke generhvervet den hellige by Jerusalem men havde stadig muligheden for at erobre Ægypten.

Korsfarerne havde besluttet sig for at angribe Ægypten i stedet for Jerusalem, af to årsager. For det første mente de at hvis man erobrede det Nordafrikanske land, ville det derefter være nemt at angribe Jerusalem derfra. For det andet ville en kristen erobring af Ægypten også betyde at det ville være muligt at forsvare Jerusalem når denne derefter blev erobret. Sidstnævnte faktor var ifølge korsfarerne umuligt, hvis man ikke var i besiddelse af store områder omkring den hellige by.

Da korsfarerne ankom til Nordafrika i maj 1218, forsøgte de i mere end et år at erobre Damietta. Det var dog først efter den ægyptiske sultan al-Kamil flygtede fra området, at korsfarerne kunne begynde en belejring af byen. Da al-Kamil kort tid efter sin flugt vendte tilbage, var han ikke i stand til at komme byen til undsætning og kom derfor i stedet i september 1219 med et fredsforslag til korsfarerne.

Dette tidspunkt er det første af de 4 afgørende tidspunkter i løbet af det 5. korstog. Al-Kamil tilbød korsfarerne Jerusalem og de omkringliggende områder, Jesus Kristi kors og en våbenhvile på 30 år i bytte for, at de forlod Ægypten. Da korsfarerne imidlertid afviste forslaget fra den ægyptiske sultan, forøgede han tilbudet ved også at indskyde 30.000 bezanter som kompensation for områderne Kerak og Krak de Montreal, fordi disse havde været årsagen til, at korsfarerne i første omgang afviste tilbuddet. Korsfarerne sagde dog også nej til tilbuddet anden gang og frasagde sig derved muligheden for at erhverve byen der var hovedmålet for alle kristne korstog til Mellemøsten.

Korsfarerne gjorde ikke desto mindre det rigtige i at sige nej til fredstilbuddet, idet Kerak og Krak de Montreal var essentielle for forsvaret af Jerusalem. Uden dem ville Jerusalem med stor sandsynlighed ikke kunne forblive kristent, når våbenhvilen ophørte. Når Jerusalem var blevet

erobret af de kristne, ville de fleste korsfarere efter min mening rejse hjem til Europa igen og derved efterlade byen nærmest forsvarsløs. Det er ifølge Villads Jensen også en af årsagerne til, at Richard Løvehjerte ikke valgte at angribe byen i 1191, da han havde muligheden. Han så ingen logik i at bruge mange kræfter på at erobre Jerusalem kun for, at den igen, kort tid efter ville falde til muslimerne.³⁷⁷ Samme problematik stod korsfarerne med under det 5. korstog, selvom deres erhvervelse af den hellige by, i modsætning til det 3. korstog, ville ske gennem forhandlinger. Det var på den baggrund, at korsfarerne valgte at angribe Ægypten i stedet for Jerusalem, idet muslimerne hvis man erobrede landet, ville være frataget en vigtig base, hvorfra de kunne angribe den hellige by, når den senere blev erobret af korsfarerne.

Fredstilbudet blev også afvist af selv samme grund, idet Kerak og Krak de Montreal ikke var inkluderet i tilbuddet og uden dem, var Jerusalem ikke ordentligt beskyttet mod fremtidige angreb fra muslimerne.

Kerak og Krak de Montreal var dog ikke den eneste grund til, at fredstilbudet fra al-Kamil blev afvist. For udover det militærstrategiske aspekt om at Jerusalem ikke kunne holdes, var der også et økonomisk aspekt. Damietta, som korsfarerne vidste de var tæt på at erobre var, i modsætning til Jerusalem, en havneby, og derved et oplagt handelsmarked for oversøiske handelsbyer som Venedig, Genova og Pisa - og det var netop de italienske korsfarere som støttede Pelagius i, at fredsforslaget skulle afvises.

Desuden var Innocens også overbevist om, at islam ville gå til grunde i den nærmeste fremtid, og skulle dette aspekt fastholdes ville en erobring af Ægypten højst sandsynligt være påkrævet.

De kristne ville ikke være i stand til at overvinde hele den islamiske verden, hvis de underskrev fredsftalen, grundet den fred som skulle holdes i 30 år. Når freden ophørte, må det formodes, at der kun var et fåtal af korsfarere til stede til at fortsætte kampen mod islam.

Men uanset baggrunden for afvisningen, så var det dog lang sigt klogest af korsfarerne at afvise fredstilbudet, især fordi Kerak og Krak de Montreal ikke var inkluderet, ellers ville det 5. korstogs succes med at have generhvervet Jerusalem have været kortvarigt, og islam ville være langt fra udryddet.

³⁷⁷ Jensen, 2005, s. 106.

3. Tiden kort efter korsfarernes erobring af Damietta.

Situationen: Korsfarerne fik interne stridigheder og kunne derfor ikke angribe den muslimske hærs lejr der var placeret i Fariskur lige syd for Damietta.

Årsag: Pelagius og Jean de Brienne ville begge have kontrollen med byen, og de italienske korsfarere følte sig snydt med hensyn til fordelingen af rigdommene i Damietta.

Konsekvens: Muligheden for at overvinde de muslimske tropper i Ægypten blev forspildt.

Den 5. november 1219 lykkedes det korsfarerne at indtage Damietta. Forud var der gået en længere tids belejring som havde medført, at størstedelen af byens befolkning var døde af sygdom. På den baggrund var det en let opgave for korsfarerne at indtage den Nordafrikanske by.

Samtidig med dette skete, forlod sultan al-Muazzam Ægypten for at vende tilbage til sit domæneområde i Syrien. Herfra forsøgte han at angribe de kristne besiddelser i Palæstina.

Med denne kraftige reduktion af muslimske tropper i Ægypten havde korsfarerne pludselig en mulighed for den totale sejr i Nordafrika. Forhindringen var sultan al-Kamil og hans ægyptiske hær som var placeret i byen Fariskur lige syd for Damietta.

Korsfarernes moral var uden tvivl i top efter erobringen af Damietta, mens de muslimske troppers morale højst sandsynligt må have været i bund. Selvom korsfarernes antal kun var noget nær det samme som muslimernes, må de kristne, hvis de havde angrebet, kunne have overvundet al-Kamils hær i Fariskur, blandt andet grundet ovennævnte faktor. Desuden var det ikke specielt krævende for de kristne at skulle angribe al-Kamils lejr, idet Fariskur var placeret ikke særlig langt fra Damietta.

Samtidig havde muslimerne ikke de samme forsvarsmuligheder, som de senere fik i Mansurah, og deres muligheder for friske forsyninger var begrænset, i modsætning til korsfarerne inde i Damietta. I efteråret 1219 var Nilen ikke gået over sine breder, og derved var mange af de ægyptiske afgrøder, som al-Kamils hær var afhængig af, døde. Korsfarerne derimod havde fundet store mængder forsyninger i Damietta, og med deres erobring af Tinnis og dens meget gode muligheder for fiskeri var forsynings-situationen for dem lige modsat af muslimernes.

Chancen for en afgørende sejr til korsfarerne i Ægypten blev derfor forspildt, og skylden herfor er meget simpel. For det første kunne Pelagius og Jean de Brienne ikke blive enige om, hvem der

skulle kontrollere byen og måtte i stedet vente på at få deres uoverensstemmelse afgjort af pave Honorius.

Samtidig med Pelagius og Jean de Briennes uenigheder, var det for korsfarerne også mere vigtig af få fordelt de rigdomme, som man fandt i Damietta, i stedet for at angribe videre. Som om det ikke var nok, følte nogle af korsfarerne, at fordelingen ikke gik retfærdigt til, hvilket en overgang var ved at splitte hele korstoget ad. Pelagius fik dog genoprettet roen gennem en mere fordelagtig fordeling af rigdommene til de italienske korsfarere, men da dette var opnået, var muligheden for at overvinde al-Kamils tropper i Fariskur for længst forsvundet.

På den baggrund kan man ikke udelukkende give Jean de Brienne og Pelagius skylden for den passerede mulighed. Den lå mere hos de fleste af korsfarerne, grundet deres grådighed og større interesse for økonomiske aspekter frem for militære. Dette gjorde, at de forblev i Damietta og sloges om magt, og rigdomme.

4. Situationen i Foråret/forsommeren 1220

Situationen: Pelagius ønskede, at man skulle angribe sultanens lejr i Mansurah, men de fleste korsfarere ønskede at vente, hvilket også blev resultatet.

Årsag: Korsfarerne mente, at savnet af Jean de Brienne var for stort til et sådant angreb.

Konsekvens: Korsfarerne undgik at lide et afgørende nederlag, fordi deres hær var for lille, grundet Jean de Briennes fravær.

Da korsfarerne i februar endelig havde overstået deres stridigheder som fulgte i kølevandet på erobringen af Damietta, begyndte man at overveje sit næste træk. I løbet af foråret forsøgte Pelagius flere gange at overtale korsfarerne til at angribe Cairo, idet han mente, at tiden var rigtig for et angreb.

Jean de Brienne havde forladt Nordafrika, ifølge ham selv for at gøre krav på den armenske trone, hvis konge, Leo II var død. Imidlertid døde hans hustru, Stephanie og deres fælles søn kort efter, at Jean de Brienne havde forladt korsfarerne, men alligevel valgte Jerusalems konge ikke at vende tilbage til korsfarernes lejr. Han ønskede i stedet at forsvare sit kongerige mod al-Muazzams angreb.

Denne situation gav både Pelagius en fordel og en ulempe. For ved at Jean de Brienne var bortrejst, var Pelagius nu ene om at være leder af det 5. korstog, men samtidig var fraværet af Jerusalems konge også årsag til, at de fleste korsfarere nægtede at følge Pelagius's forslag om et angreb. De øverstbefalende for de forskellige fraktioner af korsfarere mente kort sagt, at korstoget var uden leder, selvom Pelagius altså mente, han var det. I selve analyseafsnitte gik diskussionen på, om Pelagius var blevet gjort til ny militær leder af pave Honorius efter Jean de Briennes afrejse.

Jeg støtter her Powells teori om, at Pelagius's beføjelser forblev de samme, som de var, da Jean de Brienne var til stede nemlig, at kardinalen kun var rådgiver og fredsmægler. Dette viser situationen i foråret/forsommeren 1220 også, idet de øverstkommanderende for de forskellige fraktioner af korsfarere ikke ønskede at angribe, grundet savnet af en leder.

Hypotetisk set ville korsfarerne, hvis de havde besluttet sig for at angribe, heller aldrig have haft succes med at overvinde al-Kamil og hans tropper i denne periode. Først og fremmest fordi korsfarerne antalmæssigt var dårligere stillet end muslimerne, idet Jean de Brienne og hans hær sammen med tempelridderne var rejst tilbage til Palæstina for at forsvare kongeriget Jerusalem mod al-Muazzams angreb. Det 5. korstog kunne allerede have været sluttet i sommeren 1220, hvis kardinal Pelagius havde fået sin vilje.

5. Det 2. fredsforslag fra sultanen til korsfarerne i juli 1221.

Situationen: Korsfarerne afviser endnu engang sultan al-Kamils tilbud om blandt andet fred og den hellig by Jerusalem i bytte for, at de forlader Ægypten.

Årsag: Korsfarerne var blevet forblændet af deres egen uovervindelighed grundet de profetier, som Pelagius var kommet i besiddelse af, og som han udbredte til korsfarerne.

Konsekvens: Det 5. korstog blev omringet nær byen Mansurah og måtte overgive sig blandt andet, fordi de overhørte advarsler og ignorerede al-Mahallah kanalen.

I sommeren 1221 ankom Frederiks ambassadør, Ludvig til korsfarernes lejr. Til trods for at han havde fået ordre fra den tysk-romerske kejser om ikke at angribe, før han selv kunne ankomme i august 1221, valgte Ludvig at imødekomme det pres, som først og fremmest de menige

korsfarere havde om at gå i offensiven. Pelagius, der selv ønskede at angribe Cairo, udarbejdede et kompromis med Ludvig, om at man i stedet skulle angribe al-Kamils lejr nær byen Mansurah. En tredjedel af korsfarerne forlod Damietta og begav sig sydpå, hvorefter de i juli 1221 erobrede byen Sharamsah. Derefter indtraf to vigtige begivenheder, næsten samtidig. Den ene var, at den cypriotiske dronning sendte korsfarerne en advarsel om, at et stort antal muslimske tropper var på vej mod Ægypten fra Syrien. Disse tropper tilhørte al-Mu'azzam og al-Ashraf som havde valgt at komme deres bror al-Kamil til undsætning.

Den anden skelsættende begivenhed var, at sultan al-Kamil, til trods for at muslimske forstrækninger var på vej, endnu engang kom med et fredstilbud til korsfarerne i bytte for blandt andet Jerusalem.

For anden gang i løbet af det 5. korstog kunne korsfarere derved erhverve sig den hellige by Jerusalem, men endnu engang afviste de tilbuddet. Dette blev skæbnesvangert for korsfarerne, idet de samtidig også valgte at overhøre advarslen fra den cypriotiske dronning. Kort tid efter advarslen fra hende, lykkedes det al-Mu'azzam og al-Ashraf at få placeret deres hære imellem korsfarernes uddragne hær og Damietta, og derved at afskære korsfarernes vej tilbage til sikkerhed. Kombinationen af dette og det faktum, at den kristne hær ikke var lige så stærk som den samlede muslimske hær gjorde, at førstnævntes situation blev kritisk. Det definitive dødsstød for korsfarerne kom, da de på deres videre færd mod al-Kamils lejr i Mansurah valgte at ignorere et mindre vandløb som blev kaldt for al-Mahallah kanalen. Da Nilen kort tid efter fik sin årlige oversvømmelse, blev dette mindre vandløb pludselig stort nok til at rumme muslimske skibe bragt dertil som tømmer på kamelryg og derefter sat sammen. Disse skibe var nu i stand til at falde korsfarernes flåde i baghold og derefter sænke nogle af dem, hvilket medførte, at de spærrede vejen tilbage til Damietta for den kristne flåde. Da al-Kamil samtidig havde spæret vejen videre sydpå ved at sænke nogle af sine egne skibe i Nilen, var den kristne flåde fanget. På baggrund af ovennævnte episoder forsøgte korsfarerne desperat at bryde ud, hvilket gik grueligt galt. Det hele endte med, at Jean de Brienne og Pelagius måtte søge om fred med al-Kamil.

Ser man ene og alene på dette tidspunkt i det 5. korstog, lå skylden for denne skæbne hovedsagligt hos kardinal Pelagius. Det var ham som havde ønsket, at korsfarerne skulle forlade Damietta for at angribe Cairo, til trods for Honorius's og Frederiks ordre om det modsatte. Samtidig var det også Pelagius der sørgede for, at korsfarerne blev så entusiastiske, at de krævede, at man fortsatte felttoget efter erobringen af Sharamsah. Pelagius havde gjort

korsfarerne opmærksom på de profetier, som han var kommet i besiddelse af i Damietta, og som han også selv troede på. Profetierne forudsagde korsfarernes endelige sejr, og blandt andet på den baggrund opstod de menige korsfareres stærke ønske om at fortsætte angrebene. Dette kom Jean de Brienne også til at mærke, da han prøvede at overtale korsfarerne til at vende om efter erobringen af Sharamsah. Han fik trusler på livet, hvis han ikke fortsatte sammen med dem. Samtidig var oldtidsfortællinger, såsom profetier også noget som var meget populære i middelalderen. Af den grund påvirkede de derfor også korsfarerne, selvom de ikke passede nøjagtigt på korsfarernes situation i 1221.

Frederik kan i denne sammenhæng heller ikke siges helt fri for skyld. For den anden grund til at korsfarerne ønskede at angribe Cairo var den lange ventetid, som de havde brugt i Damietta. En ventetid der til sidst havde forringet moralen så meget, at Pelagius og Ludvig mente, de var nødt til at efterkomme deres stadigt stigende behov for at angribe, hvilket især kardinalen dog også selv ønskede. Ventetiden, som korsfarerne i Damietta var blevet udsat for, var Frederiks skyld. For den dårlige moral var opstået som følge af hans talrige udskydelser af sin ankomst til korsfarernes lejr. Derfor kan den tyske kejser også gøres skyldig for det fatale felttog sydpå i sommeren 1221, selvom han samtidig havde gjort opmærksom på, at man skulle vente med at angribe, til han ankom i august 1221.

6. Overordnet.

Set ud fra at der både var en planlægningsfase og 4 afgørende tidspunkter i løbet af det 5. korstog, er det vanskeligt at pege på en enkelt person som skyldig i det 5. korstogs skæbne.

En ting der dog er sikkert er, at den manglende forberedelse fra korsfarerne side fik betydning for det 5. korstog. Korstoget blev derved ikke et paveligt ledet korstog, hvilket dog hypotetisk set på ingen måde var negativt, set ud fra et kristent synspunkt. Vi må formode, at Pelagius stadig var blevet gjort til pavelig udsending på korstoget, hvis Innocens's plan for det havde holdt. På den måde havde Pelagius fået endnu mere magt over korsfarerne end oprindeligt tiltænkt. Bakket op af de mange eksempler jeg har givet af kardinalen gennem specialet, mener jeg derfor, at en så magtbegærlig, og snæversynet mand hurtigt ville have kørt korstoget i sæk.

Nu skete dette ikke, og derved fik det 5. korstog en ny chance for succes. Denne blev dog stadig forspildt, og hovedbagmanden bag dette var stadig kardinal Pelagius.

Pelagius var om nogen, manden der stod bag flere fatale beslutninger i løbet af det 5. korstog. Første gang var i foråret/forsommeren 1220, hvor han dog ikke fik medhold i sit forslag om at angribe al-Kamils lejr i Mansurah. Dette ville have betydet, at korsfarerne allerede der havde lidt nederlag.

Anden gang var, da Pelagius fik overtalt Ludvig til at angribe muslimernes lejr i sommeren 1221. Selvom Jean de Brienne prøvede at overbevise Pelagius om det farlige ved et angreb så tæt på Nilens årlige oversvømmelse, nægtede kardinalen at lytte til ham. Derefter ignorerede kardinalen også advarslen fra den cypriotiske dronning, om at muslimske forstærkninger var på vej til Nordafrika. Disse to faktorer var netop, sammen med ignoreringen af al-Mahallah kanalen årsag til det definitive nederlag til de kristne i 1221.

Selv hvis man vælger at fokusere på den entusiasme, som korsfarerne var forblændet af i felttoget sydpå i sommeren 1221, kunne kardinal Pelagius ikke sige sig fri for skyld. Godt nok var det korsfarerne der næsten selv overtog kontrollen med korstoget efter erobringen af Sharamsah, men baggrunden herfor var de profetier, som Pelagius havde gjort dem opmærksomme på. Profetier, hvoraf nogle af dem ikke engang kunne sættes i relief med år 1221, idet de først kunne gå i opfyldelse i år 1222, jvf. påsken som skulle falde den 3. april.

Sidst men ikke mindst var det også Pelagius som udgjorde halvdelen af den magtkamp der opstod i Damietta lige efter korsfarernes erobring i 1219. Pelagius ville ikke acceptere Jean de Briennes ledelse af byen, og derved forspildte korsfarerne tiden med denne magtkamp, i stedet for at angribe al-Kamils hær der på dette tidspunkt kunne have blevet overvundet og derved give korsfarerne en enestående mulighed for at erobre Ægypten. I den sammenhæng skal man heller ikke glemme de stridigheder, som de menige korsfarere fik omkring fordelingen af byttet i Damietta. Også her kan kardinalen drages til ansvar, idet det var Pelagius som stod for denne fordeling, som de italienske korsfarere i første omgang fandt uacceptabel, og derved startede optøjerne.

Men Frederik må også tage en del af skylden, om end i mindre grad end Pelagius. Årsagen er Frederiks mange udsættelser af sin afrejse til korsfarernes lejr i Nordafrika. Efter korsfarernes erobring af Damietta i november 1219 ventede korsfarerne på ham i ca. halvandet år. Dette var medvirkende til, at moralen i korsfarernes lejr faldt drastisk. Efter min mening må det også have spillet ind i korsfarernes store ønske om at angribe al-Kamils lejr i sommeren 1221. De var efter min opfattelse blevet så trætte af at vente, at Pelagius's og Ludvigs forslag var en kærkommen

mulighed for at komme i kamp i stedet for intet at foretage sig. Så selvom Frederik havde lovet selv at ankomme i august 1221, og at man ikke måtte angribe, før han ankom, var dette ikke nok til at standse korsfarerne. De vidste også, at hvis Frederik først ankom i august, var man nødt til at vente til november, før et angreb kunne sættes ind grundet Nilens årlige oversvømmelser.

Et andet aspekt som kan give Frederik noget af skylden for det 5. korstogs manglende succes er af mere hypotetisk karakter. Havde Frederik ikke gang på gang udsat sin afrejse til Nordafrika, kunne den samlede kristne hær have overvundet al-Kamils hær i Ægypten. Foruden at kende til størrelsen af den tysk-romerske kejsers hær, er der efter min overbevisning ingen tvivl om, at den havde været så stor, at det samlede antal af korsfarere ville have overgået de muslimske soldaters antal. Derved kunne man have overvundet muslimerne i slutningen af 1219, hvis man kunne have undgået den interne splid.

Muligheden var også til stede i sommeren 1220, hvor korsfarerne selv, hvis de havde begået de samme dumheder som året efter, kunne have kæmpet sig tilbage til Damietta, selvom al-Kamils brødre havde spærret vejen.

Jean de Brienne, som er den sidste af de 3 vigtige personer omkring det 5. korstog, havde også en mindre skyld i dets nederlag. Jean de Brienne var en del af den magtkamp som opstod mellem ham og Pelagius i Damietta lige efter byens erobring. Derved forspildte korsfarerne chancen for at overvinde al-Kamils hær.

En sidste vigtig pointe der fik betydning for udfaldet af det 5. korstog er selvfølgelig korsfarernes konstante afrejse og ankomst. Dette gjorde, at det samlede antal af korsfarere i Nordafrika i perioden 1218 til 1221 varierede meget og derved havde stor betydning for korstogets militærstrategiske bevægelsesmønster. Årsagen til den store variation af korsfarere havde sin rod i, at korstoget ophørte med at være et paveligt ledet korstog, som det ellers havde været tanken, da Innocens udskrev det. Da paven ikke længere fremstod som leder, mente flere korsfarere efter min mening derfor, at de ikke var forpligtede til at være Guds krigere som var tvunget til at blive så længe, som paven eller kardinal Pelagius forlangte det.

Skylden for at korstoget ophørte med at være paveligt ledet, var dog hverken Innocens's eller Honorius's. Den kom som følge af Frederiks ønske om at deltage. Dette medførte også, at flere korsfarere bevidst valgte at ignorere den deadline, som Innocens havde sat for deres afgang i juni

1217. På den baggrund var Frederik også indirekte skyld i det 5. korstogs skæbne i 1221, om end det efter min mening først og fremmest havde været hans intention at hjælpe korstoget til succes og ikke vende op og ned på hele foretagendet.

Da dette så alligevel skete, medførte det, at korstoget lavede sine fejlslagne beslutninger, hvilket størstedelen af skylden for kan pålægges kardinal Pelagius´.

8. Summary

The Fifth Crusade was proclaimed by pope Innocent III and took place in the years 1217 to 1221. It ended with the surrender of the crusaders to sultan al-Kamil in North Africa in August 1221. The central question of this thesis is what errors were made during the Fifth Crusade so that the crusaders never achieved their goal, namely the capture of Egypt and the holy city of Jerusalem.

The answer to the question is given both through an analysis of the preparations for the Crusade, led by the two popes Innocent III and Honorius, and analyses of four decisive moments during the Crusade itself, seen from both a general and a logistic point of view.

The crusaders at first decided to conquer the land of Egypt. After the capture of the North African country it would, according to the crusaders, be easier, not only to take the city of Jerusalem and the surrounding areas, but also to hold the city after the crusaders had left for home.

From my point of view, the period of preparation lasted from 1215, where the fourth Lateran Council was held and to the beginning of the main part of the Crusade in North Africa in the spring of 1218. This part of the essay focuses on the two popes Innocent III and his successor Honorius, and their preparations for the Fifth Crusade, to see if any of them were guilty of errors that may have influenced the crusaders' defeat in 1221. Although the crusaders' departure for North Africa was delayed, and thereby affected the crusade negatively, my conclusion is that neither of the popes could be blamed for the delays.

Thereafter follows the analysis of the four critical moments during the Crusade, which are analyzed from both a general/political and logistical point of view. The first decisive moment was in September 1219, when the sultan al-Kamil sent the crusaders in North Africa a peace offer. The sultan offered the crusaders the return of the true cross of Jesus Christ and Jerusalem and the surrounding areas, except for the castles of Kerak and Krak de Montreal. In exchange for this, the crusaders would have to give up their siege of Damietta, and leave North Africa, and sign a 30-year truce.

The crusaders rejected the offer in September 1219, and instead took the city of Damietta two months later, where the second decisive moment occurred. According to me the crusaders in November/December had a golden opportunity to win a decisive victory over the Egyptian army led by sultan al-Kamil. The crusaders, however, failed to seize the chance, due to disagreement among them.

The third decisive moment was in the spring and early summer of 1220. Here cardinal Pelagius wanted the crusaders to attack the Muslim camp at Mansurah. Since Pelagius' arrival in North Africa, he had gained far more influence than originally intended, and at the same time the king of Jerusalem had momentarily left the crusaders to go back to Acre to defend his kingdom against the attack of the Syrian sultan al-Muazzam. Pelagius who now was the sole leader of the crusade tried to persuade the crusaders to attack the sultan's camp, although Emperor Frederick II had once more postponed his journey to North Africa. But in spite of the cardinal's leading role, the crusaders generally rejected the demand from him, and stayed for another year in Damietta waiting for both Jean de Brienne to return and Frederick II to arrive.

In May 1221 the ambassador of Frederick II, Luis duke of Bavaria, arrived in North Africa and supported the Cardinal in his demand for an attack. The average crusader was also interested in an offensive, because he was tired of waiting for the emperor and was also convinced that a possible attack would be a success, because prophecies, translated on the demand of Pelagius, said this. Preparations were made, and in July the crusaders started the campaign southwards. At the same time Jean de Brienne returned from Palestine and although he opposed the campaign, he was forced to join the crusaders. Shortly afterwards the crusaders took the city of Sharamsah. When stationed in Sharamsah the crusaders received another peace offer from al-Kamil. The conditions were the same as the first one. The crusaders should leave Damietta and Egypt, in exchange for the true Cross of Jesus Christ and Jerusalem, and the surrounding area, except for Kerak and Krak de Montreal. Once more the crusaders rejected the offer, and continued the campaign southwards.

The campaign, however, became a disaster for the crusaders, because three muslim armies managed to surround the Christians. Besides the army of al-Kamil, which was placed south of the crusaders, in Mansurah, the armies of his two brothers Al-Mu'azzam al-Ashraf encircled the Crusader army from the North. The crusaders tried a desperate escape-attempt during the night of the 26th of August 1221, but failed, and were forced to surrender to the Muslims. As part of the surrender the crusaders were forced to give up Damietta and leave North Africa. The Fifth Crusade therefore never accomplished the goals set by Innocens, although the crusaders had the chance of gaining Jerusalem either through negotiations, or by conquering Egypt. The blame for this was mostly Pelagius', since he decided to attack the sultan's camp in the summer of 1221. However, one can also say that both Jean de Brienne and Frederick II had their fair share in the debacle.

9. Litteraturliste

Bøger & Artikler

Bach. H., *Det 5. korstog i samtidens franske og tyske digtning*, 1952, Branner og Korchs forlag.

Bird, Jessalynn Lea, *The Historia Orientalis of Jacques de Vitry: Visual and written commentaries as Evidence of a Text's Audience, Reception, and Utilization*, 2003, i *Essays in Medieval Studies*, nr. 20, s. 56-74.

Brundage, James A., *The crusade A Documentary Survey, second edition*, 1976, The Marquette University press, Milwaukee, Wisconsin

Donovan, Joseph P., *Pelagius and the Fifth crusade*, 1950, University of Pennsylvania Press. Philadelphia.

Francis, Dominic, *Oliver of Paderborn and his siege engine at Damietta*, 1993, Nottingham Medieval studies, vol. 37, s. 28-32

Gardiner, Robert (ed.), *Cogs, Caravels and Galleons The Sailing Ship 1000-1650*, 1994, Conway Maritime Press, London, England.

Hallam, Elizabeth (ed.), *Chronicles of the Crusades – Eye-witness accounts of the Wars between Christianity and Islam*, 2000, Salamander Books, Welcome Rain, New York.

Hoogeweg, Hermann, *Der Kreuzzug von Damietta 1218-1221 (I)*, 1887, i *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, vol. 8, s. 188-218

Hoogeweg, Hermann, *Der Kreuzzug von Damietta 1218-1221 (II)*, 1888, i *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, vol. 9, s. 249-288

Hoogeweg, Hermann, *Der Kreuzzug von Damietta 1218-1221 (III)*, 1888, i *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, vol. 9, s. 414-447

Jensen, Kurt Villads, *Temaer i korstogshistorien – et historisk rids*, 2000, i Den Jyske historiker nr. 89, s. 8-29

Jensen, Kurt Villads, *Politikens bog om korstogene*, 2005, JP/Politikkens forlagshus A/S, Danmark

Jotischky, Andrew, *Crusading and the Crusader States*, 2004, Edinburgh Gate, England.

Lahrkamp, Helmut, "Pelagius" i Buchberger Michael (red.), 1963, *Lexikon für theologie und Kirche bind 20*, Herder KG, Freiburg im Breisgau.

Linton, Michael, "Frederik 2." i Lund, Jørn (red.), 1997, *Den store danske encyklopædi bind 7*, København.

Mayer, Hans Eberhard, *The Crusades*, 1972, Oxford university press.

McKay, John P., Hill Bennett D. og Buckler John, *A history of Western Society*, 1999, sixth Edition, Houghton Mifflin Company, Boston og New York.

Morris, Wentworth S., *Amphibious Siegecraft in the Fifth Crusade: The Siege of Damietta 1218-1219*, 1967, Austin Peay State College

Peters, Edward (ed.), *Christian society and the Crusades 1198-1229*, 1991, University of Pennsylvania Press/Philadelphia, second paperback printing.

Powell, James M., *Anatomy of a crusade 1213-1221*, 1986, University of Pennsylvania Press. second paperback printing.

Powell, James M., *Honorius III and the Leadership of the Crusade*, in: The Catholic Historical Review, vol. LXIII, no. 4 (October 1977), s. 521-536.

Pryor, John H., *The transportation of Horses by Sea During the era of the Crusades: Eighth Century to 1285 a.d. Part I: To c 1225*, in: *The mariner's mirror*, år 1982, vol. 68, s. 9-27.

Pressutti, Petrus (red.), 1888 genoptrykt 1978, *Regesta Honorii Papae III bind 1*, Georg Olms Verlag Hildesheim og New York.

Pryor, John H., *The Naval Architecture of Crusader Transport Ships: Reconstruction of some Archetypes for Round-hulled Sailing Ships: Part I*, in *The mariner's mirror*, år 1984, vol. 70, s. 171-219.

Pryor, John H., *The Naval Architecture of Crusader Transport Ships: Reconstruction of some Archetypes for Round-hulled Sailing Ships: Part II*, in *The mariner's mirror*, år 1984, vol. 70, s. 275-292.

Pryor, John H., *The Naval Architecture of Crusader Transport Ships: Reconstruction of some Archetypes for Round-hulled Sailing Ships: Part I*, in *The mariner's mirror*, år 1984, vol. 70, s. 363-386.

Queller, Donald E. and Madden, Thomas, *The Fourth Crusade The Conquest of Constantinople*, second edition, 1997, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.

Riley-Smith, Jonathan, *What were the Crusades?*, 1992, Second edition, THE MACMILLAN PRESS LTD, Houndmills, Basingstoke Hampshire og London.

Runciman, Steven, *A History of the Crusades Volume III The Kingdom of Acre and the Later Crusades*, second edition, 1955, genoptrykt 1966, Cambridge University Press, Great Britain.

Shirley, Janet, *Crusader Syria in the Thirteenth Century. The Rothelin Continuation of the History of William of Tyre with part of the Eracles or Acre text*, 1999, Ashgate Publishing Limited, Aldershot, England.

Skyum-Nielsen, Niels, *Danmarks riges breve, 1. række 5. bind 1211-1223*, 1957, Ejnar Munksgaards forlag A/S, København.

Tanner, Norman P. (ed.), *Decrees of the Ecumenical Councils Vol. 1 (Nicaea I-Lateran V)*, 1990, Sheed & Ward and Georgetown University Press

Van Cleve, Thomas C., "The Fifth Crusade" i Setton, Kenneth M. (General Editor), *A History of the Crusades, Volume II The later Crusades, 1189-1311 second edition*, 1969, The University of Wisconsin Press, Madison, Milwaukee and London.

Anmeldelser:

Charanis, Peter, *Review: The Capture of Damietta*, 1949, i *Speculum*, Vol. 24, No. 2, s. 284-285.

Krey, A. C., *Review: A History of the Crusades. Volume III, The Kingdom of Acre and the Later Crusades*, 1955, i *The American Historical Review*, Vol. 60, No. 3, s. 591-593.

Queller, Donald E., *Review: Anatomy of a crusade 1213-1221*, 1989, i *Speculum*, Vol. 64, No. 1, s. 207-209.

Riley-Smith, Jonathan, *Review: Anatomy of a crusade 1213-1221*, 1990, i *The English Historical Review*, Vol. 105, No. 414, s. 156-157.

Smail, R. C., *Review: A History of the Crusades; A History of the Crusades. Vol. i: The First Hundred Years; A History of the Crusades. Vol. ii: The Kingdom of Jerusalem. Vol. iii: The Kingdom of Acre*, 1957, i *The English Historical Review*, Vol. 72, No. 285, s. 680-687.

Internetsider:

BogFeature Politikens bog om korstogene på:

<http://www.historie-online.dk/nyt/bogfeature/polkorstog.htm>

Den 23/10 2006

Fourth Lateran Council (1215), på:

<http://www.ewtn.com/library/COUNCILS/LATERAN4.HTM>

Den 2/11 2005

International korstogsforskning siden ca. 1970 på:

<http://www.sdu.dk/Hum/kvj/SEMINAR2.htm>

Den 26/10 2006

Kolding-koggen på: <http://www.koldinghus.dk/Default.aspx?ID=225>

Den 25/9 2006

Bilag 1. Personregister

Innocens III: Pave 1198-1216.

Proklamerede både det 4. og det 5. korstog i henholdsvis 1198 og 1213. Måtte sande at kontrollen med det 4. korstog gled ud af hans hænder, da blandt andet doge Dandolo og prins Alexius af Byzans overtalte korsfarerne til at angribe henholdsvis Zara og Konstantinopel. I 1216 døde Innocens i byen Perugia, og nåede derfor aldrig at opleve det 5. korstog.

Foruden korstogene, stod Innocens også bag videreførelsen af den linje som Gregor 7. havde lagt angående pavens fuldmagt i kirkelig og verdslige anliggender. Han støttede også Frederik i sin kamp for at blive tysk konge, og han afholdte det meget skelsættende 4. laterankoncil i 1215 som omhandlede det 5. korstog.

Honorius III: Pave 1216-1227.

Overtog planlægningen af det 5. korstog efter at Innocens var død i 1216. Honorius måtte dog sande, at tidstabellen der var sat for det 5. korstogs afrejse ikke kunne overholdes, og måtte derfor mere og mere lade Frederik overtage ledelsen af korstoget for at det ikke skulle løbe ud i sandet. Da Frederik imidlertid flere gange udsatte sin afrejse til Nordafrika, fik Honorius alligevel væsentlig indflydelse på det 5. korstog. Honorius valgte at sende kardinal Pelagius af sted som pavelig udsending på det 5. korstog.

Jean de Brienne: Konge i kongeriget Jerusalem 1210-1225 og ledende skikkelse på det 5. korstog.

Jean de Brienne blev konge i Jerusalem ved at gifte sig med Marie de Montferrat, som var datter af Marie de Montferrat og Conrad de Montferrat. Det var på Jean de Briennes opfordring i 1210, at Innocens besluttede sig for at arrangere det 5. korstog.

Jean de Brienne forblev efter det 5. korstog konge i Jerusalem indtil 1225, hvor hans datter Isabelle giftede sig med den tysk-romerske kejser Frederik som derved overtog kongeriget, til trods for løfter om at han ville vente til Jean de Briennes død. Jean de Brienne blev senere kejser i Konstantinopel 1228-1237.

Pelagius: Spansk født kardinal og pavelig udsending på det 5. korstog.

Inden det 5. korstog arbejdede Pelagius i Konstantinopel i 1213-1216, hvor han blandt andet var med til at vælge en ny patriark i byen og genopbygge den gejstlige orden i de nye latinske områder. Pelagius blev gennem kontroversielle handlinger dog aldrig nogen succes i Konstantinopel, hvilket også var tilfældet med ham som pavelig udsending på det 5. korstog. Korstoget var efter hans opfattelse et kirkeligt foretagende, hvilket gjorde ham til leder indtil Frederik ville ankomme. På den baggrund nægtede Pelagius at anerkende Jean de Brienne som leder, og tilkæmpede sig samtidig en ledende rolle i korstogsledelsen.

Frederik 2.: Tysk konge 1215-1220 og derefter tysk romersk kejser fra 1220.

Frederik blev født i 1194 som søn af Henrik 6. og Konstance af Sicilien. I 1212 blev Frederik valgt som tysk modkonge til Otto IV, og i 1215 lykkedes det ham at blive kronet til rigtig konge i Aachen af Pave Innocens. Her sværgede Frederik at tage på korstog, hvilket kom som en overraskelse for nogle, blandt andet pave Innocens. Frederik blev dog efter det 5. korstogs begyndelse ved med at udskyde sin afrejse til Nordafrika, hvor korsfarerne havde slået lejr, og nåede derved aldrig frem inden det 5. korstog sluttede.

Otto IV: Tysk konge fra 1198 og tysk romersk kejser fra 1209.

Efter først at have haft pavens støtte blev Otto IV bandlyst af Innocens, da hans politik i Italien gik paven imod. I 1212 blev Frederik valgt til modkonge og efter et militært nederlag til den franske kong Phillip den 2. i slaget ved Bouvines i 1214, mistede Otto IV definitivt magten. Han døde i 1218.

Ludvig: Ambassadør for Frederik.

Ludvig der havde taget korset sammen med Frederik i 1215 ankom til korsfarernes lejr i Nordafrika i foråret 1221. Som kejserlig repræsentant blev Ludvig den ledende figur i korstoget, og besluttede sig sammen med Pelagius at angribe muslimernes lejr inden Nilen fik sine årlige oversvømmelser. Et angreb, som grundet diverse omstændigheder, endte med at korsfarerne blev omringet og måtte overgive sig.

Oliver af Paderborn: Skolelærer fra Köln som deltog i hele forløbet af det 5. korstog.

Oliver blev udpeget som korstogsprædikant af Innocens til både at prædike albigenskorstoget i 1208 og det 5. korstog i 1215. Gennem sit værk "Historia Damiatina" giver Oliver sin øjenvidneberetning om det 5. korstog, hvilket også er hovedkilden til dette speciale. Desuden var Oliver med til at overbevise korsfarerne om, at det ville være bedre at angribe Ægypten end Palæstina, og det var også ham som konstruerede et fartøj, der gjorde det muligt at indtage Damiettas store forsvarstårn.

Jacques de Vitry: Biskop i Acre og deltager på det 5.korstog.

Jacques de Vitry prædikede både albigenserkorstoget og det 5. korstog. Hans deltagelse i sidstnævnte korstog resulterede i hans værk "Historia Orientalis", der udover det 5. korstog også giver et godt billede af det hellige land i det 13. århundrede.

John de Tulbia: Deltager på det 5. korstog.

John de Tulbia beretter om korsfarernes oplevelser i sit værk "De domino Johanne rege Jerusalem" som Reinhold Röhrich har redigeret i sit værk "Scriptores Minores".

Robert af Courcon: Prædikant til og deltager på det 5. korstog.

Robert blev af Innocens udnævnt til kardinal af St. Stephen og til at prædike det 5. korstog i 1212. Robert korstegnede både blinde, lamme og gamle mennesker til korstoget, hvilket i sidste ende betød at Innocens måtte lægge en dæmper på Roberts entusiasme. Robert ankom til korsfarernes lejr i Nordafrika i efteråret 1218 som spirituel rådgiver for de franske korsfarere, men døde i vinteren 1218-1219 af den sygdom som ramte korsfarernes lejr.

Saladin: Sultan af Ægypten og Syrien 1174 indtil sin død i 1192.

Muslimernes legendariske sultan som blandt andet erobrede Jerusalem tilbage fra de kristne i 1187, og skabte det Ayyubidiske dynasti. Saladin døde i 1192, hvorefter en kamp mellem flere af hans 17 sønner og Saladins bror al-Adil udspillede sig om magten over det muslimske rige han havde samlet.

Al-Adil: Bror til Saladin og sultan da det 5. korstog begyndte.

Al-Adil tilkæmpede sig i slutningen af 1201 magten over Saladins imperium og udråbte derpå sig selv som sultan. Det var med ham Jean de Brienne lavede en 5-årig fred i 1212. Da korsfarerne ankom til Ægypten i 1218, forsøgte han at få sin søn al-Kamil til at forsvare Damietta. Imidlertid lykkedes det korsfarerne at erobre byens forsvarstårn i efteråret 1218, hvilket ifølge et sagn fik al-Adil til at dø af sorg. Uanset dødsårsagen overtog hans 3 sønner hver deres del af det muslimske imperium som Saladin havde skabt ca. 30 år tidligere.

Al-Kamil: Søn af Sultan al-Adil og efter sin fars død i 1218 sultan i Ægypten.

Al-Kamil forsøgte at besejre korsfarerne i det 5. korstog i Nordafrika fra 1218 og frem til det lykkedes i 1221. Både i 1219 og i 1221 tilbød al-Kamil korsfarerne Jerusalem og de omkringliggende områder mod at de forlod Nordafrika, men måtte begge gange se sit forslag afvist af korsfarerne. Al-Kamil måtte dog flygte fra Nordafrika i februar 1219, da han blev informeret om at en intern opstand mod ham var ved at opstå. Dette fik også hans hær til at flygte, hvilket betød at korsfarerne kunne belejrede Damietta og senere indtage byen. Al-Kamil fik dog nedkæmpet oprøret imod ham og vendte tilbage til Nordafrika for at bekæmpe korsfarerne. Det var dog først i 1221 med sine brøders hjælp, at det lykkedes al-Kamil at besejre dem.

Al-Mu'azzam: Søn af Sultan al-Adil og efter sin fars død i 1218 sultan i Syrien.

Al-Mu'azzam forsøgte i starten af det 5. korstog at hjælpe sin bror al-Kamil med at bekæmpe korsfarerne i Ægypten, men valgte i stedet at forlade Nordafrika, for både at rive Jerusalems forsvarsmure ned og for at angribe de kristne stillinger i Palæstina. I 1221 valgte Al-Mu'azzam at vende tilbage til Ægypten sammen med sin anden bror Al-Ashraf for at hjælpe al-Kamil mod korsfarerne. Dette resulterede i korsfarernes overgivelse i august 1221.

Al-Ashraf: Søn af Sultan al-Adil og efter sin fars død i 1218 sultan i Irak.

Besluttede sig sammen med Al-Mu'azzam for at komme deres bror al-Kamil til undsætning mod korsfarerne i Nordafrika i 1221, hvilket resulterede i korsfarernes overgivelse.

Leo II: Armensk konge fra 1189 og indtil sin død i 1219.

Leo II var far til Stephanie som Jean de Brienne giftede sig med i 1214. Da Leo døde, håbede Jean de Brienne at overtage tronen i Armenien, hvilket dog ikke lykkedes.

Isabella de Montferrat: Dronning i kongeriget Jerusalem 1190-1205.

Isabella var datter af Amalric II af Jerusalem og dermed tronarving til kongeriget Jerusalem. Da hun blev gift med Konrad af Montferrat i 1190, blev han derved konge i Jerusalem. Isabelle som derefter fik navnet Isabella de Montferrat fødte i 1191 datteren Maria, der i 1210 giftede sig med Jean de Brienne, hvilket gjorde Jean de Brienne til ny konge i Jerusalem i stedet for Konrad.

Konrad 1. af Montferrat: Konge af Jerusalem 1190 til 1192.

Konrad blev gennem sit ægteskab med Isabella konge af Jerusalem i 1190 og frem til sin død i 1192, hvor han blev snigmyrdet. Konrad nåede at få en datter med Isabella som kom til at hedde Maria de Montferrat. Hun giftede sig i 1210 med Jean de Brienne, der så blev ny konge i kongeriget Jerusalem.

Maria de Montferrat: Dronning af Jerusalem 1191-1210.

Maria der var datter af Isabelle og Conrad de Montferrat blev Jean de Briennes første hustru, da de giftede sig i 1210. Dette gjorde Jean de Brienne til regent i Jerusalem, en titel han delvist mistede i 1212, da Maria døde, da hun fødte datteren Isabelle/Yolande.

Isabella 2. af Jerusalem / Yolande: Datter af Jean de Brienne og Maria de Montferrat.

Da Isabelles mor Maria døde under fødslen af hende, arvede den nyfødte pige tronen i kongeriget Jerusalem i stedet for sin far Jean de Brienne. Grundet Isabellas unge alder ved sin mors død, forblev Jean de Brienne dog de facto regent over kongeriget Jerusalem indtil 1225, hvor Isabella giftede sig med Frederik som derved overtog tronen fra Jean de Brienne. Isabella døde i 1228, hvilket betød, at Frederiks krav på at være Jerusalems konge forsvandt og i stedet overgik til hans søn Konrad.

Stephanie: Datter af den armenske kong Leo II.

Stephanie giftede sig i 1214 med Jean de Brienne og blev hans 2. hustru efter at Isabella 2. af Jerusalem var død. Stephanie døde i 1219, da hun efter og have forsøgt at forgifte sin steddatter Isabella 2. af Jerusalem, blev banket ihjel af sin mand Jean de Brienne.

Stephanie fødte inden sin død Jean de Brienne en søn, men barnet døde også kort efter fødslen. Derved mistede Jean de Brienne muligheden for at bestige den armenske trone, som han ellers havde haft håb om efter kong Leo II's død i 1219.

Kong Andres den 2. af Ungarn: Konge i Ungarn 1203-1235.

Deltog i den første del af det 5. korstog i Palæstina, men besluttede sig derefter i begyndelsen af 1218 at rejse hjem igen. Andres fik derfor ingen større betydning for det 5. korstog.

Leopold 6. af Østrig: Hertug af Østrig 1198-1230.

Deltog i det 5. korstog indtil foråret 1219. Leopold og hans hær var sammen med Jean de Briennes hær hoveddelen af det 5. korstog i 1217 og 1218 i både Palæstina og Ægypten, og deres heroiske kæmpen var blandt andet med til at forhindre muslimerne i at overvinde korsfarerne.

Kong Hugo af Cypern: Konge af Cypern 1205-1218.

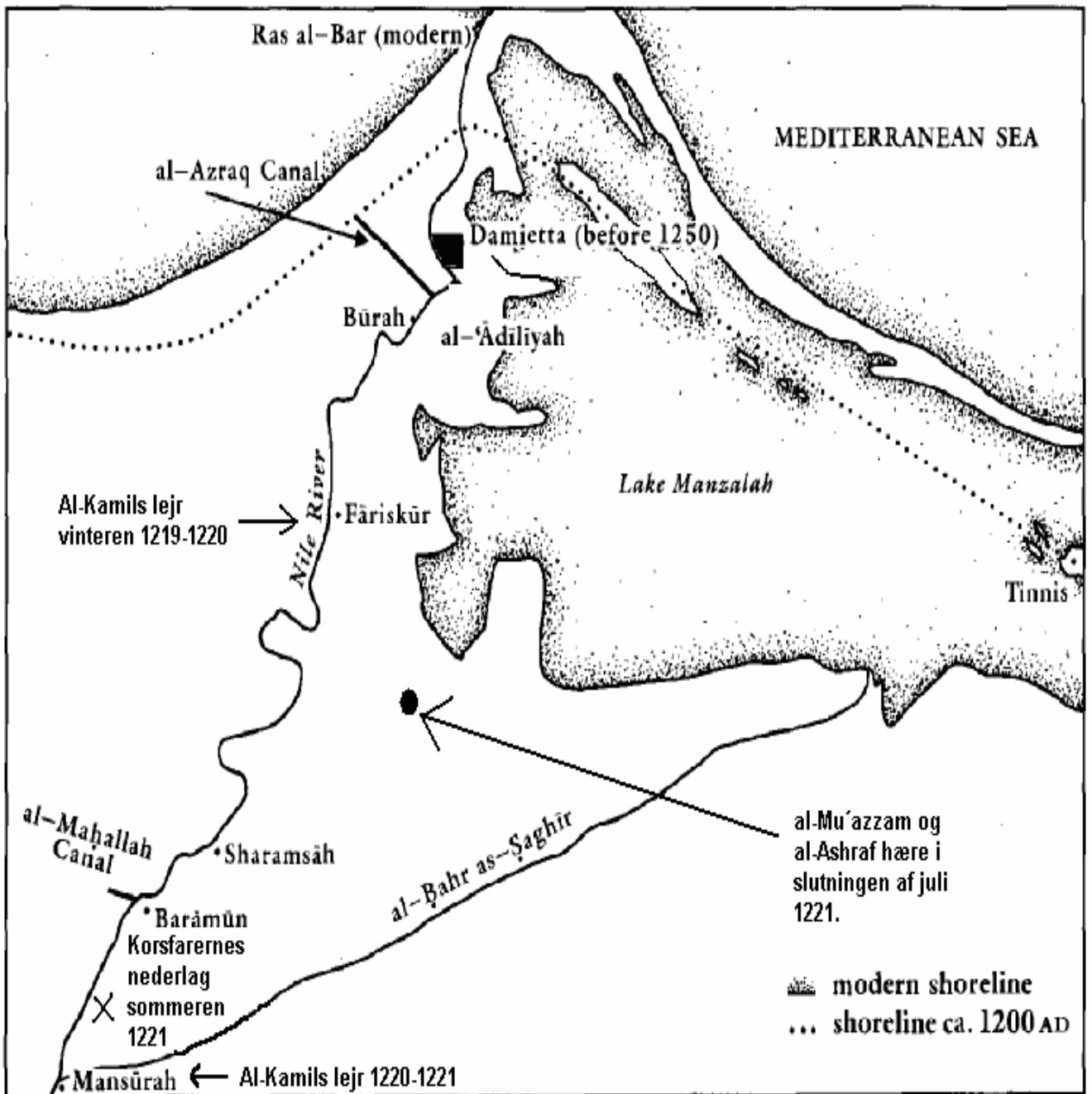
Deltog i det 5. korstog fra 1217 og indtil begyndelsen af 1218, hvor han valgte at forlade korstoget i Nordafrika sammen med kong 2. Andres af Ungarn. Kort tid derefter døde kong Hugo i Tripoli.

Bilag 2. Levanten omkring år 1200

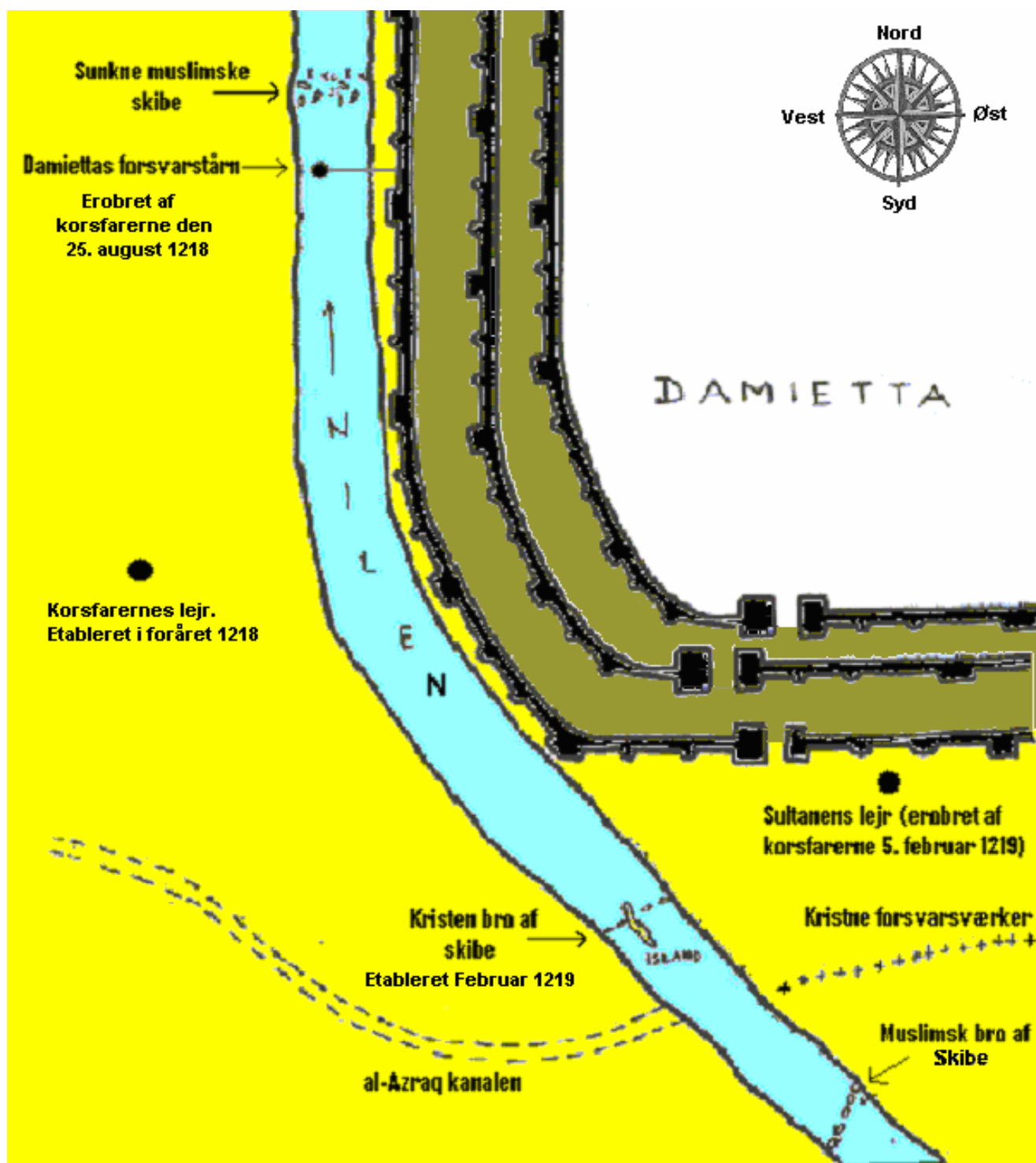
Udarbejdet på grundlag af: Jotischky, 2004, s. 49

Bilag 3. Nildeltaet ved det 5. korstog

Udarbejdet på grundlag af: Powell, 1986, s. 139.

Bilag 4. Damietta ved det 5. korstog

Udarbejdet på grundlag af: Morris, 1967, s. 4